

banka ve EKONOMİK yorumlar

AYLIK DERGİ • EKİM 1985 YIL : 22 • SAYI : 10 • 275 LİRA (KDV DAHİL)

Okurlara Mektup/3

Ekonomik Göstergeler/5

EKONOMİK YORUMLAR/7

Yılmaz Karakoyunlu

Dr. T. Güngör Uras

Oktay Varlıer

Bütçe Açıklarının Finansmanı ve Para

Politikasına Olan Etkileri/25

Prof. Dr. Dündar Sağlam

Sermaye Piyasası/33

Doç. Dr. Mehmet Şükrü Tekbaş

Özel Finans Kurumları Hakkında/37

Necdet Durakbaşa

Ayın Ekonomik Olayları/49

Dr. Yıldırım Kılıç

Vergi Cezalandırma Ödeme ve

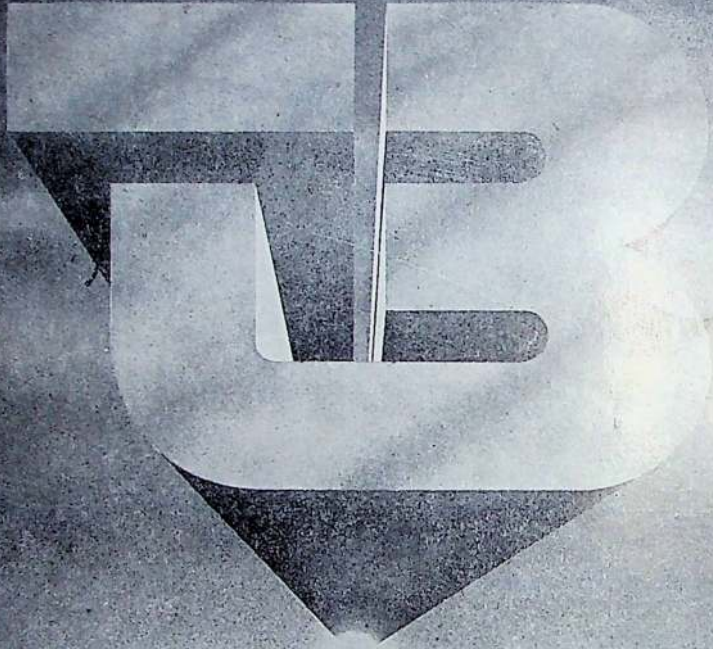
Kesinleşme Sorunu/53

Osman Selim Kocahanoğlu

Yeni Yayınlar/61

M. Tarık Yaşa

TÜRKİYE'DE EKONOMİK PLANLAMA
Serbest piyasa sisteminde planlama
gerek var mı? Planlama, ekonominin
gelişmesine ne ölçüde katkıda bulunmuştur?

bankacılıkta güvenceniz

MILLİ AYDIN BANKASI T.A.Ş
TARİSBANK

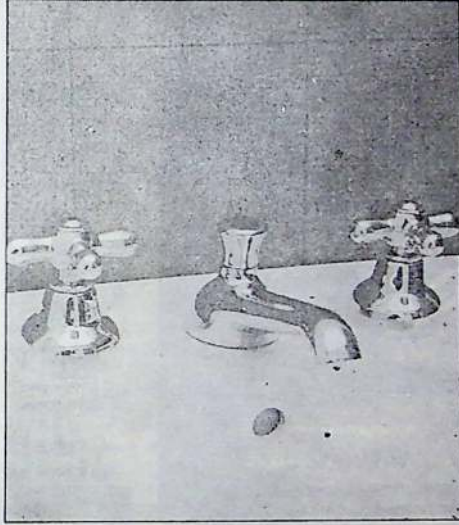
“Onurlu Banka”

MARULAN

Konut ve İşyerlerinde

E.C.A
Kullananlar Birer
Yatırım Uzmanıdır

E.C.A.
Ülkemizde ister klasik, ister modern, banyo ve mutfak armatürü denince akla gelen ilk isim...
E.C.A.: Üstün kalite, üstün estetik...E.C.A.: Zengin çeşit...E.C.A.: Kesin güvence...

E.C.A.®

GENEL DAĞITIM **ELMOR**

selin®

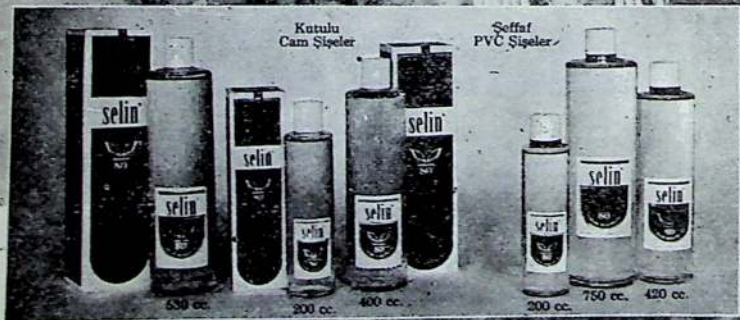
LIMON KOLONYASI

*Doğanın
Saf Damlası...*

Bir yasantı düşünün... Serinlik ormanında...
Kokular pınarında...
Doğanın kaynağında.

Selin'in her damlasında
bir doğa parçası gizlidir.

banka ve ekonomik yorumlar

Aylık Dergi

Ekonomik ve Sosyal Yayınlar A.Ş.

Adına İmtiyaz Sahibi

KEMAL KURDAŞ

Yazı İşleri Müdürü

DR. ÖZTİN AKGÜÇ

Danışma Kurulu

Prof. Dr. Asaf Savaş Akat • Prof. Dr. Erdoğan Alkin
• Dr. Orhan Altan • Prof. Dr. Osman Fikret Arıkan
• Prof. Dr. Mustafa A. Aysan • Besim Baykal
• Dr. Metin Berk • Doç. Dr. Ünal Bozkurt •
Prof. Dr. Kenan Bulutoğlu • Prof. Dr. Nasuhi
Bursal • Ege Cansen • Prof. Dr. Lâtif Çakıcı
• Mehmet Gün Çalıka • Şinasi Çelikkol • Özer
U. Çiller • Bülend Çorapçı • Ahmet Demirel •
Zeki Döşüoğlu • Necdet Durakbaşa • A. Aydın
Dündar • Kaya Erdem • Tarhan Erdem • Oktay
Ersoy • Prof. Dr. Cumhuriyet Ferman • Prof. Dr.
Emre Günensay • Prof. Dr. Zeyyat Hatiboğlu •
Erhan İşıl • Doç. Dr. Halûk A. Kabanlioğlu •
Prof. Dr. Kemal Kafalı • Adnan Başer Kafaçoğlu
• Dr. Ahmet S. Kalın • A. Nazif Keyman • Dr.
Yıldırım Kılıç • Prof. Dr. Z. Tamer Koçel • Prof.
Dr. Kemal Kurtuluş • Nuh Kuşçulu • Doç. Dr.
Orhan Morgül • Prof. Dr. Erdoğan Moroğlu •
Ziya Nebioğlu • Ergin Neng • Rahmi Önen •
Prof. Dr. İsmail Özasan • M. Celâlettin Özgen
• Ertan Özgür • Tunçay Özlhan • Selâhattin
Özmen • Prof. Dr. Ergun Özsunay • Doç. Dr.
Merih Paya • Prof. Dr. Reha Poroy • Prof. Dr.
Dündar Sağlam • Doç. Dr. Mehmet Şükrü Tek-
baş • Osman N. Torun • Prof. Dr. Kemal To-
sun • Fikret M. Tuncer • Nezih Tunçsiper •
Doç. Dr. Gül G. Turan • Doç. Dr. Şeref Türen
• Dr. T. Güngör Uras • İbrahim Ülkem • A.
Doğan Yalın • Dr. Güksel Yücel • Doç. Dr.
Ahmet Yüksel

Basım-Yayım Danışmanı

M. Tarık Yaşa

OKURLARA MEKTUP

1.VII.1985

Sevgili Okurlarımız,

Bu sayının «Ekonomik Yorumlar» bölümün-
de, «Türkiye'de Ekonomik Planlama» konusu yer
almaktadır. Ülkemiz, 1933 ve 1938 yıllarındaki
küçük (ama öncü) girişimler hariç, ciddi plan-
lama dönemine 1960'dan sonra girmiştir. Özel
sektör için özendirici, kamu sektörü için yön-
lendirici bir ekonomik planlama öngörülmüş; bu
amaçla 30.9.1960'da 91 sayılı Kanun'la Devlet
Planlama Teşkilatı (DPT) kurulmuştur. Ancak,
başlangıçta sevkle yürütülen planlama çalışma-
ları, yılların akışı içinde giderek tavsamıştır. Bu
geçemeye etken olan nedenler konusunda de-
ğişik görüşler ileri sürülmektedir: Ülkemizde
planlar kaynak sorunu dikkate alınmadan hazı-
rlanmaktadır. Kaynak sorunu gerçekçi bir şe-
kilde çözülmeyince de, planlar bir süre sonra
rafa kaldırılmakta, yapılan çalışmalar göster-
melik olmaktan ileri gidememektedir. Planla-
ma çabalarının giderek yavaşlamasında politik
etkenler de rol oynamıştır. Nitekim 1960-70 dö-
neminde oldukça başarılı görülen planlama ça-
lışmalarına, 1970-80 arasında politikacılar egemen
olmuştur. DPT, bu dönemde, politika ile bütün-
leşen bir teknik kuruluş haline dönüşmüş; 1980'
den sonra ise tamamen bir tarafa itilmiş, işlevini
yitirmiştir. Kuruluşunun 25 inci yıldönümünde
DPT, yürütmenin bir bölümü gibi faaliyette bu-
lunmaktadır. Son günlerde, ekonomik politika-
lara alternatif arayışlar tartışılırken, planlama
konusu yeniden gündeme gelmiştir. Genellikle şu
sorular sorulmaktadır: Planlama, sadece bir dev-
letçilik uygulaması, ya da politik gücün ekono-
miyi bir merkezden yönlendirmesi süreci midir?
Serbest piyasa sisteminin uygulandığı bir
ekonomide planlamaya gerek var mıdır? Ülkemiz
açısından planlama çabaları ekonomide olumlu
ya da olumsuz bir değişiklik yaratmış mıdır? Plan-
lı dönemde Türk ekonomisi gerçekten iyiye doğ-
ru mu gitmiştir, yoksa yerinde saymış ya da
gerilemiş midir? «Açık Oturum» katılan konu-
macılarımız, yukarıdaki soruları cevaplandırıyor-
lar; planlamanın ne olduğunu ve ülke kalkınması
açısından önemini belirtiyorlar. Dergi'nin bu sa-
yasında da, ilginizi çekeceğini umduğumuz de-
ğerli yazılar yer alıyor; okumanızı salık veriyoruz.

Saygılarımızla,

AYLIK DERGİ EKİM 1985 YIL : 22 SAYI : 10 275 LİRA (KDV DAHİL)

İDARE YERİ: Binbirdirek Mahallesi, Suterazlı Sokak No. 6 Kat 2; Sultanahmet - İstanbul • **TELEFON:**
526 34 11 • **YAZIŞMA:** P.K. 769; Karaköy - İstanbul • **AÇIKLAMA:** Dergi'de çıkan yazılar kaynak göstermek
koşuluyla alınabilir • **YILLIK ABONE:** 3.000.— TL; **ÖĞRENCİLERE:** 1.500.— TL • **ÖNEMLİ NOT:** Abone
bedeline % 10 oranında Katma Değer Vergisi ilave edilmelidir • **İLAN FİYATLARI:** Arka Kapak 60.000.—
TL, Ön Kapak İçi 45.000.— TL, Arka Kapak İçi 40.000.— TL, Tam Sayfa 30.000.— TL, Yarım Sayfa 20.000.—
TL, Çeyrek Sayfa 10.000.— TL, Renk Farkı 15.000.— TL • **NOT:** Bu fiyatlara % 10 oranında Katma Değer
Vergisi ilave edilecektir • **BANKA HESAP NUMARALARI (İstanbul):** İş Bankası Türbe Şubesi 1541,
Akbank Türbe Şubesi 4512, Ziraat Bankası Beyoğlu Şubesi 768 • **DİZGİ BASKI:** Met/Er Matbaası,
Telefon: 528 28 90 • **BASKI TARİHİ:** 9 Ekim 1985 • **BASKI SAYISI:** 8.000

Oto emniyet camlarında ŞİŞE-CAM GÜVENİ: DURACAM ve LAMEKS

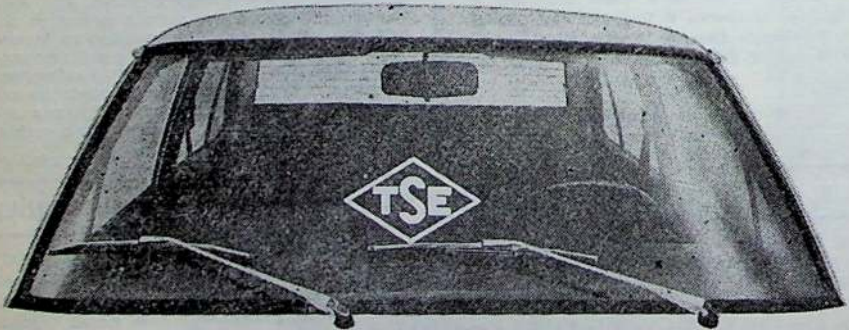
Tavlama yöntemiyle sertleştirilmiş Duracam ile, iki cam plakanın PVB film tabakasıyla birleştirilmesiyle üretilen Lameks oto emniyet camları yüksek optik kalite, darbe dayanıklılığı ve ölçü/kalıp hassasiyeti gibi, oto emniyet camlarında aranan tüm niteliklere sahiptir.

Bu niteliklerin sağladığı güvene ek olarak, Duracam ve Lameks oto emniyet camlarıyla Duracam ısıtmalı arka camları, ülkemizin cam sanayii önderi Türkiye Şişe ve Cam Fabrikaları A.Ş.'nin tesislerinde üretilmiş olmanın güvenini de yansıtırılar.

Cam Pazarlama A.Ş.

Buyükdere Caddesi, Beyleın Han Kat 4-8 Şişli-İstanbul
Tel.: 146 11 30 - Direkt: 147 06 66 Teleks: 22614 cam tr

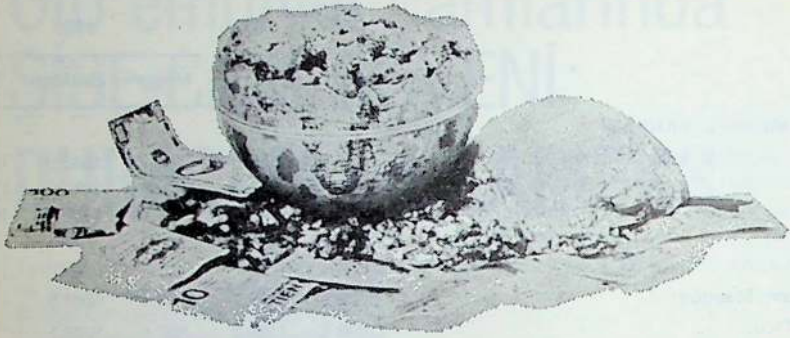
DURACAM®
Lameks®

ekonomik göstergeler

	1983	1984	1985		
			Mayıs	Haziran	Tem.
T.C. MERKEZ BANKASI					
Altın ve döviz mevcudu (milyon \$)	1248.4	1637.3	1454.2	1543.0	1415.5
Tedavüldeki banknotlar (milyar TL.)	730.5	972.6	1068.9	1190.2	1166.8
Merkez Bankası kredileri (milyar TL.)	1234.1	879.9	989.0	1125.4	1066.2
Hazineye kısa vadeli avans (milyar TL.)	338.6	528.3	664.3	748.3	745.9
BANKALAR (milyar TL.)					
Toplam Mevduat	3326.3	5371.4	5912.5	6208.5	
Ticari	819.7	1169.3	957.6	1039.1	
Tasarruf	1932.4	3255.8	4100.9	4281.1	
Vadesiz Tasarruf	598.8	436.6	407.5	426.1	
Vadeli Tasarruf	1233.6	2819.2	3693.4	3855.0	
Resmi	365.3	571.0	652.2	658.9	
Bankalar	257.9	363.3	183.5	211.3	
Diğer Mevduat	11.5	15.0	18.4	18.1	
Toplam Krediler	2739.3	3589.0	3828.3	4231.1	
Tarım	611.6	528.5	600.4	656.5	
Kalkınma Bankaları	128.2	217.9	209.7	208.0	
Küçük Esnaf ve Sanatkâr (Meslek)	125.0	164.0	182.4	202.1	
İpotek Karşılığı (Gayrimenkul)	69.6	150.9	215.5	231.6	
Denizcilik	49.2	75.9	73.8	78.7	
Ticari, Sınai, Sair	1927.9	2404.5	2487.5	2795.6	
İller Bankası	33.9	47.3	58.8	58.6	
PARA ARZI (milyar TL.)	1979.4	2103.4	2119.9	2256.1	2334.6
FİYATLAR (1963 = 100; Tic. Bak.)					
Toptan Eşya Fiyatları İndeksi	6784.5	10066.1	11963.8	11925.4	12011.8
Gıda Maddeleri ve Yemler	5862.6	8858.4	10550.2	10352.6	10334.4
Sanayi Hammaddesi ve Yarı Mamul	8320.9	12079.0	14319.7	14547.3	14807.3
İstanbul Geçinme İndeksi	7656.3	10973.2	13274.0	13445.8	13742.2
Ankara Geçinme İndeksi	6135.7	9177.8	10947.8	11011.5	11276.9
DIŞ ÖDEMELER (milyar \$)					
Dışalım	9235.0	10756.9	4217.1	5018.7	5959.4
Dışsatım	5727.8	7135.5	3035.4	3639.9	4266.7
İçsi Dövizler	1533.6	1807.0	632.0	731.0	

Notlar: (1) TCMB 1984 yıl sonu altın ve döviz mevcuduna, altın birikiminin yeniden değerlendirilmesinden doğan 657.6 milyon dolar dahildir. (2) TCMB kredilerine, 1982 ve 1984 yılı sonlarında yapılan borç tahkimleri (konsolide edilen krediler) dahil değildir. (3) Banka kredilerine, Devlet Yatırım Bankası kredileri dahil değildir. (4) Para arzı (M₁), dar tanımlıdır.

Yeraltından Yeryüzüne Madenden Döviz Etibank'tan Dünyaya

ETİBANK yarım yüzyıldır, ülkemizin madenlerini, insanlarımızın sağlığını, hayatın kolaylaşmasını, sermayemizin ihtiyacı ve ülkemizin zenginleşmesi için günışığına çıkarır, dünyaya ulaştır.

ETİBANK devletten aldığı güçle maden melalürü ve bankacılık alanında yüz elli milyar sermayesini Türk ekonomisinin hizmetine sunmuştur.

Türkiye madencilik kesimindeki payı % 80'i aşan ETİBANK, 1984 yılında 70 milyar liralık ihracat gerçekleştirmiştir.

Ülkemiz ihracatçılarına sağladığı ucuz ihracat kredisi ve ihracat bedellerine uyguladığı yüksek döviz kurlarıyla ETİBANK, 1985 yılında da başkımız madencimiz, ihracatçımız ve ülkemiz için güvenil kaynak olmayı sürdürecektir.

ETİBANK

"güçlü kuruluş, güçlü bankacılık"

Sermayesi: 150 milyar.

ekonomik yorumlar

AÇIK OTURUM

KATILANLAR :

- Yılmaz KARAKOYUNLU
- Oktay VARLIER

YÖNETEN :

- Dr. T. Güngör URAS

TÜRKİYE'DE EKONOMİK PLANLAMA

URAS — «Önümüzdeki dönemde planlamaya gerek var mı? Planlama Türk ekonomisinin daha iyi gelişmesine nasıl ve ne ölçüde katkıda bulunabilir?» konusunu tartışacağız. Son aylarda, ekonomik politikalara alternatif arayışları içinde bir süredir unutulmuş planlama konusu tekrar gündeme geldi. İki farklı yaklaşım ortaya çıktı: (1) «Madem ki serbest piyasa ekonomisi uygulaması var; tekrar planlamaya dönüş ne demek?» gibi tereddütler ortaya atıldı. (2) Bazıları ise, «Planlama merkezi bir devletçilik uygulamasıdır. Artık Devlet Planlama Teşkilatı (DPT)'na lüzum yoktur.» şeklinde, DPT'ni da inkâr eden iddialarda bulundu.

Türkiye'de geçmiş planlama tecrübesine bakarsak, 1933 ile 1938'deki sanayi planları bir yana, ciddi plan-

lama uygulaması 1960-1970 dönemi arasında gündeme gelmiş görünüyor. 1970-1980 dönemi arasında Planlama'yı siyasete buluşmuş bir teşkilat olarak görüyoruz. 1960-1970 yılları arasında DPT içinde belki siyaset var, ama siyasetçinin hâkim olmadığı bir teknik teşkilât; 1970-1980 yılları arasında tamamen siyasetle bütünleşen bir teşkilat; 1980'den sonra ise bir kenara atılan teşkilat... «Acaba Türkiye'de planlama çabaları 1960'dan sonra -eski dönemleri unuttuk- Türk ekonomisinde bir değişiklik yarattı mı? Müspet veya menfi? Planlama olmasaydı acaba Türkiye ekonomisi başka bir yöne mi gidecekti? Planlama sayesinde daha iyiye mi gitti, daha kötüye mi gitti?» Önce bunu tartışalım. Sonra da, «Acaba bugün planlamayı tamamen unutmak mı gerek; yoksa gene plan-

lamadan faydalanabilir miyiz?» konusunu tartışalım?

planma, ekonomiyi bir merkezden yönlendirme arzusu mudur?

Planlama kelimesine bir açıklık getirmek istiyorum. Planlama dediğimiz zaman, neyi kastediyoruz? Planlama, ekonomiyi bir merkezden yönlendirme arzusu, otoritesi midir? Hem Anayasamızda hem Devlet Planlama Teşkilatı kuruluş Kanunu'nda bu gayet açık bir şekilde belirtilmiştir; planlamanın böyle bir amacı yoktur. Türkiye'de planlamanın özel sektör için özendirici, kamu sektörü için yönlendirici şekilde yapılacağı kesinlikle belirlenmiştir.

KARAKOYUNLU — Yeni Anayasamızda böyle bir müessese yok, bilirsiniz.

URAS — Bir önceki Anayasamızda vardı. Devlet Planlama Teşkilatı'nın kuruluşu da buna dayanmıştır. Ve Türkiye'de 1960'dan sonraki yıllarda planlama böyle anlaşılmıştır. Üzerinde durulması gereken bir başka nokta şudur: Planlamanın serbest piyasa ekonomisi uygulamasıyla çelişen yanı yoktur. Planlama, muhakkak devletçilik demek değildir. Planlama sisteminde devletin ekonomideki payının artırılması yahut da korunması gibi bir ön şart da yoktur. Doğru mu ifade ediyorum, Sayın Varlier?

VARLIER — Planlama politikacıların, hükümetlerin anlayışına bağlı olarak iki farklı şekilde yorumlanabilir. Bugün gelişmiş ülkelerde, örneğin Fransa'da serbest piyasa ekonomisinde bir planlama mekanizması işletilmektedir. Ancak oradaki planlama mekanizması, fiyat meka-

nizmasının aksayan yönlerini düzeltme yönünde çalışan bir mekanizmadır. Ama gelişmekte olan ülkelerdeki planlama mekanizması ya da planlama olayı bundan daha farklıdır. Yalnız piyasa ekonomisinin aksayan yönlerini düzeltme değil; aynı zamanda ekonomide kalkınmayı sağlayan, yapısal dönüşümleri ortaya koyan kararları ve politikaları geliştirilen araçları ortaya koyan bir organdır. Dolayısıyla burada özel sektörle çelişip çelişmediği konusu, genellikle Türkiye'de daha önce yaşadığımız, hepimizin yaşadığı dönemlerdeki gibi; plancıların zaman zaman kendilerini merkezi otorite gibi görmeleri, siyasi gücün dışında kararları kendileri verip, uygulamaya kalkmalarından kaynaklanan bir terslik, daha doğrusu talihsizlik olmuştur; diyebiliriz. Ya da buna tepki olarak, son yıllarda Türkiye'de gördüğümüz gibi, planlamanın tümüyle bir kenara atılması şeklinde bir olayla karşı karşıya kalmaktadır.

URAS — Planlama teşkilatı neden kurulur? Plan yapmak için kurulur. Bugün eğer plana ihtiyaç yoksa, teşkilatın da bir kenara itilmesi normaldir. Ancak bir kuruluşun veya bir kimsenin ihtiyacını kendi yaratması gerekmez mi? Yani teşkilat etkinse, yararlı bir faaliyet gösteriyorsa; o teşkilatı şu veya bu şekilde benimseyen kimsenin bile ondan yararlanmaktan kaçınması düşünülemez. Türkiye'de politikacıların hepsinin ekonomiyi bilmesi gerekmez. Bilmemektedirler de... Bunların muhakkak bir ekonomik danışma organına, onlara alternatif politikaları hazırlayacak bir teknik kadroya ihtiyaçları vardır. Böyle bir teşkilat Türkiye'de yok maalesef. Devlet Planlama Teşkilatı böyle bir fonksiyonu hakıyla yürütmüş...

KARAKOYUNLU — Bir başka ifadeyle; Devlet Planlama Teşkilatı

AÇIK OTURUMA KATILANLAR: Yukarıdaki fotoğrafta, soldan sağa doğru; Oktay Varlıer (Profesyonel Yönetici), Dr. T. Güngör Uras (AKSİGORTA A.Ş. Yönetim Kurulu Başkanı) ve Yılmaz Karakoyunlu (EYA - Accounting and Consulting Co. Yönetim Kurulu Başkanı); «Türkiye'de Ekonomik Planlama» konulu «Ekonomik Yorumlar» toplantısında bir arada görülüyorlar. Toplantıya katılanların tümü, değişik tarihlerde, Devlet Planlama Teşkilatı'nın çeşitli bölümlerinde görev almış uzman ve yöneticilerdir.

tı'nı, mesela Amerika'da olduğu gibi, başkana, senatoya, meclise bağlı bir teknik kadro şeklinde, bütün politikacıların gidip danışacağı bir müessesese şeklinde mi görüyorsunuz?

URAS — Hayır. Devlet Planlama Teşkilatı Türkiye'de alternatif ekonomi politikalarını üretmeye devam etse ve ciddi bir bilgi bankası olarak çalışsa, politikacı istese de istemese de bu kuruluştan yararlanacaktır. Ancak DPT'nin çalışmalarından yararlanmak başka, politikacıların yahut da karar mevkisinde olanların planlama vetiresini içlerine sindirerek planlı bir ekonomi gereğini ve gerçeğini kabul etmeleri başka şeydir. Uygun görürseniz bu konuyu tartışalım. Acaba Türkiye'de politikacılar planlı ekonomi fikrini içlerine sindirdiler mi? Ve içlerine sindirdikleri veya sindirmiş göründükleri dönemlerde Türkiye ekonomisinde gerçekten iyiye doğru bir gidiş mi ol-

du; yoksa planlama Türk ekonomisini yönünden mi saptırdı? Buyurun Sayın Karakoyunlu.

liberal ekonomi görüşüne sahip kadrolar egemen olduğu zaman, DPT ekonomiyeye ve ülkeye yararlı hizmetler vermiştir

KARAKOYUNLU — Devlet Planlama Teşkilatı'nın kuruluşunun sebebi malum. 1960 İhtilali'nden önceki dönemde yaşanmış sorunların böyle bir teşkilatın kurulmasıyla hemen çözüme ulaşabileceği zannedildi. DPT bir tür sibirbaz değneği gibi, dokunduğu yerde herşeyi çözecek bir kuruluş gibi görüldü. Bana göre Devlet Planlama Teşkilatı'nın en et-

kin çalıştığı dönem, 1970'den önceki plan dönemidir; yani 1965-1970 dönemidir. Bu dönem, belki ekonominin planlaması açısından da, teşkilatın en başarılı dönemidir. DPT en kötü dönemini de 1970 senesinden sonra yaşamıştır. Bu, siyasetin en fazla hâkim olduğu dönemdir. Böyle tekniktî-siyasiydi diye ayırmak yerine, kendi intibalarını çerçevesinde bir ayırım yaparsam, diyebilirim ki; liberal ekonomi görüşüne sahip kadrolar hâkim olduğu zaman, Devlet Planlama Teşkilatı ekonomiye de, ülkeye de fevkalade yararlı hizmetler vermiştir, işler yapmıştır.

URAS — Örneğin hangi dönemde?

KARAKOYUNLU — Mesela 1965-1970 döneminde ...Bu, teşvik tedbirlerinin getirilmesi, yatırımların özel sektöre kaydırılması ile ilgili politika kararlarının kolayca alınıp uygulandığı dönemdir. Yabancı sermaye mevzuatının ciddi bir şekilde teşvik edildiği, özendirildiği dönemdir. 1970 -

1975 dönemi ise, Devlet Planlama Teşkilatı'nın en kötü yıllarını, en bereketsiz yıllarını yaşadığı dönemdir. Sosyal demokratik düşüncenin hâkim olduğu kadroların yönetime geldiği bu dönemde, Devlet Planlama Teşkilatı; bürokrasi yaratmaktan, işi yokuşa sürmekten, «Çok önemli şeyler yapıyoruz, vatani kurtarıyoruz.» diyerek, ülke için yararlı olacak birçok şeyi geciktirmekten öteye hiçbir hizmet vermedi.

URAS — Sayın Karakoyunlu, Devlet Planlama Teşkilatı'nı ve genel olarak planlama fikrini tartışırken, siz kadrolar konusuna ağırlık vermeye başladınız. Bir planlama teşkilatı kuruluş amacı ve fonksiyonu itibarıyla teknik kadrolara dayanır. Her teknisyenin kendine göre sosyal tercihi, politik tercihi olabilir. Eğer Devlet Planlama Teşkilatı uygulamaya bulaşmamışsa, çalışan teknisyenin şahsi sosyal görüşleri yahut politik tercihlerinin kuruluşun çalışmalarına yansımaması gerekir. 1965 yıllarında Devlet Planlama Teşkilatı'nın içine «Teşvik ve Uygulama Dairesi» diye bir daire getirildi. Ve DPT kuruluşundan 5 yıl sonra icraya bulaştırıldı. Bir teknik büro olmaktan çıkarıldı. Müteşebislerle muhatap olan, iş takip edilen bir devlet dairesi haline getirildi. Teknisyene icra gücü ve sorumluluğu verildi. Ve öyle bir sorumluluk ki, hiçbir objektif kıstas olmadan, sübjektif değerlemelerle teknisyen bir adamı zengin etme, yahut bir adamın işini önleme, yahut o adama büyük bir fırsat yaratma gücüne kavuştu. O zaman belli kadrolar işadamlarıyla ve politikacılarla çok sıkı bir ilişkiye girdiler.

Yani Devlet Planlama Teşkilatı kuruluşundan 5 yıl sonra büyük ölçüde kuruluş amacı dışına çıktı. Teknisyen olmayan icracı kadrolar Devlet Planlama Teşkilatı'na ilk kuruluş yıllarındaki prestijinden yararlanarak, kendilerini planlamacı olarak

[ES] Yayınları sunar :

Prof. Dr. Ünal TEKİNALP

SERMAYE PİYASASI HUKUKUNUN ESASLARI

Bilim ve İş çevrelerinin beklemediği yapı.
Fiyatı: 500.— TL

İsteme Adresi :

Ekonomik ve Sosyal Yayınlar A.Ş.
Binbirdirek, Suterazıslı Sok. 6/2
Sultanahmet - İstanbul. Tel. : 526 34 11

Not : Ödemeli postalamaya yapılmaz.
PTT ile gönderilmesini isteyenlerin, kitap bedeline 50.— TL KDV ve 180.— TL PTT ücretini ilave ederek, önceden havale çıkarmaları gerekmektedir.

tanıttılar. Planlamacı demek, ekonomi eğitimi yahut sosyal eğitimi olan, araştırma yapan, fikir üreten kimse- dir. Halbuki 1965'den sonra «Teşvik ve Uygulama» bölümlerinde çalışan kimselerin fikir üretmeyle hiçbir ili- şikleri yoktu ki... Onlar sabahleyin gelen evrakları değerlendirip, akşam müteşebbise cevap veren kimselerdi. Yani bunun planlama fikriyle, planla alakası yoktu. Ne proje değerlendirmesi vardır, ne bir araştırma, ne de bir izleme vardır... İcracılara plançı denilince, icracılar da politikaya ve iç siyasete bulaşınca, «polikrat» olun- ca, işler sarpa sardı. Değil mi?

KARAKOYUNLU — Değil. Çünkü aslında Devlet Planlama Teşkilatı bu benzer işleri, yani uygulamaya bu- laşma meselesini daha kuruluş yıl-

Yılmaz KARAKOYUNLU

larında, kamu sektörü için yapmıştı. Yani kamu sektörünün bütün karar- larının verilmesinde DPT uzmanları

etkili oluyordu. «Teşvik ve Uygula- ma» sisteminin Devlet Planlama Teş- kilatı'na monte edilmesi, özel sek- tör yatırımlarıyla beraber oldu. Dolayısıyla siz eğer dersiniz ki; «Devlet Planlama Teşkilatı sadece devletin bilimum yatırımlarını planlamakta sorumlu bir birimdir.», bu dediğiniz doğru olur. Ama, «Ekonomiyi planla- makla sorumlu bir kuruluştur, bir otoritedir.» dediğiniz zaman, özel sektörü de bunun içerisine monte et- mek gerekiyordu.

DPT kurulurken kamu sektörü için yönlendirici, özel sektör için özendirici idi; bu ilkedен sapıldı ve uygulama giderek tersine döndü

URAS — Sayın Karakoyunlu, dediniz ki; «Devlet Planlama Teşki- latı'nın en yararlı olduğu dönem, li- beral ekonomiye geçiş dönemidir, 1965'den sonraki dönemdir.» 1965'e kadar Devlet Planlama Teşkilatı pro- je bazında hiçbir müteşebbis ile temas etmiyordu. 1965'den sonra tam tersine proje bazında, firma bazında Devlet Planlama Teşkilatı - özel sek- tör ilişkisi başladı. Yani en liberal sanılan dönemde DPT fiilen özel sek- tör için özendirici değil, yönlendirici oldu. Halbuki DPT kurulurken kamu sektörü için yönlendirici, özel sektör için özendiriciydi. Bu bir çelişki de- ğil mi, Sayın Varlıer?

VARLIER — Konuyu Sayın Ka- rakoyunlu'nun anlattığı biçimde alır- sak, çok yanlış sonuçlara varırız. İş- kişiselleştiririz, konunun içine gire- meyiz. Ağaçlardan ormanı göreme- yiz. Türkiye'de planlama olayı 1960 yılında ortaya çıkmış bir olay de-

ğildir. Sizin de baştaki konuşmanızda belirttiğiniz gibi, Türkiye daha 1933'de I. Sanayi Planı'nı, ondan sonra 1938'de II. Sanayi Planı'nı yapmıştır. Bunun birincisini uygulamıştır. Bunlar bugünkü anlamda bir plan olmaktan ziyade bir program, proje demeti niteliğinde, fakat aynı zamanda konu seçimine, yer seçimine ağırlık veren, hedef tayin eden, oldukça anlamlı bir program niteliğini taşıyan dokümanlardı. Daha sonra 1960'a gelmeden evvel 1947'de bir plan daha var. Bu, 1950-1960 döneminde Demokrat Parti iktidarının ekonomi ve mali politikasını yönlendiren bir plandır. Her ne kadar kâğıda geçmemişse de, o planda yer alan projeler; 1950'den sonra altyapıya, ulaştırmaya ve haberleşmeye ağırlık verilmesi; Türkiye pazarını genişletme ve dışa açma şeklinde bir yatırım politikasının izlenmesi; o planın öngörülleri arasındadır.

1950'lerin sonuna, yani 1960'lara gelindiğinde, bir makro plan yapma fikri Türkiye'de gelişmektedir. Hem de bu, Dünya Bankası tarafından Türkiye'ye önerilen bir konudur. Nitekim 1960 Anayasası'nda da bu yer almıştır. 1960-1970 dönemi arasında planlama ile siyasi otorite arasındaki ilişkiler çok büyük ölçülerde değil. Dolayısıyla 1970'in ikinci yarısından, 1976 - 1977'den sonra planlamanın düştüğü durumu bir başka şekilde açıklamaya gerek görüyorum. Bu, DPT'ndeki teknisyenlerin şu veya bu görüşe sahip olmasından değil, doğrudan doğruya Türkiye'deki siyasi ortamın bütün kurumlara olduğu gibi DPT'na da yansımış olmasından kaynaklanmaktadır. Yoksa planlılar, daha önce bahsettiğiniz gibi, tek başlarına karar veremeye yetkisine sahip, tek başlarına politika uygulayan kişiler değillerdir. Bunlar nihayet siyasi otoriteye, karar üretmeye yardımcı olan teknik çalışmaları yapmakla görevlilerdir.

URAS — Önceki soruya dönssek... Sayın Karakoyunlu; planlama Türkiye ekonomisinin 1960'dan sonraki gidişini olumlu veya olumsuz yönde etkilemiş midir? Hangi yıllarda etkilemiştir? Bir yön vermiş midir?

KARAKOYUNLU — 1970'den sonra siyasete bulaşınca, siyasi görüş istikametinde hareket etmeyi çok kolayca benimseyen ve uygulayan DPT, bugün Türk ekonomisinin ulaştığı noktaları görememiştir.

URAS — 1970'den sonra görememiştir. 1960 - 1970 arası görmüş müdür?

KARAKOYUNLU — Evet, 1970'den sonra... 1960-1970 arasında görmüştür. Ekonominin gelişebileceğini, hangi istikamette gelişeceği ve nasıl olması lazım geldiği konusunda bugün varılabilecek noktaları büyük ölçüde görmüştür.

planlama olmasaydı!
türkiye ekonomisi
daha iyi bir yerde mi
olurdu, yoksa daha
kötü bir yerde mi?

URAS — Görmek başka şey. Sayın Karakoyunlu. Eğer DPT 1960'da kurulmasaydı; bugün biz daha iyi yerde mi olurduk, daha kötü bir yerde mi olurduk?

KARAKOYUNLU — Muhtemelen daha iyi bir yerde olurduk.

URAS — Sayın Varlıer, siz ne diyorsunuz?

VARLIER — Ben katılmıyorum. Plan fikri Türkiye'ye önemli bir şey getirmiştir. Türkiye 1960'dan sonra ekonomisinin bilançosunu planlarla çıkarmaya başlamıştır. Ondan evvel

tek tek bakanlıkların, ayrı ayrı kuruluşların kendi bilançoları vardı; ama, toplu bir bilanço yoktu. Plan fikri evvela bunu getirmiştir, bir disiplin getirmiştir. Ve kaynak dağılımında tercihlerin ne şekilde yapıla-

Oktay VARLIER

cağı konusunda tartışmaları ortaya koymuştur. Ben bugün artık «plan gereklidir» veya «gereksizdir» diye bir tartışmanın çok anlamlı olduğunu sanıyorum.

URAS — Sayın Varlier, plan gerekli mi gereksiz mi konusunu tartışmayalım diyorsunuz. Ama planın, planlamanın imkânlarından bugün yararlanılmıyor. Planlama olayı Türk ekonomisinin lehine midir, aleyhine midir? Onu bulmak için bu soruları soruyorum. Sayın Karakoyunlu ilginç bir noktaya değindiler. Dediler ki, Türkiye ekonomisi eğer 1960'dan bu yana planlama tecrübesi geçirmeseydi, daha iyi yolda olurdu. Ben şunu sormak istiyorum Sayın Karakoyunlu: Planlama kit kaynakların en ve-

riimli şekilde dağılımı yolunda doğru veya yanlış birtakım kararlar alınmasına katkıda bulundu. En basit işletmede bile «Benim gelirim ne, giderim ne; bunu en iyi şekilde nasıl kullanırım?» diye birisinin düşünmesi lazım. Bunu Türk ekonomisi için de birisi düşünecek. Acaba «Planlama dışında bunu daha iyi düşünen bir kuruluş vardı da, DPT kuruldu. bu yetkileri o kuruluşun elinden aldı ve durumu daha kötü etti.» demek imkânı var mı?

KARAKOYUNLU — Böyle bir şey söylemek mümkün değil. Benim önceki sözüm de bunu ifade etmeye yönelik değildi. Devlet Planlama Teşkilatı ile ilgili olarak verilen tariflerin hepsi çok güzel. Ama uygulamada bu tariflere uyulmadı. Benim; «1970'den sonra siyasetin çok fazla karıştığı Devlet Planlama Teşkilatı ekonomiyi iyi planlamakta, yönlendirmekte başarılı olmamış, aksine hedeflere ulaşmada gecikmelere neden olmuştur.» derken ifade etmek istediğim gerçek; hepimizin içinde yaşadığı yıllar ve olaylarla ilgilidir. Ayrıntıya girip somut örnekler vermek suretiyle meseleyi tartışmak isterseniz, onun örneklerini veririm. Öyle değil de, «Planlama görevi iyi yerine getirilemedi, meseleyi o açıdan tartışalım.» dersiniz, o noktada toplarım.

Daha somut olarak söyleyeyim. Mesela bugün İleriye sürdüğümüz yabancı sermaye olayı olsun, serbest bölge olayı olsun, 1970 yıllarının öncesinde Devlet Planlama Teşkilatı tarafından gündeme getirilmiş, hazırlıkları, çalışmaları yapılmış olaylardı. Ama 1970'lerden sonra Devlet Planlama Teşkilatı'na egemen olan siyasi görüş, bu tip müesseselerin Türk ekonomisini yıkacağı inancıyla bunlara karşı fevkalade rijit tedbirler aldı. O yüzden de gecikmelere neden oldu. Bugün belki o uzmanlar,

yöneticiler olayları yeniden düşünse-ler, aynı yıllardaki hatalarını samimi kalple itiraf da edebilirler. Bu dönem- de bizler de DPT'de görevli olarak olaylara karıştık. Sorumluluğu pay- laştık. 1965'den sonra Devlet Planla- ma Teşkilatı'nda; özellikle özel sek- törü bu ekonomik kalkınmaya monte etmek yönünden, özel sektörün kay- naklarını ya da sizin deyiminizle kıt kaynakları ekonominin yararına kul- lanma amacıyla getirilmiş teşvik me- kanizmasıyla birlikte; aktif bir hiz- met yüklenilmedi.

bugün 50 milyon nüfusu
besleyen ve ihracata
yönelen sanayimizin
altyapısı, planlı
dönemde kurulmuştur

URAS — Türkiye ekonomisi bu- gün, 1985'de bir noktaya gelmiş bu- lunuyor. Bu noktada belli bir sınai yapıya sahibiz. İthalat yapan bir tarı- mından, buğday ithal eden bir tarımdan, yağ ithal eden bir tarımdan, kendi kendini doyuran bir tarıma gelinmiştir. Onu bir kenara bırakalım. Ama bugün bir sanayimiz var. Bu sanayi hem 50 milyon nüfusu besliyor, hem de ihracat yapıyor. Bu sanayi ne zaman kuruldu? Şimdi geriye dönüp bir bakalım. Bu sanayi ta- mamen planlı dönemin mahsulüdür. Sanayi kurmak sadece fabrika kur- mak demek değil ki!.. Bu sanayinin bir altyapısı var. Bu altyapı ne za- man kuruldu? Bu da planlı dönemde kuruldu. Yani dikkat ederseniz, bu- günün sanayi yapısı, 1960 sonrası planlı dönemin ortaya çıkardığı bir sınai yapıdır. Bu sınai yapı çarpıktı marpıktı ama yaşıyor işte... Ve belli ölçüde koruma tedbirleri kalktığı hal- de de, bu sanayi yaşıyor.

1965'lerde ilk teşvik tedbirlerinin uygulanmasından itibaren özel sek- törün belli yatırımlara nasıl yönlendirildiğini düşünelim. Bunlar çabuk unutulduğu için herşey yanlış an- laşılıyor. Özel sektörde potansiyel müteşebbisler, DPT tarafından zorla yatırıma itiliyordu. Hem de nasıl itiliyordu... Yani her ne kadar planda özkaynak - yabancı sermaye ilişkisi % 40 - % 60 olarak görülmekte ise de, müteşebbis % 10 oranında özkaynağa sahip ise, «Aman yatırım yapılınsın» telaşı içinde teşvik ediliyor, kalan kısmı için kendisine % 7 faizle kredi imkânı sağlanıyordu. «Aman bu işe gir. Bak proje de hazır. İthalat için de Dünya Bankası'ndan gerekli dö- vizi bulacağız». diye Türkiye'de bir- çok müteşebbis yatırıma itildi. Dev- let eliyle sanayi yaratıldı demiyeyim ama, DPT'ndaki teknisyenlerin ve yöneticilerin yönlendirmeleri ve zor- landırmalarıyla bugünkü birçok bü- yük sanayi kuruldu. Teker teker say- mak istemiyorum, ama bugün Türk sanayinin büyük, etkin firmaları hep böyle kurulmuştur. Şimdi bunları unutup; «DPT devletçiydi, DPT Tür- kiye'de köprüye, televizyona hayır dedi. DPT yararsız ve gereksizdir.» diyerek geçmişi kötülemek; acaba bizi gelecekte planlama konusunda yararlanabileceğimiz şeylerden mah- rum bırakmaz mı?

KARAKOYUNLU — Tabii söyle- diklerinizin hepsine katılıyorum da Sayın Uras, bugün yaratılmış olan sanayinin ilk tohumlarının atıldığı yıl- lar, DPT'nda - bir kez daha vurgu- layayım - liberal ekonomik görüşün hâkim olduğu dönemdi. Dolayısıyla Devlet Planlama Teşkilatı'nın faali- yetlerini «ekonomide gelişmeyi sağ- ladığı» yıllar ile «ekonomiyi köstek- lediği yıllar» diye ikiye ayırdığımız- da, bu farklılığın nedeninin o dönem- lerde DPT'na hâkim olan siyasi gö- rüşlerden kaynaklandığını görüyo-

ruz. Devlet Planlama Teşkilatı'nın «Uygulamaya bulaştırılmıştır.» dediğiniz dönemi aslında sanayiın geliştiği, sanayinin tohumlarının atıldığı yıllar oldu. Bugün de aynı planlama anlayışı hâkim. Belki aynı ölçüde başarılı değil. Fakat aynı açıdan meselelere yaklaşan, yakınlaşan kimse-ler hâlâ var.

URAS — Ben aksi görüşteyim. 1965'li 1970'li yıllarda Devlet Planlama Teşkilatı'nın elinde çalışmalar vardı. DPT bir müteşebbisi teşvik ederken diyordu ki, «Sen şu konuda, şu büyüklükte bir yatırıma yönelir-

Dr. T. Güngör URAS

sen, bu yatırım başarılı olur.» Ve bugüne kadar Devlet Planlama Teşkilatı'nın bu tip yönlendirmeleriyle, itmeleriyle, teşvikleriyle, yol gösterici fonksiyonuyla yatırıma girmiş müteşebbislerin hiçbiri de zarar etmedi. Ama bugün Devlet Planlama Teşkilatı'nın elinde böyle bir çalışma yok iken, yani teknik bir çalışma mevcut değilken, özel sektöre yol gösteremez-

siniz. O ne yapmayı düşünüyorsa, sadece onun istediği belgeleri verebilirsiniz.

VARLIER — Vize veren bir makam şeklinde...

URAS — Bir başka nokta var. O da çok önemli. DPT'nin ülkenin geleceği hakkında birtakım büyüklükleri göstermesi lazım. Siz eğer bir konuda yeni bir yatırıma giriyorsanız, şuna emin olmalısınız ki, sizin fabrikanız tamamlandığı zaman, 5 yıl sonra, Türk ekonomisi sizin fabrikanızın üretimini karşılayacak bir talep büyümesine sahip olacak. Siz bunu kendi ölçülerinizle başka türlü görürsünüz. Ama DPT, eğer 5 yıl sonraki projeksiyonunu iyi yapıyorsa, gerçeğe yakın hedefler belirleyebilirsiniz. Halbuki DPT 5 yıl sonra talebi kısacak bir politika yürütecekse, hatalı sahalara yatırım yapmış olursunuz. Bunu, kendi mikro araştırmalarınızla bulmaya imkân yok. Bu bir makro hedeftir. Öyle değil mi, Sayın Varlier?

planlamanın temel fonksiyonu, ileriye dönük hedeflerin belirlenmesi, ekonomiyi yönlendirici araçların ortaya konulmasıdır

VARLIER — DPT'nin temel fonksiyonlarından bir tanesi, ileriye dönük hedeflerin belirlenmesidir. Ondan sonra da bu hedefler belirlenirken sağlıklı tahminlerde bulunabilmesi ve aynı zamanda ekonomiyi yönlendirici planlama araçlarının ortaya konulmasıdır. Eğer siyasi otoriteyle Devlet Planlama Teşkilatı arasında bir çelişki olursa, ki bu zaman zaman yaşanmıştır, ya planlar hüs-

rana uğrar, görevlerinden ayrılır ya da planlamanın etkinliği azalır. Dolayısıyla ben 1960 - 1970, 1970 - 1980 şeklinde kesin dönem farklılığının da çok doğru kanısında değilim. Çünkü 1970-1980 döneminde siyasal iktidarın yapısına baktığımız vakit, liberal ekonomiye inanan, liberal ekonomiyi savunan siyasal iktidarlara görüyoruz. Dolayısıyla o dönemdeki başarısızlıkları, o yıllardaki plancılardan farklı görüşlerde olmasıyla izaha kalkmak, işi çok basite indirmek olur. Ve yanlış bir tutum olur.

Planlama olayı, sadece genel makro hedefler vermenin ötesinde; evvela bir stratejiyi belirlemek, perspektif plan yapmak, sonra 5'er yıllık dilimlere bölmek, ondan sonra da yıllık programlar vermek şeklindeydi. Özel sektöre yol göstericilik, çeşitli özendirme unsurlarıyla yapılmıştır. Nedir bunlar? Teşvik mekanizması, kredi mekanizması, vergi politikaları gibi tedbirlerdir. Bunların iyi işletilmesi, DPT'nin ekonomiyi iyi tanımlayıp, Türk ekonomisindeki gelişmeleri iyi görmesiyle mümkün olabilecektir. Planlamanın etkin olabilmesi için, Devlet Planlama Teşkilatı'yla kamu kesiminin ya da özel kesimin belirli bir anlayış içinde çalışabilmesi gerekmektedir. Bir ilişkinin belli ölçülerde kurulabilmesi lazımdır. Unutmamalym ki kalkınma dediğimiz olay yalnız milli gelirin artması olayı değildir; aynı zamanda sosyal ve ekonomik yapıda ileriye dönük değişimleri meydana getirmektir. Nitekim bu nedenledir ki planların, stratejilerin amaçları arasında; sanayileşme, yüksek gelir düzeyine ulaşma, adil bir gelir dağılımı, gelişmiş ülkelerle arasındaki farkı kapatma, dengeli bir bölgesel kalkınma gibi çok çeşitli amaçlar yer almış; ondan sonra da hedefler sayısal rakamlarla somutlaştırılmıştır.

Planlamanın olmadığı bir ortam

inde, gelişmekte olan bir ülkede ekonomik yatırımların doğru seçimlerle gerçekleştirileceğine inanmıyorum. Piyasa mekanizmasının en azından bugün gelişmiş ülkelere dahi tam işlemediğini, orada dahi devletin ekonomiyeye müdahale ettiğini dikkete alırsak, planlama olmadan Türkiye'nin bundan daha rahat, daha iyi bir gelişme yolu çizeceğini iddia etme imkânı kalmaz. Ama nasıl bir planlama? Ne şekilde olacak bir planlama?

KARAKOYUNLU — Planlama için 20 yıllık bir strateji yapıyoruz. Sonra 5'er yıllık dilimlerde planlara döküyoruz. Ondan sonra bunun amacını, hedefini, ilkesini, politikasını ve tedbirini düzenliyoruz. Benim gördüğüm şu: 20 yıllık bir dönem için yaptığımız stratejiye bağlı planları 5'er yıllık döneme getirirken, zaman içerisinde öngördüklerinizden o kadar değişik boyutlarda gelişmeler oluyor ki; her sonraki dönemde yeniden bir strateji yapmak mecburiyetiyle karşı karşıya kalıyoruz. Çünkü tespit edilen 20 yıllık stratejide öngörülen hedefler, 5 yıllık bir uygulamanın sonunda fevkalade gerilerde kalmış oluyor. Dolayısıyla bizim 20 yıllık strateji dediğimiz olay, geçerli bir olay değil. Her 5 senede bir bir strateji yapmak durumunda olan bir planlama deneyimine sahibiz. Planlamanın 5 yıllık dönem için koyduğu amaçlar, sayısallaştırılmış hedefler, bu 5 yıllık zaman aralığı içerisinde, daha kısa sürelerde gerçekleştiriliyor. Ve o zaman da hedefleri değiştirmek ihtiyacı ortaya çıkıyor.

Planlamamızda planlama tekniği içerisinde yer alan amaç, hedef, ilke, politika ve tedbir bütünlüğünde en sık değişen nokta, politika kararları... Dolayısıyla aynı hedefe farklı politika kararları ile ulaşacağız diye, o politika kararlarının gerektirdiği farklı tedbirleri almaktayız. Bunun

getirdiği bir bocalama dönemi var. Bu bocalama dönemi içerisindeki başarısızlığımız, otomatik olarak plan- nın başarısızlığı sayılıyor. Burada bir yanlışlık var. Bunu tashih etmek mümkün değil. 25 yıllık deneyimimiz böyle geçti. Devlet Planlama Teşki- latı artık bu kadar hızlı değişikliğin yer aldığı bir ekonomi içerisinde 5 yıllık, 10 yıllık dönemleri kapsayan düzenlemeler yerine, günübirlik kar- şılaşılmış problemleri düzenlemeyi yeğler noktaya, tercih eder noktaya gelmiştir. Üstelik politika kararların- da da fevkalade değişiklikler olmuş- tur. Buna bağlı olarak da Devlet Planlama Teşkilatı'nın yeni düzenle- meler getirmesi de gerekiyor. Şimdi burada bir tek öneri getiriyorum: Artık Devlet Planlama Teşkilatı'nı bugüne kadar yaşadığımız deneyden çıkaralım, bir nevi «Enformasyon ve Ekonomik Yönlendirme Müsteşarlı- ğı»na dönelim. O zaman ileriye dö- nük meseleyi daha iyi tartışabiliriz.

serbest piyasa ekonomisi adı altında uygulanan yönlendirici önlemler ve ötesi...

URAS — Sayın Varlier, 1980'den bu yana Türkiye'de farklı bir eko- nomi politikası uygulanıyor. Her ne kadar buna serbest piyasa ekonomisi deniyorsa da, benim ölçülerime göre serbest piyasa ekonomisi değil. Gene yönlendirici bir ekonomi politikası. Fakat serbest piyasa ekonomisi adı altında uygulanan tedbirler... Geç- mişten farklı olan nedir? Kambyo tahditleri belli ölçüde hafifleştiril- miştir. Belli ölçüde özel sektörün fi- yat kontrolü kaldırılmıştır. İhracat artışındaki başarı nedeniyle döviz varlığında ferahlama ortaya çıkmış- tir. İktisadi Devlet Teşekkülleri'nin

başarısı artmamış, tam tersine başa- rısızlıkları artmıştır. Fakat İktisadi Devlet Teşekkülleri'ne başarısızlıklar- ını fiyat artışlarıyla tashih etme şansı tanıdığı için, KİT'ler başarılı maskesi altında ekonomiye daha bü- yük yük getirir hale gelmişlerdir. Özel sektör ise, talep daralmasına rağmen fiyatları istediği gibi ayarla- ma şansı nedeniyle, üretimi düşüre- rek kârlılığı artırma imkânına ka- vuşmuştur.

Bu uygulamalara dünyanın hiç- bir yerinde serbest piyasa ekonomisi denmez. Fakat ben inanıyorum ki, gelecekte Türkiye'de gerçek serbest piyasa ekonomisinin başka bir eko- nomik model denemenin de şansı yoktur. Serbest piyasa ekonomisinin, kendi olmasa bile ismi, felsefesi hal- kın içine sınımlıdır. Öyleyse halkın istekleriyle çelışen bir ekonomi poli- tikası bu ülkede uygulanamaz. Demek ki Türkiye'de önümüzdeki dönemde serbest piyasa ekonomisini hedef alan bir ekonomi politikası uygulamak zo- rundayız. Ancak, «Serbest piyasa eko- nomisi uygulayacağım.» denince, he- men yarın bu mümkün olamaz. Onun şartlarının zaman içinde teşekkül et- mesi lazımdır. Şimdi bu genel çerçe- ve içinde, ben şahsen inanıyorum ki planlamaya ihtiyaç vardır. Neden ihtiyaç vardır? Ekonominin dengeye oturması için. Planlama teşkilatı eko- nominin 5 dengesini kurar. Neydi bu dengeler, Sayın Karakoyunlu?

KARAKOYUNLU — Genel den- ge...

URAS — Genel denge, neydi?

KARAKOYUNLU — Ekonominin kaynaklarının dağılımlarını göste- ren, nerelere kaynak ayrılacağını gösteren teknik bir tablo.

URAS — Birincisi, genel denge. İkincisi?

KARAKOYUNLU — Kamu kesii-

minin dengesi. Kamu kesiminin dengesinde hareket etmek suretiyle diğer dengeler kurulur. Kaynaklar-harcamalar dengesi, tasarruf-yatırım dengesi, ödemeler dengesi.

URAS — Bunlar ekonominin bakkal hesabıdır. Ve ekonominin bakkal hesabının yapılması için de bir kere asgari bir planlama gerekir. Amerika'da ekonominin bu bakkal hesabını «planlama» adını taşımadan yapan yetkili organlar vardır. «Federal Reserve» yapar. Başkan'ın «Ekonomik Danışma Kurulu» yapar. Ama orada da bu dengeler yapılıyor. Şimdi Türkiye'de bu dengeler yapılmadan, ekonomi -adına ister serbest piyasa ekonomisi deyin, ister liberal deyin -işler mi?

VARLIER — Karakoyunlu ile anlaşımadığımız nokta planlama teşkilatının sadece bir enformasyon bürosu olarak değerlendirilmesidir. Öte yandan, adına serbest piyasa ekonomisi denilen fakat serbest ekonomi şartlarının bulunmadığı 1980 - 1985 dönemine baktığımızda; ihracatta belirli bir artış, belli bürokratik olayların azaltılması gibi birtakım iyiliklerin yanında, çok vahim sonuçlar doğuran birtakım gelişmeler de olduğunu unutmamak gerekir.

URAS — Sadece iyilikler sergileniyor, kötüye giden şeyler sergilenmiyor.

VARLIER — Örneğin gelir dağılımında, vahim ölçülere varan bir bozukluk ortaya çıkmıştır. Reel ücretler, % 50'nin altına düşmüştür. Ücretlerin toplam milli gelir içindeki payı düşmüştür. Dış ticaret hadleri aleyhimize bozulmuştur. İç ticaret hadlerinde, normal olmayan değişimler olmuştur.

KARAKOYUNLU — Benim için açık değil; normal olmayan değişmeyi aydınlık kelimelerle...

yalnızca liberal anlayışa saplanıp, ekonomi moneter önlemlerle düzenlenirse, türkiye gelecekte iyi sonuçlar alabilir mi?

VARLIER — Onu da söyleyeceğim. Enflasyon, istenilen ölçülere bir türlü çekilememiştir ve çekilememektedir. Yatırımlar, durma noktasına gelmiştir. Tasarruflar artacak diye faiz hadleri yükseltilmiştir; bilakis tasarruf oranlarına baktığımız vakit, bugünkü tasarruf oranları 1970'lerin sonundaki tasarruf oranından daha düşüktür. Özel tasarruflardan bahsediyorum. Daha düşüktür. Toplam tasarruflar da aynı şekilde. Yatırımların Gayri Safi Milli Hâsıla içindeki payı düşmüştür. Bütün bunları çok iyimser olarak görmek, bana pek mümkün gelmiyor. Dolayısıyla salt bir liberal ekonomi anlayışına saplanıp, moneter tedbirlerle klasik Friedman ilkelerine dayanarak ekonomiyi düzenlemenin ben Türkiye için gelecekte çok şanslı ve iyi sonuçlar vereceğini zannetmiyorum. Dolayısıyla planlama olayının yeniden ciddi bir şekilde ele alınması ve bu politikaların yeniden ciddi bir şekilde gözden geçirilmesi gerektiği kanısındayım. Yukarıda değindiklerim dışında iç ticaret hadlerinde de tarımın aleyhine olağanüstü büyük bozulmalar meydana gelmeye başlamıştır.

KARAKOYUNLU — Bu, ekonomiyi nerede sarsar?

VARLIER — Bu, ekonomiyi şöyle sarsar: Türkiye'de tarım üreticisinin çok büyük bir kesimi küçük üretici niteliğindedir. Dolayısıyla küçük üretici niteliğinde olan bu kesimin; özel-

likle tarımda son yıllarda yaşanan durgunluk, hatta 1981-1982 yıllarında tarım gelirlerindeki düşmeler de dikkate alınırsa; çok büyük güçlükler içine girdiğini görüyoruz. Bu, ekonomi için hiç de iyi olmayan bir sonuçtur.

KARAKOYUNLU — Bir başka ifadeyle, diyorsunuz ki; tarım sektörünün milli gelirdeki katma değeri daha düşük olacaktır.

VARLIER — Hayır, hayır. Tarım sektörünün gelişme içindeki, katma değerdeki payı zaten düşecektir. Olay, o değildir. Olaya, bir paylaşım sorunu olarak bakıyorum. Tarım kesiminde hâlâ nüfusun % 55'i yaşadığı halde, bu kesimin gelirinde önemli bir düşme meydana geldiğinde bunun sosyal birtakım boyutları olduğunu düşünmemiz gerekir. Tarımsal üretim üzerindeki olumsuz etkilerin dikkate alınması gerekir. Unutmamak lazım ki, bu kadar büyük bir kesim aynı zamanda Türkiye'deki sanayi için bir talep unsurudur. Bunun talep üzerindeki olumsuz etkisini de dikkate almamız lazım.

KARAKOYUNLU — Peki iç ticaret hadlerindeki makası tarımın lehine geliştirirsek, sanayide durum ne olur?

VARLIER — Türkiye'de herkesin sandığının aksine, 1970'lerde, 1970'lerin ortasına kadarki dönemde, iç ticaret hadleri tarımın lehine gelişmiştir. Bunda büyük ölçüde politik kaygılar da rol oynamıştır, zannediyorum. Yani her iktidar, dikkat ederken, seçim dönemlerinin hemen öncesi taban fiyatlarında, destekleme fiyatlarında önemli yükselmeler meydana getirerek...

KARAKOYUNLU — Yani planın uzun boylu şikâyetler yaptığı destekleme fiyatı, belli bir baza oturtulmadan politik kararlarla veriliyor;

tarındaki şikâyetin sonucu olarak...

VARLIER — Şimdi dolayısıyla tarımdaki fiyat makasının, uzun dönemde sanayi lehine dönmesi kaçınılmaz bir kuraldır. Bu, kaçınılmaz bir gerçektir. Önemli olan nokta; sanayiinin payını % 35'lere % 40'lara kadar yükseltip, tarımın milli gelir içindeki payını üstelik üretimi artırarak % 10 - % 15'lere indirmek; fakat bu arada sanayinin yapısında da temel değişiklikleri gerçekleştirmektedir. Bizim sanayiine yapısına baktığımız vakit gördüğümüz olgu şu: Türkiye'deki sınıai üretimin yaklaşık % 45 - % 47 kadarını -ki bu son yıllarda hiç değişmedi - tüketim malları, % 40 kadarını ara malları oluşturmaktadır. Geri kalan % 13 - % 15 oranı ise yatırım malları sanayiinin ürünüdür. Burada önemli olan, yatırım malları sanayiinin payının gelişmiş ülkelerde olduğu gibi artırılmasıdır. Çünkü Türkiye büyük bir pazardır. Türkiye'yi küçük pazarlarla, onlara uygun bir sanayi yapısıyla karşılaştırmamız doğru değildir. Türkiye bugün 50 milyon nüfuslu bir ülkedir. Ve yarın bu nüfus, çok kısa bir sürede 60-70 milyonlara tırmanacaktır. Bu kadar büyük bir potansiyeli olan bir ülkede ağır sanayi yatırımlarının ihmal edilmesi çok yanlışır.

Türkiye bugünkü üretim yapısının hak etmediği bir sanayi yapısına sahiptir. Sanayi yapısını kesinlikle ileri teknolojileri kullanan, yatırım malları sanayiine ağırlık veren bir teknolojik yapıya yönlendirmek gerekir. Ancak o zaman biz kendi teknolojimizi üretir, teknoloji yaratır bir ülke durumuna gelebiliriz. Ve ancak o zaman biz, gerçek anlamda dış ülkelerde sanayi dallarında rekabet edebilecek bir güce kavuşabiliriz. Ve sağlıklı ihracat gelişmelerini ancak o şekilde sağlayabiliriz. Bunların gerçekleştirilmesi ise, 2 noktaya önem verilmesini gerektiriyor. Birincisi Tür-

kiye'deki tasarruf oranı hâlâ % 20'lerin altındadır. Ve bu bir türlü yükseletilememiştir. İkincisi de, yatırımın GSMH içindeki oranı hiçbir zaman % 20'lerin üzerine çıkmamıştır. Zannediyorum ki, Türkiye'deki tasarruf oranını % 20'lerin üzerine, yatırım oranlarının da % 25'lerin civarına çıkartılması; bu söylediğim tipte bir gelişme için kesinlikle gerekli önkoşullardan bir tanesidir.

DPT'nin niteliği değiştirilmeli, bu kuruluş enformasyon ve ekonomik yönlendirme otoritesi haline getirilmelidir

URAS — Sayın Karakoyunlu, Sayın Varlıer'in bu açıklamaları doğrultusunda, önümüzdeki dönemde, geçmiş planlama tecrübelerinden, yani bugüne kadarki planlama birikiminden yararlanılarak neler yapılabilir? Bu birikimden yararlanma şansı var mıdır? Acaba bugün şu memnun olmadığımız ekonomik koşulların, yahut gündemdeki ekonomik sorunların bertaraf edilmesinde geçmiş planlama tecrübelerinden nasıl yararlanılabilir?

KARAKOYUNLU — Devlet Planlama Teşkilatı'nın 25 yıllık deneyiminden istifade edilmek suretiyle, önümüzdeki dönem için çok şeyler yapılabilir. Bu teşkilata ihtiyaç vardır. Ancak bu teşkilatın niteliğinde bazı değişiklikler yapılması gerekir, diye düşünüyorum. Planlama önümüzdeki dönem için ekonomiyi serbest piyasa ekonomisi anlayışına en uygun biçimde yönlendirecek nitelikte fonksiyon yüklenmelidir. Ayrıca burada görev alacak kimseler, müte-

şebislerin uzun dönemli yatırım kararlarının ekonomik açıdan sağlıklı olup olmadığını değerlendirmek açısından, gerekli bilgi ve istihbaratı sağlamalıdır. Teşkilatın daha evvelki yıllarında, ilk uygulamalarında yaptığı gibi ekonomiyle ilgili geniş bir araştırma arşivi kurulmalı, yaşatılmalıdır. Ekonominin nasıl gelişeceği belirlenmelidir. Bu beklentilerin sayısal değerlerini Devlet Planlama Teşkilatı tespit etmeli ve ona göre de müteşebbislere yol gösterici bir fonksiyon görmelidir. Bu nedenle bugüne kadar ulaştığımız tecrübelere dayalı olarak DPT, biraz evvel söylediğim gibi, bir nevi «Enformasyon ve Ekonomik Yönlendirme Müsteşarlığı» haline getirilmelidir. Teşkilat Planlama Müsteşarlığı'ndan çıkarılıp ekonomik yönlendirme otoritesi haline getirilmelidir. Bu anlayışa kolayca adapte olabilecek bir planlama kadrosunun da var olduğuna inanıyorum. Daha evvelkilerin deneylerinden de istifade etmek suretiyle, böyle bir yönelmeye gidilebilir. Kolayca organize edilebilir. Dolayısıyla Devlet Planlama Teşkilatı'nın mazisini tartışmaktan çok, gelecekte bu kuruluştan ne beklediğini ortaya koymak lazım.

URAS — Ne bekleniyor Sayın Karakoyunlu?

◆ İnsanlar arasında iyilikten başka hiçbir üstünlük kabul etmiyorum. Sevgi ve karakterin olmadığı yerde ne büyük insan, ne büyük sanatkâr, ne de büyük mücadele adamı vardır. Bütün mesele, iyi ve büyük gözükmekte değil, gerçekten iyi ve büyük olmaktır.

Beethoven

KARAKOYUNLU — Sizin bahsettiğiniz gibi Türkiye'de bir serbest piyasa ekonomisi anlayışı yerleşmiştir. Tabii varlığının ölçüleri tartışılabilir. Tam tanımlandığı boyutlarda mıdır, değil midir; bunları bir tarafa bırakarak söylüyorum. Kolayca bunu ikame edecek bir başka politikanın Türkiye'ye uzun bir dönem içerisinde getirilmesi mümkün değildir. O halde benimsenen, kabul edilen ve istenilen mekanizmaya uygun bir gelişme gösterecek planlama yapmak lazım gelir. Bunun için de öncelikle önümüzdeki uzun dönemde neler beklendiği ile ilgili fevkalade geniş bir araştırma arşivine sahip olmak gerekir. Yönlendirmeler buna dayalı olarak yapılacaktır, diyorum.

URAS — Planlama aracından bu ülkenin istifade edilebilmesi için her şeyden önce planlamaya esas olabilecek en doğru bilgilerin toplanıp izlenebilmesi gerekir. Geçmiş dönemde DPT'nin bu konuda güç kazanmasına rağmen, sonraki dönemlerde daha gevşek hareketlerle bilgileri toplama ve gerçekleri izleme gücünü yitirmiştir. Bu, önemli bir unsur. Bilgileri toplayıp gerçekleri izledikten sonra yapılacak şey, Türkiye için alternatif uzun vadeli kalkınma stratejilerini hazırlamaktır. Kalkınma stratejisini hazırlamak demek, ille de Türkiye'de herşeyi Ankara'da masa başında yönlendirmek demek değildir. Nasıl bir Türkiye düşünüyoruz, on yıl sonra? Bunun için 3 tane model hazırlayalım. Sayın Karakoyunlu, 20 yıl sonrasında yemyeşil, akarsuları çağıldayan, göllerinde ördekler dolaşan, karanfil büyüten, buğday yetiştiren, süt sağan bir ülke düşünür. Sayın Varlıer, 10 yıl sonrası, işte sadece kömür çıkarın, ağır makina üreten bir ülke olarak düşünür. Güngör Uras da 10 yıl sonrası torna tezgâhı yapan, mobilya satan bir ülke diye düşünür. Ama bu üç tane alternatif

ortaya konulur. Politikacı üç alternatiften bir tanesini seçer.

önce uzun vadeli kalkınma stratejileri hazırlanmalı, sonra ulaşılabilecek hedefler saptanmalı, üçüncü aşamada bu hedeflere varabilmek için gerekli kaynaklar bulunmalıdır

Tabii bu alternatifler de böyle gelişigüzel düşünülmez. Bunlar belli bir hesaba kitaba dayanır. Şimdi uzun vadeli bir strateji olmadan, biz nereye gidiyoruz? Sabah evden çıkıyoruz, nereye gideceğimizi belli değil, dolaşım dolaşım akşam eve dönüyoruz. Yani gidecek bir hedefimiz yok ki... Bir kere önce hedefimizi bilelim. İkincisi, bu hedefe gidecek ne kaynaklarımız var? Masanın üzerine dizelim bakalım. Yani 5 yıl sonra ne kaynağımız olacak? Beş yıl içinde mevcut kaynakları nasıl artırabiliriz. Bunlar olmadan, «Allah Kerim. Yarın olsun bir kere... Evel Allah bir şeyler yaparız.» demek, biraz fazlaca alaturka bir iş olur. En vahimi önümüzdeki yıl ne yapacağımızı düşünmüyoruz. Yani önümüzdeki yıl nereden ne para gelecek? O paraları nasıl dağıtacağız? Vatandaş evine maaşını götürdüğü zaman bile kendine göre bir hesap yapıyor, bir aylık harcama için. Niye biz ülke olarak yıllık hesabımızı yapmıyoruz? Bunlar olmadan, politikacılar bu hesaplardan yararlanmadan, ülkeyi günü gününe idare ederlerse; onlar belki günlerini doldururlar ama, sonuç olarak fatu-rayı gene millet öder. İfade bir sorulur: «Yahu Türkiye dünden daha mı kötü?» Evet, Türkiye dünden da-

ha iyi; ama, Türkiye bu ölçüde mi iyi olmalıydı? Yani Türkiye daha iyi olamaz mıydı? Ya kaybolan kaynaklardan ne haber? Ya kaybolan zamandan ne haber? Bundan hiç kimse söz etmiyor. Bu konuda siz ne düşünüyorsunuz, Sayın Varher?

banka ve ekonomik yorumlar

Aylık Dergi

**Ciltlenmiş
eski sayıları :**

- Bankacılar
- İktisatçılar
- Yöneticiler

ve ilgili alanlarda
yüksek öğrenim gören

- Öğrenciler

için en yararlı kaynak.

1984 yılı cildi	: 3.000.— TL
1983 yılı cildi	: 2.000.— TL
1982 yılı cildi	: 1.500.— TL
1981 yılı cildi	: 1.250.— TL
1980 ve öncesi	: 800.— TL

Önemli Not : Cilt bedeline % 10 oranında Katma Değer Vergisi ilave edilmektedir. Ödemeli postalama yapılmaz. PTT ile gönderilmesini isteyenlerin cilt bedeline posta pulu karşılığı olarak 190.— TL ilave ederek önceden havale çıkarmaları gerekmektedir.

İSTEME ADRESİ :

Binbirdirek Mahallesi
Suterazisi Sokak No. 6/2
Sultanahmet - İstanbul
Telefon : 526 34 11

VARLIER — Sayın Uras, şimdi güzel şeyler söylediniz. Fakat Türkiye daha evvel uzun dönemli strateji, uzun dönemli perstektif plan yapmış bir ülkedir. 1960'larda yapmış, 1970'lerde yapmış; sonra bir daha yapmış. Dolayısıyla hangi hedeflere varmak istediği, hangi amaçlara ulaşılmak istediği aşağı yukarı zaten ortaya konmuş. Yeniden dünyayı keşfetmeyelim.

Şimdi burada eğer «Nasıl bir Planlama?» diyorsak, geçmiş 25 yılın deneyimlerine baktığımız vakit, ortaya koymamız gereken bazı gerçekler var. Gerçekçi olmamız gerekiyor. Planlama deneyimini hatasıyla-sevabıyla objektif olarak değerlendirmemiz gerekiyor. Zannediyorum ki Devlet Planlama Teşkilatı artık çok ayrıntılı şeylerle uğraşmamalı. Ayrıntılar içinde kaybolmamalı. Bundan sonra DPT denilen örgüt, eğer fonksiyonel olarak işlev görecektse, bir defa kesinlikle bir bilgi birikimi sahibi olmalı. Yani enformatik bilgilerin çok sağlıklı olarak gelmesi lazım. Bu nedenle Devlet İstatistik Enstitüsü'yle çok yakın ilişki içinde çalışması lazım; kamu kesimiyle, ticaret odalarıyla, sanayi odalarıyla... Kesinlikle bunlar gerçekleşmesi gereken koşullardır. Ancak bundan sonra ne yapmalı? Bence planlama olarak bundan sonra yapılması gereken, sanayileşme veya gelişme hedefinde, Türkiye'de önümüzdeki 20-25 yıl kritik sektörlerin saptanmasıdır. Çok kritik temel sektörleri saptamalı ve ağırlığı bunlar üzerine vermelii. Bu sektörlerin saptanmasında bazı noktaları dikkate almalı:

(1) Öyle endüstri dallarına dikkat etmeliyiz ki, bunların ileri-geri etkileri olmalı. Yani sanayileşmeyi kendi kendine artıran sektörleri dikkate almamız gerekir. (2) İstihdam etkisini dikkate almamız gerekir. (3) Teknoloji etkilerini dikkate almamız

gerekir. Bütün bunları dikkate alan bir proje demetinin DPT veya bir başka planlama örgütünde hazırlanması şarttır.

URAS — Sayın Varlier, diyorsunuz ki; Türkiye eskisi gibi çok detaya gitmemelidir, stratejiler denenmiştir... Fakat sıraladığınız hedeflere varılabilmesi için de bir strateji olması lazım. Şöyle ki, Türkiye 15 yıl sonra elektronik sanayine ağırlık veren bir ülke mi olacak, yoksa mesela orman ürünleri sanayini ihmal mi edecek? Elektronik sanayine dayalı gelişecek bir ülke olacaksak, o zaman component'le ilgili eğitime, onun gerekli input'larını üretecek sanayiye teşvikler vereceğiz. İlgili alanımız orman ürünleriye, ya orman ürünlerinin hammaddesini ithal edeceğiz, yahut Türkiye'deki üretim im-

kânlarına bakacağız. Yani bu da bir stratejiyi gerektiriyor. Uzun vadeli strateji olmadan sanayii gelişigüzel geliştirmek mümkün mü?

gerçek planlama anlayışından uzaklaşmış. yürütme ile uğraşan bir kuruluş haline gelmiş olan DPT'nin yeni bir düzenlemeye ve yönlendirmeye ihtiyacı vardır

VARLIER — Yanlış anlamayın. Ben, strateji lazım değil, demedim. Bilakis, bu daha önce yapıldı, dedim. Yeniden keşfetmeyelim, dedim. Gayet tabii bu olmadan böyle birşey yapılamaz. Böyle bir proje demeti zaten ortaya konulamaz. Ancak böyle bir proje demeti çerçevesi içinde planlama daha anlamlı bir işlev ortaya koyabilir, demek istiyorum

KARAKOYUNLU — 1970 senesinde 20 yıl vadeli bir strateji hazırlanmış idi. O stratejinin özü de şuydu: 1990 yılında, İtalya'nın 1970'deki 1972 yılındaki seviyesine ulaşacaktık. Arada aşağı yukarı üç plan dönemi tamamlandı. Dördüncüsü, beşincisi yapıldı. Ama hâlâ bildiğim kadarıyla 1970 yılında kabul edilmiş strateji geçerlidir. Yani onu değiştir-medik. Dolayısıyla teorik olarak 1990'da biz İtalya'nın 1970 yılındaki seviyesine ulaşmak durumundayız. Bu tür stratejileri tespit etmenin, o ilk yılların acemiliğinden ötürü çok boş şeyler olduğunu da söylemek mümkün.

Temel sektörleri tespit etmek onlar üzerinde yoğunlaşmak denilince, Sayın Uras'ın anlatımıyla; «akar-

E S Yayınları Sunar:

VECDİ ÜNAY

3182 Sayılı
Bankalar Kanunu Gereğince

BANKALARCA İÇ TİCARETİN VE SANAYİN FİNANSE EDİLMESİ USULLERİ

Bankaları, bankacıları ve iş çevrelerini
yakından ilgilendiren kaynak kitap
400 sayfa (büyük boy) - 1,650.- TL (KDV dahil)

İsteme Adres:

Ekonomik ve Sosyal Yayınlar A.Ş.
Zincirlik Mah., Suterazlı Sokak No. 6/2
Sularahmeti - İstanbul
Telefon: 526 34 11

Not: Kitabı almak isteyenler, bedelini,
Ziraat Bankası Beyoğlu Şubesi'ndeki 768,
İç Bankası Tübbe Şubesi'ndeki 1541,
Akbank Tübbe Şubesi'ndeki 4512 no.lu hesaplarımızdan birisine,
"kitap bedeli" okuduğunu belirterek" havale etmeli,
ad ve adreslerini tarafımıza bildirmelidirler.
Ödemeli postalamaya yapılmamaktadır.

suları bol, yeşil ülkeler» veya «kömür üreten gri dumanlı ülkeler» benzeri tanımlar getirebilir. Bir planlama, bu tip tanımın gerektirdiği bir strateji düzenlemez. Yani bu strateji kavramına da aykırı. Ekonomideki ihtiyaçların, o ülkenin entegrasyonunda yer alan diğer unsurlarla aynı anda uyumlu olması lazım gelen bir bütünlüğün hesaplanması, adlandırılması hadisesidir strateji. Ve ona bağlı olarak da beşer yıllık dönemler itibarıyla plan yapmak, ama o temel strateji etrafında gelişmelere göre yeni değişiklikler getirmek gerekir. Ben önumüzdeki 20 yılı kapsayacak bir stratejimizin olduğunu sanmıyorum. 2000 yılına kadarki uygulamalarda geçmişteki stratejilerde büyük değişiklikler olacağı düşünülemez. Dolayısıyla bizim önumüzdeki 15 yıllık dönemi kaplayan sürede uygulanacak strateji az çok belirli. O halde olaya «O stratejiye en uygun planlar nasıl yapılır?» diye bakmamızda yarar vardır. diye düşündürtüm.

URAS — Sayın Varlier, bütün bu tartışmaların ışığında, yaşadığımız günlerde ve önumüzdeki yıllarda, Devlet Planlama Teşkilatı'ndan yararlanmak gerekir mi? Böyle bir ümidiniz var mı, yok mu?

VARLIER — Böyle bir dileğim olduğunu kesinlikle söyleyebilirim. Bu, siyasal iktidarların siyasal tercihi meselesi haline gelmiştir. Bugün Devlet Planlama Teşkilatı, sadece «Teşvik ve Uygulama» ile «Yabancı Sermaye» Dairelerinden oluşan bir kurul şeklinde işlemektedir. Ve icrai kuruluş şeklinde işlemektedir. Halbuki benim anlayışımındaki planlama bu değildir. Planlamanın, ileriye dönük hedefleri, amaçları olan ve bu hedeflere ulaşmak için politikalar bina eden bir kuruluş şeklinde ortaya çıkması lazımdır. Bugünkü DPT bu anlayıştan tamamen uzaklaşmıştır. Dilediğim veya öngördüğüm tipte bir

planlama olması mutlaka gereklidir. Ve ancak o zaman Türkiye hızlı bir sanayileşme ve adil bir gelir dağılımını gerçekleştirebilir. Türkiye'nin; işsizlik sorununu büyük ölçüde halletmiş, sosyal huzuru sağlamış, aynı zamanda insanların refah düzeyini yükseltmiş bir ülke düzeyine; ancak bu şekilde erişebileceği kanısındayım.

URAS — Sayın Karakoyunlu...

KARAKOYUNLU — Önumüzdeki -diyelim ki- en az 20 yıllık bir dönem için ülke insanının daha müreffeh bir hayat yaşamasını isteyen düzenlemeler şu anda hükümette yapılmakta. Fakat Devlet Planlama Teşkilatı devre dışı kalmış durumda. Sorumluluklar değişik Hükümet kuruluşlarına dağıtılmış. Devlet Planlama Teşkilatı'nın bundan sonraki işlevi, serbest piyasa ekonomisinin gerektirdiği en iyi organizasyonu biçimlendirecek, yönlendirecek nitelikte olmak durumundadır. DPT'na bundan 15 sene evvelki hüviyeti vermek veya onun özlemi içerisinde yeni bir takım örgüt biçimleri düzenlemek de sağlıklı değildir. Gelişme istikametlerimiz bellidir. Onu en iyi gerçekleştirecek yapı yönünde, o istikamette yeni bir düzenlemeye, yönlendirmeye de ihtiyaç vardır.

URAS — Katkılarınız ve toplantiya katıldığınız için teşekkür ederim.

Derginin Notu: Yukarıda sunulan «Açık Oturum» 27 Eylül 1985 tarihinde yapılmıştır.

◆ Evlatlarınızı, yaşayacakları zamana göre terbiye ediniz.

Hz. Ali

◆ Gerçeği arayanlar, tüm insanlığın malı olur.

Voltaire

Bütçe Açıklarının Finansmanı ve Para Politikasına Olan Etkileri

PROF. DR. DÜNDAR SAĞLAM

1 1973 yılından itibaren çeşitli ülkelerde yüksek bütçe açıklarının ortaya çıkışı, o yıllarda uygulanmaya başlayan kısıtlayıcı para politikası ile çakışınca bazı sorunlar ortaya çıkmış ve ekonomik çevreler bu konu üzerinde dikkatlerini yoğunlaştırmaya başlamışlardır. Gerçekten bütçe açıklarının her yıl sürekli olarak artması kamu finansmanının sıkı para politikası ile ahenkli bir biçimde yürütülmesini güçleştirmiştir. Ayrıca iktisat politikasında öncelikler parasal büyüklüklerin ve kredilerin kontrolüne verilince, bütçe politikasının etkin olarak uygulanması da tehlikeye girmiştir.

Bütçe politikası ile para politikasının koordinasyonu diye özetleyebileceğimiz bu sorun 1980'li yılların temel konusu olarak hükümetlerin gündeminde yer almıştır.

Bu yazının ilk bölümünde bütçe açıklarının finansmanının yarattığı parasal genişleme süreci incelenmekte, ikinci bölümünde ise kamu kesiminin artan borçlanması özel sektör yatırımları, faiz ve tasarruf oranları üzerindeki etkileri araştırma konusu yapılmaktadır.

I — BÜTÇE AÇIKLARININ PARASAL ETKİSİ

Bütçe sonuçlarındaki değişmeler karşısında kredi hacmi ve para arzında yapılan ayarlamaların ortaya çıkardığı sorunların incelenmesi bu bölümün ana konusunu teşkil edecektir.

Devlet tahvillerinin vadeler itibarıyla yapısı, sermaye piyasasının ihraç edilen tahvilleri emme kapasitesi, mükelleflerin faiz ödemeleri dolayısıyla katlandıkları fedakârlık gibi konular araştırma kapsamının dışında bırakılmıştır. Burada evvela, bütçe açıklarının çeşitli finansman yöntemlerinin para arzı üzerindeki etkileri incelenecektir. Bütçe açıklarının finansmanının banka kredi kontrolünü düzenleyen kurumsal hükümlere göre para arzını nasıl etkilediği daha sonra araştırma konusu yapılacaktır.

A. Bütçe Açıklarının Çeşitli Finansman Yöntemleri

1. Merkez Bankası Kanalı ile Finansman :

Hükümetler, bütçe açıklarını, Merkez Bankası'nın direkt avansları

ya da bu kuruma bono veya tahvil satışları ile finanse edebilirler. Bu durumda para arzı veya baz para süratle artış gösterir. Ayrıca bankaların portföylerindeki değişmelere uygun olarak likiditeleri arttığından, kredi çarpanı yoluyla para arzı ikincil bir yükselişe maruz kalır.

2. Ticari Bankalar Kanalı ile Finansman :

Bütçe açıklarının ticari bankalar tarafından finansmanının kısa vadeli parasal etkileri, borç tahvillerinin banka portföyünü arttırmasına veya diğer aktiflerin yerini almasına göre değişmektedir. Eğer devlet tahvilleri dışındaki aktif değerler sabit kalıyorsa, bu durumda yeni tahvillerin alınması ile bilanço tutarı büyür. Böylece bankaların mevduatı ile likiditeleri arasındaki ilişki değişir. Bu durumda geniş anlamda para arzı portföydeki artış tutarı kadar büyür. Bununla birlikte Merkez Bankası kanalıyla finansmandan farklı olan yönü, başlangıçta baz parayı arttırmamasındadır. Buna mukabil bankalar mevduat-likidite ilişkisini değiştirmedikleri takdirde, yahut munzam likit rezervlere sahip değillerse, aldıkları kamu tahvilleri tutarında diğer aktif değerlerini (özel sektöre verecekleri kredileri) azaltacaklardır. Görüldüğü üzere burada önemli olan nokta, kamu tahvilleri alınının bilanço tutarını arttırmadığı yahut portföydeki diğer aktif değerler yerine ikame edilip edilmediğidir. Birinci şıkta para arzı genişlemesi olduğu halde ikinci şıkta böyle bir durum söz konusu değildir. Bu iki şık arasındaki seçim, bir taraftan parasal kontrol mevzuatına, diğer taraftan Merkez Bankası'nın bankalara likidite vermesi konusundaki politikasına bağlı olacaktır.

3. Bütçe Açıklarının Banka Kesimi Dışındaki Özel Sektör Kanalı ile Finansmanı :

Kamu tahvillerinin hane halkı, işletmeler, bankalar dışındaki diğer finans kurumlarına satışı, bütçe açığının parasal etkileri olmayan sağlıklı bir finans usulüdür. Bu durumda özel kesim elindeki parasal varlıkların kamu kesimine transferi söz konusudur. Kamu harcamaları sırasında ise tersine bir akım söz konusu olacaktır. Sonuçta baz para üzerinde ani bir etki söz konusu olmadığı gibi geniş anlamda para arzı büyümesi de görülmeyecektir.

Ancak kamu tahvillerinin özel sektör kesimince satın alınması, faiz oranlarının yükselmesi yönünde bir baskı yaratacaktır. Çünkü, özel sektörün finans ihtiyaçlarını karşılamak için daha fazla oranda bankalara yönelmesi olgusu ortaya çıkacaktır. Böyle bir durumda bütçe açıklarının bankalar veya banka kesimi dışındaki özel kesim tarafından finansmanı arasında fazla bir fark kalmayacaktır. Para arzı üzerindeki etki ise Merkez Bankası'nın faiz oranları ve bankalara likidite sağlamak konusundaki politikasına bağlı olacaktır.

4. Bütçe Açıklarının Dış Finansmanla Karşılanması :

Kamu sektörünün dış istikraza yönelmesinin para arzı üzerindeki etkisi, banka kesimi dışındaki özel sektörün parasal varlıklarında ne ölçüde artış olduğuna bağlı olarak değişme gösterecektir. Kamu otoritelerinin kambiyo piyasasına müdahale ettikleri düşünüldüğünde, dış borçlardan sağlanan döviz karşılığında banknot emisyonu devreye girecektir. Böylece sabit veya yönetilen kambiyo kuru re-

jiminde, bütçe açığının dış istikrazla finansmanı, ülkenin döviz rezervlerini arttırarak para bazını ve geniş anlamda para arzını arttırıcı rol oynayacaktır. Bununla birlikte bütçe açığının bu biçimde finansmanı, faiz oranlarının yükselme yönündeki eğilimini frenleyecektir. Devlet kambiyo piyasasına müdahale etmediği takdirde, bütçe açığının finanse etmek amacıyla yapılan dış borçlanmadan sağlanan dövizler, kamu otoritesinin harcamasına sarfedilmeden önce yerli paraya çevrilecektir. Bu durumda özel sektörden, kamu tahvillerini satın alan yabancılara bir transfer söz konusu olacaktır. Tabiiyle burada kamu tahvillerinin milli para cinsinden ihraç edildiği varsayımı yapılmaktadır. Sonuç olarak, serbest kambiyo rejiminde, kamu tahvillerinin yabancılara satılması dar ve geniş anlamda para arzını etkilemeyecektir.

B. Parasal Kontrolle İlgili Kurumsal Önlemlerin Önemi

Yukarıda açıklanan bütçe açıklarını finanse etme yöntemlerinin parasal etkileri, büyük ölçüde para otoritelerinin politika ve davranışlarına bağlı olarak değişme gösterecektir. Pratikte, para otoriteleri politikalarını yürürlüğe koymadan önce, bütçenin öngörülen açıklarını dikkatle alarak işe başlamaktadırlar. Fakat bütçe açığındaki herhangi bir değişimin parasal etkileri, uygulanmakta olan parasal kontrol ile ilgili yasal ve kurumsal önlemlere bağlı olacaktır. Bu konuda ülkeleri iki ana grupta toplayarak düşüncelerimizi geliştirebiliriz.

Bu ayırım kamu otoritesinin para arzını kontrolde, üzerinde etkili olmak istediği sektöre göre yapılan bir

ayırımdır. Birinci grup kontrol sistemlerine sahip ülkelerde otoriteler, daha ziyade parasal gelişmeleri kontrol etmek için banka sektörünü esas almakta ve onun davranışlarını etkilemeyi hedef almaktadırlar.

Bankalar genellikle likit varlıkları ile mevduatları arasında asgari bir orana uymak zorundadırlar. Likiditelerin büyüklüğü mevduat tavanını belirleyen ana unsurdur diyebiliriz. Merkez Bankası, para piyasasında yaptığı işlemler ve reeskont politikası çerçevesinde verdiği desteklerle banka likiditelerinin hacmini her zaman değiştirebilir. Faiz oranı ise kredi arz ve talebini eşitleyecek şekilde uyum gösterir. Bu nevi parasal kontrol sisteminde, faiz oranı devletin müdahalesinden uzak olarak piyasada serbestçe belirlenir. Birinci grup sistemin diğer bir özelliği Merkez Bankası'nın bütçe açıklarının finansmanı mekanizmasından bağımsız olarak hareket edebilmesidir. Diğer bir deyişle, devlet borçlanmasının moneti-zasyonu otomatik değildir.

İkinci grup parasal kontrol sistemine sahip ülkelerde ise kamu otoriteleri idari olarak tespit ettikleri faiz oranları vasıtasıyla özel sektörün davranışlarını etkilemeyi amaç edinirler. Genel kural olarak faiz oranları, bankalardan kredi talebini ve özel sektörde devlet tahvil istemini etkileyecek şekilde tespit edilir.

Veri olarak alınan bir bütçe açığında, bankalar tarafından yapılabilecek kamu borçlanmasının hacmi, özel sektörün kredi talebinin bir fonksiyonu olarak belirlenir. Böylece belirli bir faiz oranında, banka sisteminin özel sektörde finanse edilmeyen bütçe açığını karşılayacağı varsayılmaktadır. Bu amacı gerçekleştirmek için,

para otoriteleri, bankaların özel sektöre kredi arzını kısıtlayacak şekilde hareket ederler.

ABD, bu iki grup kontrol sisteminden birincisine girmektedir. Diğer birçok ülke için bu sınıflandırmayı yapmak kolay değildir. Kanada ve Almanya'da otoriteler, faiz oranındaki değişimlere göre mevduat kategorileri arasındaki transferlerden etkilenen bazı parasal büyüklükleri kontrol etmeye yönelmişlerdir. Bunun sonucu olarak dikkatler faiz oranından daha çok para talebinin esnekliği üzerinde yoğunlaşmıştır. Her iki ülkede, otoriteler, parasal artışları kontrol etmek için, ticari bankaların aktif portföyleri ve likiditeleri üzerinde etkili olmaya gayret etmişlerdir. Bu istikamette düşünüldüğünde, Alman ve Kanada parasal kontrol sisteminin birinci gruba girdiğini ileri sürebiliriz.

Buna mukabil Japonya, Fransa, İngiltere, İtalya, Belçika, Danimarka gibi ülkeler ikinci grup parasal kontrol sistemine girmektedirler. Bu sistemde, faiz oranı sabit düşünüldüğünde, bütçe açıklarında beklenmeyen artışlar çok kısa dönemde para arzı ve kredi hacminde genişlemelere dönüşür. İkinci grup kontrol sistemine sahip ülkelerde, Merkez Bankaları, bütçe açıklarının düzeyini dikkate alarak faiz oranını ve parasal hedefleri tespit ederler. Bu durumda bütçe açıklarında beklenmeyen değişimler parasal büyüklüklerde dalgalanmalara yol açar. Özel sektör, faiz oranların-

da bir yükseliş olmadığı takdirde, tahvil alımlarında artış yapmaz. Böyle durumlarda, kamu otoriteleri, bankalara ek mali yardımda bulunurlar. Merkez Bankası, bankaların tahvil alımında kullanacakları münzam likidite imkânlarını sağlar. Özel sektörün kredi talebi değişmediği varsayıldığında, bu durum, para ve kredi hedeflerinde depasmanlara yol açar.

İşletmelerin ve hane halkının kamu tahvillerine ve kredilere karşı olan taleplerini önceden tahmin etmek güç olduğundan, parasal hedeflere ulaşmak da o ölçüde zorlaşmaktadır. Aynı şekilde, bütçe açıklarının seyrini önceden tahmin etmek de güçtür. Nitekim ikinci grup sistemlerde, kamu otoriteleri, para arzındaki artışları kontrol edebilmek için, sık sık kredi limitleri uygulamak zorunda kalmaktadırlar. Kredinin bu şekilde dağıtılması, evvelce tespit edilen parasal hedeflere ulaşmakta kolaylık sağlamaktadır. Ancak pratikte, bankaların kendilerine empoze edilen kredi tavanlarını çeşitli biçimlerde aşabildikleri de gözden uzak tutulmamalıdır.

Buraya kadar yapılan açıklamalar, bütçe açıklarının finansmanında, banka likiditelerinin direkt yolla kontrolünün parasal hedeflere ulaşmada daha etkili olduğunu bize göstermektedir. Aksi halde, bütçe açıklarının para arzı üzerindeki genişleyici etkisini bertaraf etmek için kamu otoritelerinin faiz oranlarını yükseltmekten başka çıkar yolları kalmamaktadır. Bütçe açıklarının seyrinin önceden tahmin edilememesi, kısa vadede parasal artış hedeflerinin gerçekleştirilmesini zorlaştırmaktadır. Enflasyona karşı mücadelede parasal hedeflere ulaşmak çok önemli görülüyorsa, birinci grup kontrol sistemlerinin bütçe

◆ Bilim, alçaklarda kalanları yükseltir; bilgisizlik ise yüksektekileri alçaltır.

Hz. Ali

açıklarının finansmanında bazı avantajları olduğu ileri sürülebilir.

II — BÜTÇE AÇIKLARININ FİNANSMANI VE ÖZEL TALEBİN YÖN DEĞİŞTİRMESİ

Ekonomide büyümeyi desteklemek için uygulamaya konulan açık bütçe politikasının etkinliği, ithalat ve ferdi tasarrufların artışı ile önemli ölçüde düşüş gösterebilir. Kamu borçlanmasının faiz oranlarını yükseltici etkisi, özel sektör yatırımlarını engelleyerek ekonomi üzerinde kötü etkiler yaratır. Bu çerçevede temel soru, tahvil ihraç etmek suretiyle (yeni para yaratılmaksızın) finanse edilen bütçe açıklarının özel kesim talebinde bir düşüşe yol açıp açmadığıdır. Çünkü bu durumda bütçe kanalıyla sağlanan ekonomik faaliyetlerdeki canlanmanın özel talepteki düşüş ile yitirilmesi tehlikesi vardır.

A. Faiz Oranları Kanalıyla Ortaya Çıkan Sapmalar

Tahvil ihracı suretiyle bütçe açıklarının finansmanının sebebiyet verdiği olumsuz etkiler, faiz oranına karşı para talebinin çok esnek, özel talebin az esnek olması halinde azalacaktır. Bununla birlikte, faiz oranına karşı yatırım ve tüketim harcamalarının ve para talebinin esnekliğinin ne ölçüde değiştiğini tespit etmek oldukça zordur.

Açık bir ekonomide, sermaye piyasasından kaçan özel yatırımcıların yabancı bir ülkeden borçlanma seçenekleri vardır. Tahvil ihracı suretiyle açıkların finansmanında, özel harcamaların azalmasını önlemenin bir yolu dış borçlanmadır. Eğer döviz kuru sabit veya idari makamlarca tespit ediliyorsa, dış borçlanma para arzını

arttırıcı etki yapar. Bu durumda kamu borçlanmasının bu tür olumsuz etkileri görünmez. Fakat Merkez Bankası, parasal hedefleri tutturmak amacıyla kambiyo piyasasına müdahale etmeyip sonrasını dalgalanmaya bırakmışsa, sonuç dışarıdan sağlanan sermaye miktarına bağlı olarak değişime gösterecektir. Dış borçlanma faiz oranına karşı ne kadar fazla duyarlı olursa, kamu borçlanması sonucunda faiz oranları o kadar az artış gösterecek, dolayısıyla özel talepteki sapmalar da o kadar az olacaktır.

Bununla beraber böyle bir durumda, döviz girişleri kambiyo kuruunun değerlendirilmesine yol açarak ihracatı olumsuz yönde etkileyebilir. Bu koşullarda kısıtlayıcı para politikası eşliğinde uygulanan genişleyici bir bütçe politikası kambiyo kuru aracılığıyla, ihracatı ve ödemeler dengesini bozucu bir etki yaratır. O halde dış borçlanmanın, bütçe politikasının etkinliğini garanti eden bir yöntem olmadığı söylenebilir.

B. Finansal Varlıklarda Kamu Tahvillerinin Payının Büyümesinden Doğan Sapmalar

Kamunun giderek artan ölçüde borçlanması durumunda, özel sektör, parasal varlıklarını azaltarak daha fazla miktarda tahvil satın aldığından, aktifinde tahvillerin payı ile diğer varlıklar arasındaki denge bozulur. Bunun sonucunda firmalar tahvillerden daha yüksek düzeyde verim beklentisi içinde olacaklarından, faiz oranı yükselme yönünden baskı altına girer. Bu durumda, bütçe açığının yarattığı genişleme, faiz oranlarına karşı duyarlı olan özel kesim harcamalarında görülen azalma ile giderek kompanse edilir. Aktif varlıklarda kamu tahvil-

lerinin artması sonucunda ortaya çıkan bu tür sapma, özellikle uzun vadeli tahvillerin ihraç edilmesi durumunda büyük bir önem taşır.

İhraç edilen kamu tahvillerinin kısa vadeli olması durumunda, sermaye piyasasından kaçan özel kesim borçlanmasının yarattığı olumsuz etkiler azalır. Ancak böyle bir durumda uygulanmaya çalışılan sıkı para politikası zarar görür.

III — SONUÇ

Son yıllarda giderek büyüyen bütçe açıklarının para otoritelerinin görevlerini ağırlaştırdığı bir gerçektir. Gerçekten artan bütçe açıkları parasal hedeflere ulaşmayı güçleştirmektedir. Buna mukabil parasal hedefle-

re sıkı sıkıya bağlı kalındığında, bu sefer faiz oranı yükseliş yönünde bir eğilim içine girmektedir. Bu son durumda piyasaların para arzının genişleyeceği şeklindeki beklentileri güç kazanmakta, sonuç olarak enflasyon ve faiz oranları tekrar yükselme eğilimi içine girmektedir.

Artan bütçe açıklarının özel kesimin finans kaynaklarını daraltarak üretken yatırım eğilimlerini zayıflatması, ekonominin büyümesi açısından en önemli sakıncadır. Hükümetlerin kamu harcamalarını sıkı bir biçimde disipline ederek bütçe açıklarını azaltmaları, bu olumsuz etkilerden kaçınmanın en sağlıklı yolu olarak görünmektedir.

Garanti Bankası '85

Başlayan bir yıla umutla bakmak yalnız bir alışkanlık değil, geleceğin gerçekten daha iyi olmasını sağlayacak çalışma azim ve gücünü de vereceği için, gereklidir.

Garanti Bankası'nın 1985'e bakışında ise, gelen yıldan çok daha iyi şeyler beklemesinde, sağlam bir dayanağı vardır: 1984 yılında Bankanın her bakımdan gösterdiği büyük gelişmeler.

İnançla, güvenle, başarı azmiyle tam bir takım ruhu içinde hep beraber çalışarak kazanılmış olan başarılar, 1985'de kazanılan bu hızla daha da ileriye götürülecektir.

Bankanın gösterdiği bu atılıma, bu hizmet anlayışına, mudi ve müşterilerin güveni ve ilgisi somut bir gerçek olarak 1984'den 1985'e yansımaktadır.

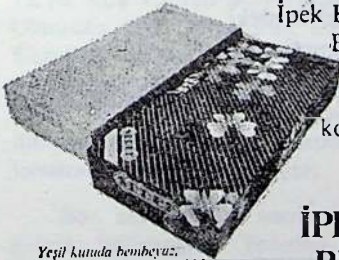
GARANTİ BANKASI

TEMİZLİĞİN...SAĞLIĞIN...

KOLAYLIĞIN ÇAĞRISI.

İpek Kağıt'tan bir yeniliktir Selpak Sedef.
Birbiri ardısıra gelen ipeksi kağıtları,
beyazı, renklisi ile Selpak Sedef,
temizlik için... sağlık için..
kolaylık için..

*Yeşil kutuda bombeyaz,
pembece renkli,
ipeksi Selpak Sedef'ler...*

**İPEK KAĞIT'TAN
BİR YENİ ÜRÜN
DAHA!**

**Çift katlı,
yumuşak, pratik.**

dış ticarete hızlı ve kârlı çözüm: Esbank

İthalat ve ihracatla ilgili her türlü sorununuzu hızlı ve kârlı biçimde çözümlen bir bankanın ihtiyacını duyuyorsunuz.

ESBANK, BU İHTİYACINIZI KARŞILAYACAKTIR.

Çünkü ESBANK, bilgisayar teknolojisiyle donatılmış uzman şubeleri ve dışdünyanın ticaret merkezlerindeki muhabir bankalarıyla size aktif bankacılık hizmeti verir.

ESBANK, sizi yormadan, daha çabuk ve daha çok kazandıran bankadır.

ESBANK

“tedbirli ve kararlı”

Sermaye Piyasası

Doç. Dr.
M. ŞÜKRÜ TEKBAŞ

1 1985 yılı içinde sadece Nisan ayında, kârpayı dağıtımlarının etkisiyle gerileme gösteren hisse senedi fiyatları, geçmiş yılların aksine yaz aylarında da bir düşmeye sahne olmadı. Bu arada fiyatlardaki artışın devamı Banka ve Ekonomik Yorumlar Dergisi İndeksi'ni Eylül ayında 8.10 puan daha artırarak 226.70 puana yükselmesine neden oldu. 1984 yılını 202.10 puan ile kapatan indeks için bu % 12.77 oranında bir artış anlamına gelmektedir. Sermaye artırımları sonrasında hisse fiyatlarının gerilediği ve 1985 içinde çok sayıda firmanın sermaye artırımına gittiği göz önünde tutulursa, bu artış oranı önem kazanmaktadır. Nitekim aynı dönem itibariyle geçen yıl % 18.04 oranında bir düşme ortaya çıkmıştı. Hisse fiyatlarındaki bu artış hızı ile, yıl sonunda ulaşılacak oranın önemli ölçüde yükseleceği tahmin edilebilir.

Akçimento 550 TL artarak 5.750 TL'ye, Anadolu Cam 200 TL artarak 1.650 TL'ye, Batı Anadolu Çimento 10.000 TL artarak 90.000 TL'ye, Çelik Halat 450 TL artarak 3.750 TL'ye, Çimsa 200 TL artarak 2.200 TL'ye, Hektaş 1.000 TL artarak 10.000 TL'ye, Good Year 500 TL artarak 11.000 TL'ye, İzocam 300 TL artarak 2.600 TL'ye, Kav 150 TL artarak 5.300 TL'ye, Koç Holding 150 TL artarak 2.150 TL'ye, Koç Yatırım 50 TL artarak 1.050 TL'ye, Kordsa 200 TL artarak 3.800 TL'ye, Olmuksa 500 TL artarak 5.750 TL'ye, Sarkuysan 200 TL artarak 1.300 TL'ye, Siemens 1.000 TL artarak 8.000 TL'ye, Demir Döküm 50 TL artarak 900 TL'ye yükseldiler. Bu arada Bağfaş 700 TL düşerek 1.600 TL'ye, Çukurova Elektrik 1.250 TL düşerek 2.750 TL'ye gerilemişlerdir. Bağfaş'taki düşüşe kârpayı dağıtımının yapılması ve Çukurova Elektrik'te ortaya çıkana ise sermaye artırımının tamamlanması yol açmıştır.

Son zamanlarda sermaye artırımlarının oldukça yoğun olduğunu geçen sayılarda belirtmiştik. Yeniden değerlendirme fonlarını sermayeye ekleyerek bedelsiz hisse verme yoluyla yapılan sermaye artırımları, yeniden değerlendirme imkânının her yıla tanınması ile çok yoğunlaşmıştı. Ayrıca enflasyonun da etkisi ile işletme sermayesi ihtiyacını karşılama ve borç-öz sermaye oranını bir dengeye getirme amaçları ile de firmalar sık sık sermaye artırımına başvurmuşlardı. Geçen haftalarda sermaye artırımına giden Çukurova Elektrik, Ege Biraçılık, Güney Biraçılık, Metaş, Nasaş, Otosan ve T. Demir Döküm'den sonra şimdi Koruma Tarım, Hektaş ve Olmuksa sermaye artırımına gitmektedir. 1983 yılında bir bedelli ve

bir bedelsiz hisse ile sermayesini 525 milyon TL'den 1575 milyon TL'ye yükselten Koruma Tarım, şimdi bunu bedelli olarak 2250 milyon TL'ye yükseltmektedir. Sözkonusu artış 675 milyon TL olup % 42.85 oranındadır. 1984 yılında yeniden değerlemeye gitmeyen ve piyasada çeşitli sermayelerce, bu durumun bir bedelli sermaye artırımına gidileceği yolunda yorumlar yapılmasına yol açan Koruma Tarım, bu yıl 1984'ü de telafi edecek bir yeniden değerlemeye gidebilecektir. Hektaş ikisi bedelli ve biri bedelsiz olmak üzere sermayesini üç kat artırarak 300 milyon TL'den 1.2 milyar TL'ye ve Olmuksa da tamamı bedelsiz olmak üzere sermayesini 3,5 kat artırarak 600 milyon TL'den 2.7 milyar TL'ye yükseltme kararı almışlardır.

Son günlerde kamuoyunda güncellik kazanan bir konu vergiler ve vergilerde yapılacak değişiklik olmuştur. Bir taraftan hükümet, bütçe açığını kapatmak ve bu amaçla vergi gelirlerini artırmak istemekte, diğer taraftan iyice bozulan gelir dağılımını bu yolla düzeltmek, enflasyonun olumsuz etkilerini yok etmek ve ekonomiye vergi yoluyla bazı özendirici önlemler getirmek istemektedir. Bu arada, konunun sermaye piyasasına yönelik kısmında Kurumlar Vergisi'nin % 46'ya yükseltilmesi ve hisse gelirlerinden ayrıca vergi kesilmemesi gibi çalışmalar yer almaktadır. Ayrıca, bir ara düşünülen fizide stopaj oranının % 5 artırılarak % 15'e yükseltilmesinin de enflasyon düşene kadar gündeme getirilmemesi konusu da yer almaktadır. Vergilerin bir yıl sonra tahsil edilmesi ile vergi gelirlerini enflasyonun olumsuz olarak etkilemesi, gelişmiş ekonomilerde olduğu gibi ülkemizde de peşin vergi sistemine geçilmesini zorunlu kılmaktadır. Bu sistemle ilgili değişik görüşler son günlerde kamuoyunda tartışmalara yol açmaktadır.

Ekonomide verginin ait olduğu yılda ödenmesi yanında kârpaylarının da kârın gerçekleştiği yılda ödenmesi gerekeceği doğaldır. Ülkemizde, bilindiği gibi, kârpayları da gerçekleştiği yılı takıp eden yılda ödenmektedir. Firmaların nakit durumuna göre bu ödeme Nisan'dan Eylül'e, Ekim'e kadar uzanmaktadır. Enflasyon hızının önemli boyutlara ulaştığı ekonomimizde paranın değeri, kuşkusuz, Nisan ile Ekim'de aynı olmamakta ve bu nedenle kârpayını geç ödeyen işletmeler gerçekte daha düşük bir kârpayı ödemiş olmamaktadırlar. Kârpayı ödemelerinin, kârın ait olduğu yılda yapılması gerekeceği dikkate alınınca, ödenen gerçek turtarlar çok daha düşük düzeylere inmektedirler.

◆ Zengin olmak istiyorsan, kazanmayı düşündüğün kadar biriktirmeyi de düşün .

Benjamin Franklin

◆ Önce kendin gideceğin yolu öğren, sonra öğretmeye kalk.

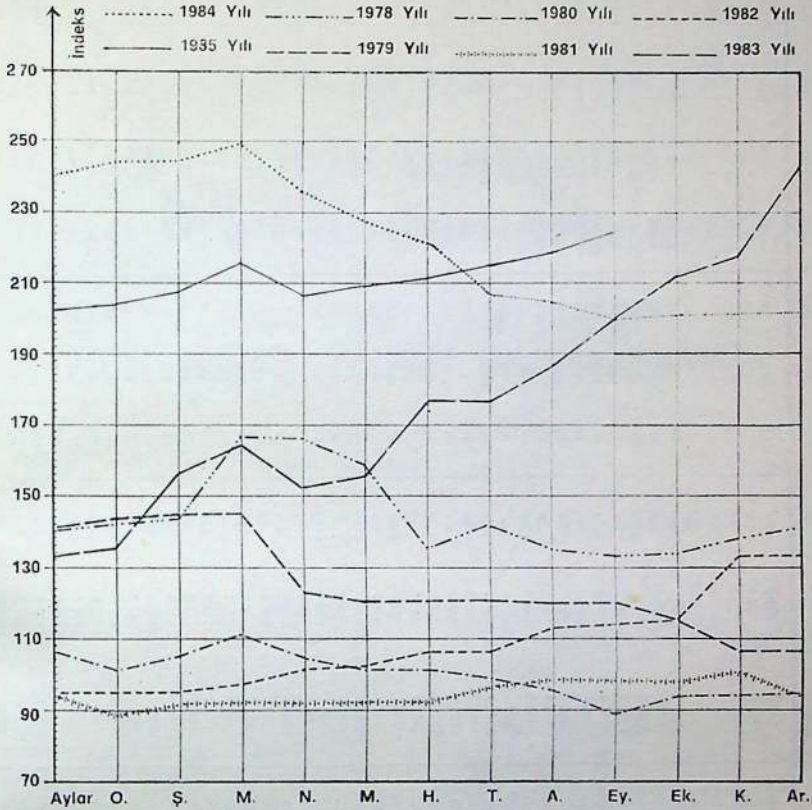
Buda

◆ İki şeyin elden gitmeden kıymetini takdir etmek zordur. Biri sağlık, öteki gençlik.

Hz. Ali

◆ Ne kadar yaşadığımız değil, nasıl yaşadığımız önemlidir.

Bailey

Banka ve Ekonomik Yorumlar Dergisi
Hisse Senedi Fiyat İndeksi ve Grafiği
 (Ocak 1974 = 100)

AYLAR	1975	1976	1977	1978	1979	1980	1981	1982	1983	1984	1985
Ocak	95.26	118.85	118.91	142.21	144.23	101.76	87.04	94.18	135.51	243.11	202.78
Şubat	96.11	118.57	120.82	140.09	144.25	105.08	90.24	94.60	157.44	243.77	207.73
Mart	96.67	121.11	123.65	166.76	144.79	110.80	91.76	97.99	165.21	249.65	214.77
Nisan	97.86	125.34	136.12	166.05	122.40	104.31	90.37	101.49	152.04	235.43	207.07
Mayıs	97.23	118.00	127.26	159.26	120.40	101.63	91.66	102.60	156.08	227.24	209.20
Haziran	96.67	119.13	128.05	134.63	121.36	101.90	91.83	106.38	176.25	220.66	210.89
Temmuz	94.58	119.81	128.22	143.21	121.69	98.18	97.63	106.22	176.40	207.07	213.75
Ağustos	96.33	124.15	125.56	135.39	119.05	95.18	98.53	113.08	186.42	204.24	218.60
Eylül	98.65	126.02	134.48	132.82	119.48	89.12	97.89	112.47	199.71	198.36	226.70
Ekim	101.24	137.81	139.11	135.55	115.69	94.21	97.35	115.27	212.63	200.20	
Kasım	104.46	119.19	139.00	138.71	107.66	94.51	100.27	132.45	217.12	200.44	
Aralık	109.20	117.44	141.93	141.58	107.81	94.64	94.18	133.33	242.03	202.10	

Sıra No.	Kuruluşun Adı	Kayıtlı Sermaye (Milyon TL)	Çıkarılmış Sermaye (Milyon TL)	Takvim Yılı Kârı			Dağıtılan Kâr Payı (%)			Piyasa Fiyatı (TL)			
				1984	1982	1983	1984	1982	1983	Eylül	Temmuz	Ağustos	Eylül
				(Milyon TL)	(Milyon TL)	(Milyon TL)	(Net)	(Net)	(Net)	1984	1985	1985	1985
1	AKÇİMENTO	630	630	533.8	318.2	180	50	50	20	3.800	4.600	5.200	5.750
2	ALTAŞ	336	335	125.2	70.1	110	15	50	60	1.500	1.300	1.400	1.400
3	ANADOLU CAM	3.500	3.500	1008.5	772.5	733	50	100	100	2.300	1.300	1.450	1.650
4	AROMA	500	500	—	z.(78.7)	z.	—	z.	—	900	1.000	1.000	1.500
5	ASLAN ÇİMENTO	5.602.3	5.602.3	—	z.(668.5)	124	—	z.	—	800	800	800	800
6	BAGFAŞ	4.000	4.000	3505.5	1880	2623	60	65	75	2.800	2.300	2.300	1.600
7	BAŞTAŞ	270	270	830.7	171.9	228	65	50	40	4.000	3.800	3.800	3.800
8	BATI ANADOLU ÇİMENTO	75	75	3345.6	1044	1746	1400	400	740	28.000	70.000	80.000	90.000
9	BURSA ÇİMENTO	567	567	1176.7	472.7	561	75	85	35	4.400	4.500	4.700	4.700
10	CELİK HALAT	1.080	1.080	1770.4	1109.4	1211	60	133	100	2.500	3.000	3.300	3.750
11	ÇİMSA	1.440	1.440	423.3	2062.7	710	17.2	387.7	145	18.000	2.000	2.000	2.200
12	ÇUKUROVA ELEKTRİK	3.600	3.600	3326.6	685	1223	130	100	105	1.900	5.000	4.000	2.750
13	ECZACIBAŞI YATIRIM H.	800	800	275.4	215.6	339	32.5	30	30	1.000	1.150	1.150	1.150
14	EGE GÜBRE	800	800	1231.5	1045.7	1209	—	80	40	3.200	3.000	3.000	3.000
15	GÜBRE FABRİKALARI	1.400	1.400	1970	1323	—	70	60	60	2.400	3.200	3.350	3.350
16	GOOD YEAR	486	486	2421.4	1293.7	1458	250	800	150	6.000	10.500	10.500	11.000
17	HEKTAŞ	600	300	1365.1	687.8	1086	241.3	84	140	5.300	8.600	9.000	10.000
18	İZOCAM	1.250	1.250	765.3	550.7	656	96	170	60	3.600	2.300	2.300	2.600
19	KARTONSAN	3.080	3.000	2879.4	925.5	1173	56	120	110	1.800	1.400	1.400	1.400
20	KAV	240	240	507.4	483.7	618	110	500	300	8.000	5.000	5.150	5.300
21	KOC HOLDİNG	10.000	4.500	3645	1404.4	2398	42.5	150	150	7.000	2.000	2.000	2.150
22	KOC YATIRIM	5.000	3.000	807.2	438.7	558	56	50	50	1.200	1.000	1.000	1.050
23	KORDSA	3.750	3.750	4340.7	2015	3112	50	179	260	3.250	3.200	3.600	3.800
24	KORUMA TARIM	1.575	1.575	922.5	1351.2	1173	32.5	110	80	2.100	1.400	1.400	1.400
25	LASSA	10.800	10.800	4496	993.1	1589	20	10.1	20	1.000	1.300	1.400	1.400
26	MAKİNA TAKIM	3.000	750	11.4	15.3	96	—	d	15	1.800	1.100	1.100	1.100
27	MENSUCAT SANTRAL	3.644	3.644	1290.3	133.7	134	23	b.d.	—	1.000	1.350	1.250	1.350
28	NASAŞ	6.000	4.000	1294	106.9	634	25	6.8	25	1.000	1.150	1.050	1.050
29	NUH ÇİMENTO	786.5	786.5	912.7	82.5	170	50	444	170	27.000	5.000	5.000	5.000
30	OLMUŞ	600	600	983.9	56.1	z.	90	10	—	2.500	4.600	5.250	5.750
31	OTOSAN	10.000	9.456	—	1118.4	625	—	84	4	1.800	1.300	950	950
32	PİMAŞ	2.500	2.500	28.5	71.8	34	138	22	8	1.800	1.150	1.350	1.350
33	PİLASTİFAY	54	54	—	134.9	202	80	125	150	6.250	8.000	8.500	8.500
34	POLYLEN	450	450	636.2	1367.3	945	40	300	200	8.000	6.500	6.500	6.500
35	RABAK	6.000	2.800	873	519.7	815	30	60	50	1.400	1.300	1.300	1.300
36	SARKUYSAN	5.000	2.625	286	832.7	1006	20	195	100	2.100	1.100	1.100	1.300
37	SIEMENS	1.400	1.400	—	1432.9	1870	105.5	200	160	5.500	6.800	7.000	8.000
38	SİFAŞ	520	520	1192.1	1377.7	1227	85	400	250	8.000	8.800	8.800	8.800
39	SUNTA	240	240	—	z.(36.6)	b.d.	—	z.	—	900	1.000	1.000	1.000
40	T. ŞİŞE VE CAM FAB.	9.000	9.000	2096.6	800.6	850	12.5	104	54	1.350	1.000	1.000	1.000
41	TRANSTURK HOLDİNG	600	600	—	275.6	b.d.	32.5	b.d.	—	800	1.000	1.000	1.000
42	T. DEMİR DÖKÜM FAB.	4.000	4.000	869.8	z.(155.4)	819	13.5	z.	—	1.500	850	850	900
43	UNIROYAL	3.600	3.600	z	510.3	453	—	50	40	2.000	1.000	950	950

Açıklama : z. = Zorur; b. d. = Belli Değil; d. = Doğrultmuyor.

Özel Finans Kurumları Hakkında (*)

- Bunlar bir çeşit banka mıdır?
- Bu kurumları bankalardan ayıran özellikleri nelerdir?
- Başarılı olabilmeleri için gözönünde bulundurmaları gereken hususlar nelerdir?

NECDET DURAKBAŞA

ÖZEL Finans Kurumları Türk mali sistemine 1984 yılı sonlarında kazandırılmışlardır. Kamuoyunun çok yakın ilgisine karşın hâlâ da faaliyetleri ve özellikleri tam olarak anlatılabilmemiş değildir. Bu yazının amacı bu konuda yardımcı olmak ve bundan sonraki gelişmeleri için katkıda bulunmaktır.

1 - Özel Finans Kurumları Yaptıkları İşler İtibariyle Bir Çeşit Banka mıdır?

Bu sorunun karşılığını «evet» olarak veriyorum. Çünkü, özellikleri olsa da bu Kurumlar çok sayıda kim-seden fon topluyorlar ve bu fonları çok sayıda kimseye kullanıyorlar.

(*) Yazıda aşağıdaki kısaltmalar kullanılmıştır :

BK	: 3182 sayılı Bankalar Kanunu
ÖFK	: Özel Finans Kurumları
R. G.	: Resmi Gazete
M.	: Madde
Müsteşarlık	: Başbakanlık Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı
Banka	: Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası
Kararname, Karar	: ÖFK hakkında 19/12/1983 tarihli R.G.de yayınlanan 83/7506 sayılı Kararname eki ve Karar
Tebliğ	: ÖFK hakkında Müsteşarlığın 25/2/1984 tarihli R.G.de yayınlanan Tebliği
Banka Tebliği	: ÖFK hakkında Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankasının 21/3/1984 tarihli R.G.de yayınlanan Tebliği

Ayrıca, hemen her çeşit banka hizmetlerini (örneğin, kredi kartı ve seyahat çeki düzenlemek, kasa kiraya vermek, havale ve transfer işlemleri yapmak, çek, poliçe, ödeme emri düzenlemek, müşterilerinin kullanımı için çek karnesi vermek, döviz pozisyonu tutmak, teminat mektubu vermek gibi...) yapabiliyorlar. Kaldı ki, benzer kurumlar yurt dışında «İslam Bankaları» adı altında faaliyet göstermektedirler.

Bu açıdan bu kurumların bir kararname ile değil, bankalar gibi kanun çerçevesinde düzenlenmesi uygun olurdu. O zaman Kurumlarla ilgili sorunlar daha iyi görülebilir, tartışılabilir ve uygun çözümlere götürülebilirdi. Kanımca bu boşluk, Kurumların belirli bir faaliyet sürecinden sonra elde edilecek deneyimlerden de yararlanılarak, ileride, doldurulmalıdır.

Kaldı ki 16 maddeden ibaret Karar birçok konunun çözümünü Tebliğe bırakmıştır.

Özel Finans Kurumlarının faaliyetlerine olanak veren 83/7506 sayılı Kararname 19/12/1983 tarihli Resmi Gazetede yayınlanmış; sonra, 21/3/1984 tarihli Resmi Gazetede yayınlanan 84/7833 sayılı ek bir Karar ile 2, 7, 9, 15. maddelerinde ufak bazı değişiklikler görmüştür.

Kararın 1. maddesinde, «Özel Finans Kurumlarının kuruluşu, organ, faaliyet ve tasfiyesine ilişkin esaslar ve usuller T.C. Merkez Bankasının görüşü alınarak Başbakanlıkca düzenlenir» denildiğinden, Başbakanlık Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı 25/2/1984 tarihli Resmi Gazetede bir Tebliğ yayınlamıştır.

Tebliğ, faaliyete geçiş için gerekli beyannamenin içeriğinin belir-

lenmesini, cari hesaplara kabul edilebilecek azami fon tutarının saptanmasını, cari hesaplardan ve kâr-zarara katılma hesaplarında toplanan fonlardan ne kadarının kullanılabileceğinin belirlenmesini, cari hesap akdi, kâr ve zarara katılma akdi ve kâr ve zarara katılma yatırım akitlerinde bulunması gerekli hususların tespitini T.C. Merkez Bankasına bırakmış; T.C. Merkez Bankası ise 21/3/1984 tarihli Resmi Gazetede yayınlanan bir Tebliği ile değinilen hususları düzenlemiştir.

Karar 16 madde, Tebliğ 34 madde, Banka Tebliği 18 maddedir. Müsteşarlık Tebliğinde kararın tüm maddelerine değinilmiştir.

Şimdi, Bankalar Kanunu 100 maddedir. Oysa, Özel Finans Kurumlarına ilişkin esaslar, sadece 34+18=52 madde içerisinde düzenlenmiştir. Demek oluyor ki, Bankalar Kanununun bir kısım maddelerine karşı gelebilecek düzenlemeler yapılmamış, ya da bunlara gerek duymamıştır.

II - Özel Finans Kurumlarını Bankalardan Ayıran Farklılıklar ve Özellikler Nelerdir?

2/5/1985 tarihli Resmi Gazetede yayınlanan 3182 sayılı Bankalar Kanunu esas alınarak, Özel Finans Kurumlarını düzenleyen Karar ve Tebliğler ile yapılacak bir karşılaştırma, bu Kurumların farklılık ve özelliklerini ortaya koyabilecektir.

Kuşkusuz temel farklılık, bankaların hem topladıkları fonlar, hem de bunların kullanımı bakımından faiz dayalı olarak çalışmalarınıdır. Oysa, Özel Finans Kurumları ya faizsiz fon toplarlar (cari hesaplar) ya da kâr ve zarara katılma hesapları-

na fon toplarlar ve bunları da yine kâr ve zarara katılma esasına dayalı olarak kullanırlar.

Bu köklü fark, her iki kuruluşun düzenlenmesinde elbette çeşitli farklılıklar doğuracaktır.

Aşağıda Bankalar Kanunundaki sistematik esas alınarak, Özel Finans Kurumları hakkındaki Karar ve Tebliğlerin bir karşılaştırması yapılmıştır. Öte yandan, ana hükümler Müsteşarlık Tebliğinde yer aldığından karşılaştırmada çoğu kez bu Tebliğe atıf yapmakla yetinilmiştir.

Bankalar Kanunu

1. Bölüm: Genel Hükümler

(M. 1 - 3)

(Amaç, Kapsam, Tanımlar)

Tebliğde benzer bir bölüm vardır (M. 1 - 2).

2. Bölüm: Bankaların Kuruluşu

(M. 4 - 9)

(Kuruluş İzni, Kuruluş Şartları, Yabancı Bankaların Türkiye'de Şube Açma Şartları, Başvuru, İzin Verme Usulü, Kuruluş İzninin İptali)

Tebliğde benzer hükümler 3 ve 4. maddelerde yer almıştır. Ayrıca, Banka Tebliğinde (M. 3) gerekli açıklamalar yapılmıştır.

Burada, Bankalar ile Özel Finans Kurumları arasında izlenebilen fark; birinde başvurunun Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığının bağlı olduğu Bakanlığa; ötekinde T.C. Merkez Bankasına yapılmasından ibarettir. Yoksa her ikisinde de kuruluş izni kararı, Bakanlar Kurulundan çıkmaktadır.

Öte yandan, Bankalar 1 milyar TL. ödenmiş sermaye ile kurulabildikleri halde, ÖFK'ları kuruluşlarından başlayarak 6 ay içinde 5 mil-

yar TL. ödenmiş sermaye sağlamak zorundadırlar.

3. Bölüm: Bankaların Faaliyete Geçmesi Esasları (M. 10-13)

(Kuruluştan Sonra Verilecek Beyannameler, Bankacılık İşlemlerine ve Mevduat Kabulüne İzin, Bankacılık İşlemleri Yapma ve Mevduat Kabulü İzninin Kaldırılması, Mevduat Kabulüne Yetkili Olmayanlar)

Tebliğde bu kısım için sadece 2 madde vardır (M. 5-6). Buradaki boşluk Banka Tebliğinin 4-6. maddelerindeki hükümlerle giderilmiştir. Tebliğlerdeki hükümler Kanundakilere benzer niteliktedir.

4. Bölüm: Şubeler (M. 14 - 17)

(İzin, Şube Açma İzninin Usul ve Şartları, Şubeler İçin Gerekli Özkaynak, Şubelerin Birleştirilmesi)

Tebliğde bu kısım için sadece 1 madde vardır (M. 7).

BK'nda, her banka şubesi için gerekli özkaynak tutarı, faaliyette bulunacakları şehir nüfuslarına göre saptanmış bulunduğu halde (M. 16), ÖFK'ları, Merkez şubeleri dışında açacakları her şube için Müsteşarlıkca belirlenecek miktarda sermaye ayırmakla yükümlü tutulmuşlardır (Tebliğ, M. 3, Fıkra 2).

5. Bölüm: Teşkilât ve Organlar (M. 18 - 24)

(Genel Kurul, Temsilci, Sermaye Artırımında Özel Karar Nisabı ve Anasözleşme Değişikliği, Yönetim Kurulu, Yönetim Kurulu Üyelerinin Hisse Senedi Tevdi Yükümlülüğü, Kredi Komitesi, Genel Müdür ve Yardımcıları, Denetçiler, Denetçilerin Görevleri, Banka Müfettişleri, Yemin, Mal Beyanı, Karar Defterleri, Bankalarda Çalışması Yasak Olanlar)

Tebliğde bu bölüme karşı gelen madde sayısı 5 tir (M.9-13). BK Bankaların teşkilat ve organlarını ayrıntılı bir şekilde düzenlediği halde, Tebliğde bununla ilgili hükümler çok kısıtlıdır. Sırası ile inceleyelim :

1) Genel Kurul : Banka genel kurullarında ortakların sahip oldukları pay sayısı kadar oy hakları vardır (BK M. 18) Her payın itibari değeri 100.000 TL.yi geçemez (BK M. 4, Fıkra d). ÖFK'larında ise, her 1.000.000 TL.lik hisse senedi 1 oy hakkı verir (Tebliğ M.9). Daha az pay sahipleri paylarını birleştirerek ve ortaklardan birine vekâlet vermek suretiyle oy hakkına sahip olabilirler. Her hisse senedinin değeri 100.000 TL.dan az olamaz (Tebliğ M. 4).

BK Banka genel kurullarında Müsteşarlığın bir temsilci bulunduğunu belirtmiştir. Oysa ÖFK'larında anonim ortaklıkların genel hükümleri gereğince Ticaret ve Sanayi Bakanlığından 1 komiser toplantılara katılır.

2) Yönetim Kurulu : BK'nda banka yönetim kurullarının 5 kişiden az olamayacağı belirtilmiştir; bir üst sınıır konulmamıştır (M. 21). Tebliğde ÖFK'larında yönetim kurulu üye sayısı 7 olarak saptanmıştır (M. 11).

BK'nda banka yönetim kurulu üyeleri için bir süre belirtilmediği halde, Tebliğde 3 yıllık bir süre öngörülmüştür.

Banka yönetim kurulu üyelerinden en az dördünün genel müdürün taşıyacağı öğrenim ve deneyim koşullarını taşıması gerektiği halde, ÖFK'larında bu koşula yer verilmiştir.

3) Kredi Komitesi : Bankalarda 2 yönetim kurulu üyesi ve genel mü-

dürden oluşan bir Kredi Komitesi mevcut olduğu halde (BK M. 23), ÖFK'larında benzeri bir komite (örneğin Fon Tahsis Komitesi, ya da Yatırım Komitesi gibi) yoktur. Bu husus önemli bir boşluk oluşturmaktadır.

4) Genel Müdür ve Yardımcıları : (BK M. 24)'e göre Banka genel müdür ve yardımcılarının hukuk, iktisat, işletmecilik, maliye, bankacılık veya mühendislik - işletmecilik dallarında yüksek öğrenim görmüş olmaları ve bankacılık veya işletmecilik dallarında genel müdürlüğe atacaklarının en az 10 yıl, genel müdür yardımcılıklarına atacaklarının ise en az 7 yıl tecrübe sahibi olmaları koşulu ÖFK'larında aranmamış; yalnız genel müdürler için Kurum Statülerine BK'nda öngörülen koşul aynen konulmuştur.

5) Banka Müfettişleri : BK'nda (M. 27), bankaların, işlemlerin bankacılık ilkelerine ve mevzuatına uygunluğunu denetlemek üzere yeterli kadar müfettiş çalışmalarını zorunlu kıldığı halde, ÖFK için böyle bir zorunluluk aranmamıştır.

6) Yemin ve Mal Beyanı : BK'na (M.28, 29) göre banka yönetim kurulu başkan ve üyeleri, denetçiler ile genel müdür ve yardımcılarını «Yemin ve Mal Beyanına» tabi oldukları halde ÖFK'ları için böyle bir yükümlülük öngörülmemiştir.

7) Bankalarda Çalışması Yasak Olanlar : BK'na (M.31) göre,

a) BK hükümlerine aykırı hareketlerinden dolayı hapis ve bir defadan fazla ağır para cezası ile cezalandırılan kimseler ile yüz kızartıcı suçlardan dolayı mahkûm olan müflisler,

b) Bankalar dışında menkul kıymetler ve kambiyo borsaları üyesi olan gerçek kişilerle tüzel kişilerin yönetimden sorumlu bulunan ortakları veya yönetim kurulu başkanı ve üyeleri ile müdürleri hiçbir bankada yönetim kurulu başkanı, üyesi, denetçi, genel müdür, genel müdür yardımcısı veya birinci derecede imza yetkisini haiz görevli olarak çalıştıramazlar.

Bu kısıtlamalar ÖFK'ları için geçerli değildir.

Bu bölüme ilişkin görüşlerimizi şöylece bağlamak istiyoruz: Yemin ve Mal Beyanı gibi hükümler BK bakımından da fazla zorlayıcı hususlar gibi görülebilir. Ama bunlar dışındaki düzenlemelerin için ÖFK'lar için de düşünülmeyeceğini anlayabilmiz değiliz.

6. Bölüm: Yedek Akçeler ve Mevduata Ait Hükümler (M. 32 - 37)

(Muhtemel Zararlar Karşılığı, Yedek Akçelerin Kullanılması, Mevduatın Tasnifi, Mevduatın Çekilmesi, Mevduatta Zaman Aşımı, Mevduata Verilecek Faizler).

Tebliğde bu bölüme karşı gelen madde sayısı 9 dur (M. 14 - 16, 18 - 19, 21 - 24). Bu bölüm kuşkusuz ÖFK'larının fon toplamadaki özelliklerini kapsamaktadır. Bu yönden farklı hükümler içermesi doğaldır. Ne var ki, Muhtemel Zararlar Karşılığı ayrılması hususu ile Yedek Akçelerin Kullanımı hususuna ÖFK'ları Karar ve Tebliğlerinde hiç değinilmemiştir. Kurum statülerinde ise, Türk Ticaret Kanunu genel hükümleri çerçevesinde düzenlemeler yapılmıştır.

BK'nun muhtemel zararlar karşılığı ve yedek akçelerin kullanılmasına ilişkin olup ÖFK'larında atılan maddeleri şöyledir:

«Muhtemel Zararlar Karşılığı» Madde: 32.

1) Bankalar, Türk Ticaret Kanununun ve anasözleşmelerinin ayrılmasını zorunlu kıldığı yedek akçelerden başka yıllık safi kârlarının % 5 ini ödenmiş sermayeleri tutarına ulaşmaya kadar - muhtemel zararlar karşılığı- olarak ayırmak zorundadırlar.

2) Bu karşılıklar ancak zararların mahsubunda kullanılır. Mahsup sonucu ortaya çıkan noksanlık giderilene kadar karşılık ayrılmasına devam olunur.

3) Bakanlar Kurulu 1 inci fıkra dışında, bankalarca verilen kredilerin durum ve özelliklerini gözönünde bulundurarak doğabilecek muhtemel zararlar için karşılık ayrılmasına ve bunlara ilişkin usul ve esasları tespit etkilidir. Bankaların Bakanlar Kurulu kararı uyarınca ayırmak zorunda kaldıkları karşılıkların teminatsız kalan kredilere tekabül eden kısımları ayrıldıkları yılda Kurumlar Vergisi matrahının tespitinde gider olarak kabul edilir.»

«Yedek Akçelerin Kullanılması» Madde: 33.

1) Bankalar, bu kanunun 32 nci ve Türk Ticaret Kanununun 466 ve 467 nci maddelerine göre ayırdıkları kanuni yedek akçelerine tekabül eden bir meblağı yıllık bilançosunun genel kurullarınca onaylanmasını izleyen 15 gün içinde kanuni karşılık olarak Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası nezdinde Hazine adına açılacak «kanuni yedek akçeler karşılığı devlet tahvil hesabına yatırmak zorundadırlar.

2) Zararların kanuni yedek akçelerle karşılanmasının gerektiği halde zararların kapatılması için kullanılan yedek akçelere tekabül eden karşılıklar Türkiye Cumhuriyet Mer-

kez Bankasınca ilgili bankaya iade olunur.

3) Kanunî yedek akçeler karşılığı devlet tahvili hesaplarının tabii olacağı şartlar ve uygulama esasları Müsteşarlıkca tespit ve ilan olunur.»

Denebilir ki, «ÖFK'lerinde fon hesaplarının ağırlığı kâr ve zarara katılma hesaplarındadır. Katılma hesaplarına para yatıranlar ise daha başlangıçta işin zararını da paylaşmayı kabul etmektedirler. Bu yüzden, ÖFK'lerinde yedek akçeler için Türk Ticaret Kanununun düzenlemeleri yerterlidir.» Kuşkusuz bu görüşte bir gerçek payı vardır.

Tebliğde ÖFK fon hesaplarına ilişkin düzenlemeler şu başlıklar altında verilmiştir:

(Kurumun Kabul Edebileceği Fon Nevileri, Cari Hesaplar, Cari Hesapların Özellikleri, Katılma Hesapları, Katılma Hesaplarının Özellikleri)

Tebliğde cari hesaplar ve katılma hesapları şu şekilde tarif edilmiştir:

«Cari Hesaplar, Türk Lirası veya tebliğlerde belirlenecek esaslar dahilinde döviz cinsinden açılabilen ve istenildiğinde kısmen veya tamamen her an geri çekilebilme özelliği taşıyan, karşılığında hesap sahibine faiz, kâr veya her ne nam altında olursa olsun bir bedel ödenmeyen ve Tasarruf Mevduatı Sigorta Fon'u kapsamına girmeyen fonların oluşturduğu hesap türüdür. Cari Hesaplar, Kurum hesaplarından ve katılma hesaplarından müstakil olarak ve kendi içinde de Türk Lirası Hesapları ile Döviz Hesapları şeklinde ayrı ayrı muhasebeleştirilir ve işlettirilir. Kurum, bu hesapta biriken fonların işletilmesinden doğan kâr veya zararı kendi hesabına intikal ettirir. Cari Hesap alacaklıları, yatır-

mış oldukları fonların tamamı için bu fonu kabul etmiş olan Kurumun sermaye ve ihtiyatları ile cari hesaplar karşılığı aktifleri üzerinde birinci sırada imtiyazlı alacaklılardır. Kurumun Cari Hesaplara kabul edebileceği azami fon tutarı Bankaca tespit edilir.»

«Katılma Hesapları, Kurum'a kâr ve zarara katılma akti karşılığında Türk Lirası ve döviz cinsinden yatırılan fonların kullanılmasından doğacak kâr ve zararlara katılma sonucunu doğuran, gerçek ve tüzel kişilerce yatırılan fonlardır. Bu tür hesaplar asgari 100.000 TL. ile açılabilir.»

«Katılma hesabı sahibine faiz veya sabit bir gelir ödenmez. Ana paranın aynen geri ödeneceği garantisi verilmez. Hesap sahibinin talep hakkı ve Kurum'un mükellefiyeti (birim hesap değeri)ne tekabül eden miktardan ibarettir. Hesap sahipleri lehine tahakkuk ettirilecek gelirler vergi mevzuatı açısından mevduat geliri sayılır.»

ÖFK'lerinin cari hesap ve katılma hesaplarında topladığı fonların tüm özelliklerine burada değinmeğe imkân ve gerek yoktur.

7. Bölüm: Krediler ve Diğer Yatırımlar (M. 38 - 50)

(Genel Kredi Sınırları, İştirak Kredileri Sınırı, Kredi Faizleri, Banka Ortaklarına ve Mensuplarına Kredi, Yönetim Kurulu Üyelerinin Akra-balarına Kredi, İştirak ve Kuruluşlarla İşlemler, Kredi Açma Yetkileri, Açık Krediler, Hesap Durumu Belgesi Alınması, İştirakler, Sermaye Azaltıcı İşlem Yasağı, Emtia Ticareti Yapma Yasağı, Gayrimenkul Üzerine İşlemler)

ÖFK'lerinde fon tahsislerine ilişkin hükümler şöyledir (Tebliğ M. 17, 20):

«Cari Hesaplarda Biriken Fonların Kullanım Yerleri:

Madde: 17.

Bu hesaplarda biriken fonların asgari % 10 luk kısmı nakit olarak kasada veya ticari bankalarda, diğer bir % 10 luk kısmı Banka'nın belirleyeceği likit menkul değerler veya nakit cinsinden Banka'da tutulmak zorundadır. Söz konusu oranlar Bankaca değiştirilebilir.

Fonların geri kalan bölümünün % 50 si gerçek ve tüzel kişilere bir yıldan uzun vadeli olarak, geri kalan kısmı en çok 12 ay vadeli olarak ticari işleri finanse etmek için kullanılabilir. Kullanılan fonun en az % 80 i vadesinde aynen tahsil edilir. En çok % 20 si ile kâr ve zarara katılma yatırım akdi hükümleri uyarınca fonu kullanan gerçek veya tüzel kişinin kâr ve zararına işbirlik edilir. Kâr ve zarara katılma yatırım akdinde Kurumun kâr ve zardan alacağı pay ve gerekirse teminatlar açıkça gösterilir.

Bu hesaplardan bir gerçek veya tüzel kişiye kullanılabilecek fon tutarı Bankaca belirlenir. Bu hesaplarda biriken dövizler ayrıca Türk Bankaları nezdinde veya uluslararası para ve ticaret piyasalarında da kullanılabilir.»

«Katılma Hesaplarında Biriken Fonların Kullanımı:

Madde: 20.

Bu hesaplarda biriken fonların kullanım yerleri aşağıda sayılmıştır:

a) 17 nci maddenin birinci fıkrasına göre Banka nezdinde tutulması öngörülen oranın % 50 sini aşmayacak şekilde Bankaca belirlenecek orana tekabül eden miktar, söz konusu maddedeki şartlarla bankaca bloke edilir.

b) Bloka dışı kalan fonlar gerçek ve tüzel kişilere aşağıdaki şekillerde kullanılır:

- Üretim Desteği Sağlanması,
- Kâr ve Zarara Katılma Yöntemi ile Fon Kullandırma.
- Kira Akdi (Leasing),
- Mal Karşılığı olan Vesaikin Alım - Satımı Yoluyla Fon Kullandırma.

c) Yukarıdaki şekillerde kullanılamayan fonlar bankalarda tutulabilir.

d) Kurum, ikinci faaliyet yılından itibaren katılma hesaplarında biriken fonların, yıllık ortalama olarak, asgari % 25 ini döviz sağlayıcı faaliyetlere tahsis etmek zorundadır.

e) Her bir vade grubunda toplanan fonlardan tek bir gerçek veya tüzel kişiye kullanılabilecek azami miktar Banka tarafından belirlenir.»

Banka Tebliğinde bu hususlarla ilgili olarak aşağıdaki düzenlemeler yapılmıştır:

«Cari Hesaplarda Azami Fon Tutarı:

Madde: 8. Kurumların cari hesaplara kabul edebilecekleri azami fon tutarı, özkaynakları toplamının on katını aşamaz.

Cari Hesaplardan Kullanılabilecek Fonun Tavanı:

Madde: 9. Kurumların cari hesaplardan bir gerçek veya tüzel kişiye kullanılabilecekleri azami fon tutarı, Kurumun özkaynaklarının % 10 u ile sınırlıdır.

Blokaç:

Madde: 10. Cari hesaplarda biriken fonların % 10 u nakit olarak kasada veya bankalarda tutulur. Cari hesaplarda biriken fonların diğer bir % 10 u ile katılma hesaplarında biriken fonların % 1 ine tekabül eden miktar T.C. Merkez Bankasında bloke edilir. Blokaç nakit olarak veya T.C.

Merkez Bankasınca kabul edilecek likid menkul değer cinsinden yapılır.

Katılma Hesaplarından Kullanılabilecek Azami Fon Tutarı:

Madde: 11. Katılma hesaplarıyla ilgili herbir vade gurubunda toplanan fonlardan tek bir gerçek veya tüzel kişiye kullandırılacak fon tutarı herhangi bir sınırlamaya tabi değildir.»

BK'nda krediler için çeşitli yönlerden sınırlamalar getirilmiştir. Genel kredi sınırlamalarının dışında, iştiraklere açılacak krediler, banka ortaklarına ve mensuplarına kredi, yönetim kurulu üyelerinin akrabalarına kredi ayrıntılı esaslara bağlanmıştır. Oysa, yukarıda da değinildiği üzere, cari hesaplardan bir gerçek veya tüzel kişiye yapılacak fon tahsislerinin ÖFK'nun özvarlığının % 10 u ile sınırlanmasından başka, cari hesaplardan olsun, katılma hesaplarından olsun, Kurum sermayesinden olsun yapılacak fon tahsislerinde hiçbir önemli sınırlama getirilmemiştir. Öte yandan, banka kredi tahsislerinde çeşitli organların yetkileri sınırlandırıldığı halde, ÖFK fon tahsislerinde bu kısıtlamalar da yoktur.

Bankalar Kanunundaki bazı kısıtlamaları fazla matematiksel ve ayrıntılı, hatta gereksiz bulmak mümkündür ama, hiçbir kısıtlama olmaması da herhalde bunca deneyime ters düşmektedir.

ÖFK'larına tanınan bir başka ayrıcalık, emtia ticareti yapabilme ve ticari amaçla mülk alım satımında bulunabilme konularında ortaya çıkmaktadır.

8. Bölüm: Hesap ve Kayıt Düzeni (M. 51 - 56)

(Hesap, Bilanço ve Kâr ve Zarar Cetvellerinde Yeknesaklık, Hesap Uygunluğu, Belgelerin Saklanması, Belge ile Kâr ve Zarar Cetvelinin İlgili Mercilere Gönderilmesi ve İlanı, Yabancı Ülkelerdeki Şubelerin Hesapları, Üç Aylık Hesap Özetleri ile Diğer Cetveller)

Tebliğde, hesap ve kayıt düzeni ile ilgili hususlar değişik maddelere dağılmıştır. Cari Hesaplar ve Katılma Hesapları özellikleriyle izah edilirken hesapların tutuluşuna da değinilmiştir. Örneğin, 19. maddenin c fıkrasında, «Bu hesaplardaki fonlar birim hesap değerleri üzerinden muhasebeleştirilir ve Kurum hesaplarında gösterilmezler. Bu hesaplarla ilgili olarak Kurumca 6 aylık devreler itibariyle iki defa hesap vaziyeti tanzim edilip kamuya duyurulması zorunludur» denilmiştir. Yine, Banka Tebliğinin 16. maddesinde, «Bildirim Zorunluğu» başlığı altında, Kurumun, «kâr ve zarara katılma yöntemi ile kullandığı fonlara ilişkin olarak fon kullananlarla yapmış olduğu kâr ve zarara katılma yatırım akitlerinin birer suretlerini, bilanço ve kâr ve zarar hesapları ile cari hesapların yıllık sonuçlarını ve katılma hesaplarının her vade grubuna ait hesap durumlarını Mart, Haziran, Eylül ve Aralık sonu itibariyle en geç 15 gün içinde T.C. Merkez Bankasına göndermek zorunda olduğu»na işaret edilmiştir.

Katılma yatırım akitlerinin birer suretlerinin Bankaca istenmesi herhalde amacı aşan bir istek olsa gerktir.

Öte yandan, ÖFK'ları için tip hesap planı, bilanço ve kâr/zarar tablosu öngörülmemiştir. Kanımızca bu da önemli bir eksikliktir.

9. Bölüm: Mesleki Disiplin ve Denetime İlişkin Hükümler (M. 57 - 64)

(Birinci Kısım: Türkiye Bankalar Birliği; Üye Olma Zorunluluğu, Birliğin Görev ve Yetkileri, Organlar ve Statü, Giderlerin Karşılanaşması; İkinci Kısım: Denetim; Bankalar Yeminli Murakıpları, İdari Tedbirler, İdari Denetim, Mali Bünyenin Güçlendirilmesi)

Bu bölümün ilk kısmı Türkiye Bankalar Birliği ile ilgili hükümleri kapsamaktadır (M. 50 - 60).

Tebliğde, ÖFK'ları için böyle bir mesleki kuruluş düşünülmemiştir.

Bölümün ikinci kısmı denetime ayrılmıştır.

Tebliğde denetime ilişkin olarak 1 madde vardır (M. 31). Bu maddede «Kurum işlem ve hesaplarının Bankaca denetleneceği, Müsteşarlığın da her zaman bu Kurumları denetleyebileceği» belirtilmiştir.

Yine Tebliğin 32. maddesinde,

«... yapılan denetlemeler sonunda, Kurumların mevzuat ve işletme amaç ve ilkelerine aykırı durum ve işlemleri tespit edildiğinde, Bankanın da görüşü alınarak, Müsteşarlıkça uygun bir süre verilerek, kanun ve işletme amaç ve ilkelerine uygunluğun sağlanması istenir. Verilen süre içinde, Kurum tarafından gerekli tedbirlerin alınmadığı ve düzeltmelerin yapılmadığı tespit olunduğu takdirde, Kurum, Kararnamenin 12. maddesi uyarınca geçici veya daimi olarak faaliyetten men olunabilir.»

denilmiştir.

ÖFK'lar T.C. Merkez Bankasının denetimine tabidir. Ancak, Müsteşarlık, dilediği takdirde, kuşkusuz ÖFK'larını Bankalar Yeminli Murakıpları, Maliye Müfettişleri, Hesap Uzmanları, Kambiyo Murakıplarına da denetletebilir.

10. Bölüm: Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu (M. 65 - 69)

(Fonun Kuruluşu, Fonun Kaynakları, Sigortanın Esasları, Sigortanın Sonuçları, Şahsi Sorumluluk)

Tebliğin 15. maddesi ile 19. maddesinin «g» fıkrasında, cari hesaplarda olsun, katılma hesaplarında olsun toplanan fonların Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu'na tabi olmayacağı belirtilmiş olduğundan, bu bölümün karşılığı hükümler Tebliğde yer almamıştır.

11. Bölüm: Birleşme ve Tasfiye (M. 70 - 72)

(Birleşme veya Devir, Tasfiye veya Faaliyete Son Verilmesi, Tasfiye Memurlarının Görevleri)

ÖFK'larının tasfiyesine ilişkin hükümler Tebliğde 13. maddede yer almış ve özel hükümler getirilmişti. Tebliğ M. 13, Fıkra A 2'ye göre;

«Tasfiye karar ve işlemlerinde Türk Ticaret Kanunu, İcra ve İflas Kanunu ve diğer mevzuatın tasfiye ile ilgili hükümleri uygulanmaz. Tasfiye konusunda uygulanacak usuller Başbakanlıkça belirlenir.»

ÖFK tasfiye işlemlerinde, Bankalardaki usuller dışında usuller konulmasındaki gerekçe bilinmemektedir.

12. Bölüm: Çeşitli Hükümler (M. 73 - 78)

(Sektör Bankaları, Serbest Bölgelerde Bankacılık, Bankaların Yabancı Ülkelerdeki Faaliyetleri, Yabancı Bankaların Temsilcilikleri, İlan ve Reklamlar, Parasal Miktar ve Sınırların Artırılması)

Tebliğde bu bölümün karşılığı yoktur. Bu nedenle ÖFK'larının ilan

ve reklamları bir kısıtlamaya tabi bulunmamaktadır.

13. Bölüm: Ceza Hükümleri (M. 79 - 89)

(Ağır Para Cezası ve Hapis Cezası, Ağır Para Cezası ile Birlikte Hapis Cezası ve Faaliyetten Alıkoyma, Bankalar Birliğince Verilecek Ceza- lar, Sırların Saklanması, Asılsız Yayın ve Haber Yayıma, Genel Hükümlerin Saklılığı, Kovuşturma Usulü, Para Cezalarının Tahsili, Diğer Kanunlarla İlgili Hükümler)

Bu bölümün karşılığı ne Kararname de ne de Tebliğde vardır. Kararname- nin 14. maddesinde :

«..... Kararnameye ve Kararnameye bağlı olarak çıkarılacak Tebliğ- lere aykırı davranışlardan dolayı kovuşturma yapılması, Başbakanlıkta Cumhuriyet Savcılığına yazılı başvuru- da bulunulması suretiyle olur. Bu başvuru ile Başbakanlık aynı zaman- da müdahil sıfatını kazanır. Bu Kararnameye ve Başbakanlıkta yayınlan- anan Tebliğlere aykırı fiillerin işlen- diğine dair bilgi edinen Cumhuriyet Savcılarını, Başbakanlığa bildirerek durumun incelenmesini isteyebilirler. Cumhuriyet Savcılarını kovuşturmaya mahal olmadığına karar verirlerse, Başbakanlık kendisine tebliğ edilecek bu kararlara karşı itiraza yetkilidir.»

denilmekle yetinilmiştir.

Oysa, ÖFK'ları da bir çeşit banka özelliği ile kamuya karşı sorumlu olmalıdırlar. Bunların usulsüz işlemleri aynen bankalar gibi kamuyu ren-

cide eder. Ve bu nedenle hem ÖFK'ları hem de bu Kurumlarda çalışanlar usulsüz işlemlerden dolayı sorumlu olmalıdırlar; sır saklamalıdırlar; buna karşılık da asılsız yayını ve haber yayınına karşı korunmalıdırlar.

14. Bölüm: Bankaların Kredi İşlemlerinden Doğan Alacaklarının Hızlandırılması (M. 90 - 94)

(İtirazın Kesin Olarak Kaldırılması, Azami Had İpoteğinin Paraya Çevrilmesi Yolu ile Takip Halinde İcra Emri, Borçlunun Müracaatı ile İflas, İflasın İlanı, İflas İdaresinin Teşkil Edilmesi ve Kararlarının Alacaklı Bankalara Tebliği, Özel Görevli Bankaların İpotekli Alacaklarının Tahsili)

Tebliğde bu bölümle ilgili hükümler yer almamaktadır.

Özel Finans Kurumları yeni faaliyete geçtiklerinden, henüz önemli tutarda takılmış alacakları yoktur. Bu bakımdan bu bölümdeki hükümlere gerek duyulmamıştır. İleride de bu gereğin doğmaması dileriz.

15. Bölüm: İstisnalar, Saklı ve Kaldırılan Hükümler (M. 95 - 100)

(Kalkınma ve Yatırım Bankaları, Diğer Mali Kuruluşlar, Kaldırılan Hükümler)

Bu bölümde ÖFK'larının kuruluşuna dayanak olan hüküm yer almaktadır (M. 96). Madde aynen şöyledir :

«1) Bankalar dışındaki mali kuruluşların kuruluş ve faaliyetleri bu Kanuna tabi değildir.

2) Bu Kurumların kuruluşları- na, faaliyetlerine, organlarına, tasfiyelerine ilişkin hükümler ile Türk Ticaret Kanununun ve diğer mevzuatın çeke ilişkin hükümlerine tabi olup olmayacağı Bakanlar Kurulunca dü-

◆ Bir şeye sahip olmanın, hakları olduğu kadar görevleri de vardır.

B. Disraeli

zenlenir. Düzenleme dışı kalan hususlarda, Türk Ticaret Kanunu ve ilgili diğer kanun hükümleri uygulanır.»

Bu bölümdeki başkaca kısımlar ÖFK'larını ilgilendirmemektedir.

III - Özel Finans Kurumlarının Tabi Olduğu Mevzuat ile Bankalar Kanununun Karşılaştırılmasından Çıkan Sonuçlar :

Yazımızın önceki bölümünde yapılan karşılaştırma kuşkusuz tüm noktaları ve ayrıntıları içermemektedir. Amacımız, ÖFK'ları ile Bankaların temel konularda bir karşılaştırmasını yapmak ve böylece ÖFK'larının başlıca özelliklerini ortaya koymak idi. Bu karşılaştırmadan şu sonuçları çıkarmak mümkündür :

1) ÖFK'larının faaliyetleri bakımından banka özelliğinin ihmal edilmesi, bu Kurumlara ilişkin mevzuatın sistematikten yoksun ve dağınık olmasına neden olmuştur. Öyle ki, Kararnamenin boşlukları Müsteşarlık Tebliği ve Banka Tebliği ile giderilmeye çalışılmış; bu da yetmemiş Bakanlar Kurulundan geçen anasözleşmeler ile boşluklar doldurulmaya çalışılmıştır.

2) ÖFK'larının Türkiye ekonomisinin kaynak ihtiyacının karşılanmasına, gerek getirilecek yabancı sermaye, gerekse kâr/zarara katılma hesapları yolu ile önemli katkıda bulunabileceği düşünülmüş olduğundan, bir kısım sıkıcı kayıtlardan kurtarılması doğaldır. Belki de bu düşünce ile Hükümet bu Kurumların başlangıçta çok rahat şekilde Yurda getirilmesi yolunu seçmiştir.

3) Bununla birlikte ÖFK'larına ilişkin mevzuatla BK'nun karşıla-

tırılması bir kısım önemli hükümlerin niçin atlandığını karşılıksız kalan bir soru olarak karşımıza çıkarmaktadır.

Bu bakımdan, ÖFK'larına ilişkin mevzuatın bir yasaya dönüştürülmek üzere geciktirilmeden Meclise sunulmasında sayısız yararlar vardır. Yasanın hazırlanmasında Bankalar Kanunu sistematigi esas alınmalıdır.

IV - Özel Finans Kurumlarının Başarılı Olabilmeleri İçin Gözönünde Bulundurulması Gereken Hususlar :

1) Şahsen ben, Özel Finans Kurumlarının iyi yönetildikleri takdirde Türk mali sistemi içinde etkin bir yeri olabileceğine inanıyorum. Bu düşünce iki nedene dayanmaktadır :

a) Sistem Yurt içinden ve özellikle Yurt dışından (Orta Doğu ülkelerinden) faiz değil, kâr/zarar esasına dayalı olarak değerlendirilmek istenen önemli tutardaki fonları ekonominin hizmetine koşabilir.

b) Sistemin özelliği, fonların daha çok iş projelerinin iyi değerlemesine dayalı olarak kullanılmasını gerekli kılmaktadır.

Ne var ki, sistem henüz Türk ekonomisinde bu değindiğim dinamik görevi üstlenebilmiş değildir. Fakat bir an önce üstlenmesi gerekir. Başka bir deyişle, ÖFK'ları bir yandan mali imkânı zayıf ve fakat iyi projeleri değerlendirebilmeli, bunlara iş ortaklığı ile sahip çıkabilmeli; öte yandan, mali bünye ya da yönetim zayıflığı nedeni ile etkin çalışmayan işletmelere ortak olarak girip bunları kaynak ve yönetim desteği ile verimli hale getirebilmelidir.

Bu konuda başarılı olabilmek için vasıflı personel çalıştırmak gerekir.

2) ÖFK'ları ilk faaliyet aylarında peşin mal alıp vadeli satarak firmaların işletme sermayesi ihtiyaçlarının karşılanmasına, kısa süreli ve kârlı işlemler olduklarından, öncelik vermişlerdir. Ayrıca, bu çeşit işlemler, bir çeşit Ticaret Bankacılığı işlemleridir. Ticaret Bankacılığının kısa vadeli kredi verme işlerinin bir benzeridir. Bu çeşit finansman ile başlamak hem Kurumlara, hem de iş adamlarına kolay gelmiştir.

Yine başlangıçta Kurumlar, 5 milyar TL. tutarındaki ödenmiş sermayelerini derhal yatırıma dönüştürebilmek için bu paralar ile stok emtia da almışlardır. Oysa, Tebliğde (M. 20, fıkra b) katılma hesaplarında toplanan fonlar için buna imkân tanınmamıştır. Sermayeden yapacakları yatırımlar hakkında kısıtlayıcı bir hüküm mevcut olmamakla birlikte, Kurumların ileride emtia üzerine spekülasyon yaptıkları iddiaları ile karşılaşmamaları için bu çeşit bir uygulamadan sakınmaları uygun olur.

3) Kurumların en çok özen gösterecekleri bir husus, sosyal, politik, dini yükler yüklenmemeleridir. Personel politikası ve fon tahsis politikasında bu yönde olabilecek sapmalar bu Kurumların yozlaştırılması ve sonu olur.

Bu nokta çok önemlidir. Kaynak sağlanmasında hareket noktasının İslami (ki birçok dinlerde de faize iyi gözle bakılmamıştır) bir inanç olması, ondan sonrası için kimseyi şeriat hevesine sokmamalıdır.

Bu kurumlar Türkiye'de, Türkiye Anayasası ve Türkiye Kanunlarına göre, Türkiye insanı ile çalışacaklardır. Türkiye'de laiklik prensibi kendiliğinden oluşmuş bir prensip de-

ğildir. Atatürk ilkelerinin vazgeçilmez bir esasıdır. Atatürk'ü inkâr etmedikçe, bu prensip ihmal edilemez.

ÖFK'larına inançları nedeni ile paralarını getirenler olabilir. Ama bu durum, Kurumların bu küçük grubun etkisinde kalarak ondan sonrasını, dinsel ipotek altına koymalarına fırsat verilmesini hiçbir suretle haklı çıkaramaz. Kurumlar kendi aralarında inanç istismarına göz kırparak rekabete girmemelidirler. Kurumların gerçek başarısı, Atatürk devrimlerine inanmış büyük kütlelerin bu kuruluşlara daha kârlı buldukları için yönelmeleri ile sağlanmış olacaktır. Ve o zaman faize dayalı sistem ile kâr/zarar paylaşmasına dayalı sistem yanyana yürüyebileceklerdir. Kısaca, ÖFK'ları ekonomik bir kurum olarak değerlendirilmelidir.

Laiplik prensibi bugünlerde kamuoyunda tartışılmaktadır. Sanırım bütün genişliği, açıklığı ile ve içtenlikle tartışılmasında büyük yarar vardır. Ben, bu Kurumların özel bir çaba ile saptırılmadıkları taktirde, laiklik esası ile çatışacağını sanmıyorum. Ama, bu tehlike, başka her alanda olduğu gibi olabilir ve bu taktirde bunu önlemek kuşkusuz hepimize ve ilgili denetim organlarına düşen bir görev olacaktır.

◆ Yaptığım gibi değil, söylediğim gibi yap.

Boccaccio

◆ İşe dayanan dostluk, dostluğa dayanan işten daha hayırlıdır.

John D. Rockefeller

AYIN EKONOMİK OLAYLARI

DR. YILDIRIM KILKIŞ

GENEL GÖRÜNÜM

GERİDE bırakmış olduğumuz bir aylık dönem, daha ziyade, bir hazırlık dönemi olarak nitelendirilebilir. Bu hazırlık döneminin kapsamına hiç şüphesiz, Türk ekonomisinin başlıca sorunları olan enflasyon, istihdam ve konut sorunları girmektedir. Tabii ki bütün bu sorunların temelinde mali imkânlar sorunu yatmaktadır.

Sayın Başbakan, 16 Eylül 1985 günü düzenlenen basın toplantısında, ülkemizin ekonomik durumu ile ilgili açıklamalar yapmıştır. Bu açıklamalarda üretimin ve ülkemizin kredi itibarının arttığı, enflasyonun ise inişe geçtiği hakkında bilgiler verilmiştir. İstihdam ve konut sorunlarının çözümüyle ilgili olarak da, Sayın Özal'ın ancak uzun vadede gerçekleşebilecek bilgiler verdiği gözden kaçmamıştır.

Bilindiği gibi, Türkiye'nin normal ekonomik konjonktürü, yaz aylarında durgunluk, hasat döneminden itibaren pazarlarda canlanma şeklinde olduğuna göre, üretimin artması beklenen bir olaydır. Nitekim İstanbul Sanayi Odası'nın yaptığı bir araştırma da, sınai üretimde kapasite artışı olduğunu teyit etmektedir. Bununla beraber bu artışı engelleyen iki önemli sorunun varlığı da aynı araştırmada belirlenmiştir.

Bu iki önemli sorun, talep yetersizliği ile mali sıkıntıdır. Bu sorunlara muhtemel ve kısmi bir çözüm, 1 Ekim 1985'ten itibaren yürürlüğe giren yeni asgari ücrettir. En son 1 Nisan 1984'te brüt 24.525 TL olarak kabul edilen asgari ücret, 1 Ekim 1985'ten itibaren brüt 41.400.— TL'na yükseltilmiştir. % 68.81 oranında olan bu artışın, net ve reel değerinin pek fazla olmadığı, ancak diğer ücretlere de yansımaları bakımından satın alma gücüne olumlu etkisi olacağı beklenmelidir.

Genel olarak satın alma hızının devam etmesi, enflasyonun yarattığı kısır döngünün normal bir sonucudur.

Hükümetin kaynak sorunu devam etmektedir. Geçtiğimiz dönemde bazı hazırlıkların yapılmakta olduğu anlaşılmaktadır. Hükümet yetkililerinin yeni mali

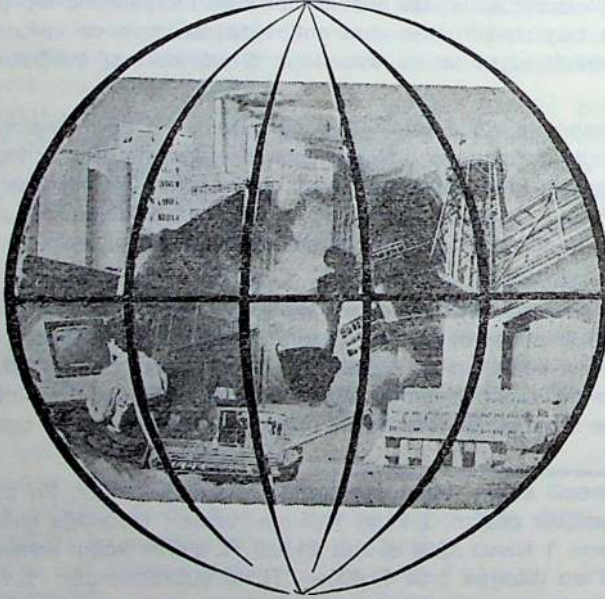
düzenlemeler yapacakları ve bu düzenlemelerin daha ziyade Gelir Vergisi mükelleflerine yöneltileceği basında yer almaktadır. Bunlar, peşin ödeme ve Gelir Vergisi dilimlerinin genişletilmesi şeklinde görülmektedir.

Bu hazırlıkların gerçekleşmesinin pek gecikmeyeceğini tahmin ederek, geçen bir aylık dönemin başlıca ekonomik olaylarını kısaca açıklayalım.

Kaynak Kullanımını Destekleme Fonu'na Kesinti

13 Eylül 1985 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanan bir tebliğ ile; Türkiye'de yerleşik kişilerin yurt dışından sağlayacakları kabul kredilerinden, mal mukabili ödeme şekline göre yapılan ithalat bedellerinin ödenmesine ilişkin fon kesintilerinden ve bankaların kendi kaynaklarından döviz üzerinden ikraz anlaşması

Ciddi ve istikrarlı yönlendirme, tasarrufun güvencesidir.

Türkbank, tasarrufun güvencesine
ve yönlendirilmesine
gösterdiği
özen ve ciddiyetle, ülke ekonomisine
büyük katkılar sağlamaktadır.
Mutluyuz, gururluyuz.

Daima güvenle,
daha mutlu geleceğe.

TURK TİCARET BANKASI
TÜRKBANK

yaparak kullandıkları kredilerden; % 3 oranında Kaynak Kullanımını Destekleme Fonu'na pay kesilmesi kabul edilmiş bulunmaktadır.

Bankaların Kuruluş Sermayeleri 2,5 Milyar TL'ye Yükseltildi

Bankaların kuruluş sermayelerinin 1 milyar TL'den 2,5 milyar TL'ye çıkarılması, Bakanlar Kurulu tarafından kararlaştırılmıştır. Ayrıca bankalar şubeleri için, şehir nüfuslarına göre geçerli kaynak miktarı da 62,5 ila 100 milyon TL arasında yükseltilmiştir. 21 Eylül 1985 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanan Bakanlar Kurulu Kararı'na bankaların 2 yıl içinde uymaları gerekmektedir.

Çekle Ödemelerin Düzenlenmesine İlişkin Tebliğ

24 Eylül 1985 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanan T.C. Merkez Bankası'nın Sıra No. 11 sayılı Tebliği, çekle ödemelerin düzenlenmesi ve çek hamillerinin korunması hakkında yeni düzenlemeler getirmekte ve bu hususta açıklamalar yapmaktadır. Tebliğde başlıca şu hususlar yer almaktadır:

- Çek karnelerinin baskı şekli.
- Çek karnesi verilenlerin kimliklerinin bildirilmesi.
- İhtar mektubunun muhtevası.
- Karşılıksız çeklerin bildirilmesi.

Sosyal Sigorta Primlerinin ve Gümrük Vergilerinin Zamlı Ödenmesi

Devlete borçlu olunan vergi, prim gibi meblağın, birçok mükellefe en ucuz krediyi teşkil etmesi bakımından, bu borçların geç ödenmesini teşvik edici olan durumu hükümet gidermek istemektedir. Bunun için, gecikmeleri cezalandıran uygulamalar getirilmesine başlanmıştır.

Bu hususta, Sosyal Sigortalar Kurumu'na primlerini süresinde ödemeyen mükelleflere yılda % 75 oranında gecikme zammı uygulanması kabul edilmiştir.

Aynı şekilde, Gümrük Vergilerinin ertelenmesi halinde % 54 oranında faiz alınması uygun görülmüştür. Her iki uygulama da 1 Eylül 1985'ten itibaren yürürlüğe girmiş bulunmaktadır.

Yeni Zamlar

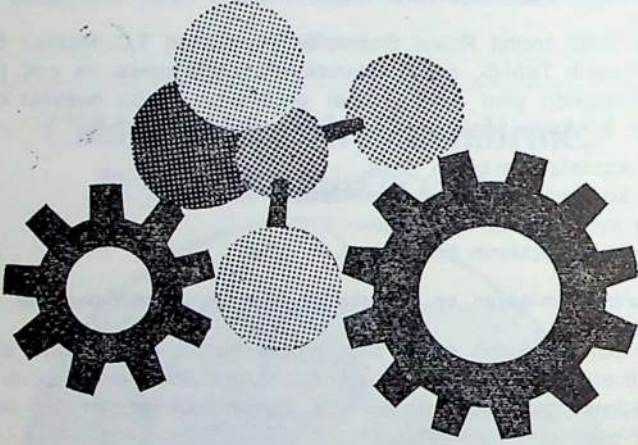
• Demir - Çelik Ürünlerine Zam :

Ereğli Demir Çelik Fabrikaları, 19 Eylül 1985'ten itibaren teneke, soğuk ve sıcak levha mamullerine % 6.5 - 9.6 oranları arasında değişen zamlar yapmıştır.

• Sümerbank Mamullerinin Fiyatları Artırıldı :

Sümerbank'ın dokuma mamulleri ile ayakkabı fiyatlarına 1 Ekim 1985 tarihinden itibaren % 9 - 30 arasında zamlar yapılmıştır. Yapılan açıklamaya göre; kaput bezi, basma, emprime, poplin, döşemelik, pijama, elbiselik kumaşlar, takım elbise, pantolon ile ayakkabıların fiyatları; maliyet unsurlarındaki artışlar gerekçesiyle yükseltilmiş bulunmaktadır.

**Kimya sanayi
yardımcı maddeleri
tüm endüstrinin
vazgeçilmez unsurlarıdır.**

.Türk-Henkel tüm üretimi ile
ihracat yapan tekstil, deri,
metal ve gıda gibi sanayi
kollarının kalite garantisidir.

Her tüten bacada bir Türk-Henkel mamulü...

Vergi Cezalarında Ödeme ve Kesinleşme Sorunu

OSMAN SELİM KOCAHANOĞLU

I - Genel Olarak

BİLİNDİĞİ gibi vergi, resim, harç, mahkeme masrafları, vergi ve para cezaları (vs.) gibi devlet alacakları, vergilendirme hukukunda amme alacağı olarak nitelendirilmektedir. Bu kamu alacakları gerek kanuni, gerek yasalara aykırı olaylar sonunda ortaya çıkan, fakat statüleri muhakkak kanunla düzenlenen meblağlardır.

Devlet açısından kamu alacağı, kişiler açısından amme borcu sayılan bu vergi, resim, harç ve benzerleri ile vergi cezaları, alacağı doğuran olayları düzenleyen kanunlarda belirtilen süreler içinde ödenir. Mükellefler ve sorumlular, geniş deyişle amme borçluları, kamu alacağını özel kanunlarında belirtilen sürelerinde ödemek zorundadırlar. Bu ödeme sürelerinin son günü ise, amme alacağının vade tarihi sayılır. Belirtilen bu sürelerde ödenmeyen kamu alacakları 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun'a göre muacceliyet (ivedilik) kazanır ve vergi dairelerince de zorla tahsil edilebilir duruma girer.

Vergi cezaları da bir amme alacağı olduğuna göre bu borcun ödeme zamanının bilinmesi gerekmektedir.

İşte Vergi Usul Kanunu'nun 368'inci maddesi, muhatabına ihbarname ile tebliğ edilen vergi cezalarının ödenme sürelerini düzenlemektedir. Anılan maddede, cezanın uyumsuzluk konusu yapıp yapılmamasına göre iki ayrı ödeme süresi tanınmıştır.

Vergi Usul Kanunu'nun anılan maddesinin açıklamasına geçmeden önce şu hususların da vurgulanmasında yarar vardır :

Birincisi; vergi cezaları, vergiden farklı olarak, mükelleflere devamlı ödenme zorunluluğu getirilen bir durum değildir. Başka bir deyişle, çeşitli vergiler, mükellefler tarafından ödenmesi devamlılık taşıyan bir ödevdir. Yani vergi ödeme mükellefiyeti devamlılık arz eder. Halbuki vergi cezaları, devamlılık arzetmeyip, kanuna aykırı fiil ve hareketler sonunda arızı olarak ortaya çıkan bir sonuçtur. Bu nedenle vergi cezalarının ortaya çıkması ve ödenmesi, ancak idare tarafından yapılan tek taraflı bir işlem sonunda yerine getirilir. Bu nedenle vergilerde olduğu gibi değişik ödeme zamanları değil, bütün cezalar için tek bir ödeme zamanı getirilmiştir. Bu zamanın bilinmesi önem taşır.

İkincisi; vergi cezalarına ödeme süresi, yani vade tarihinin tespiti

çeşitli bakımlardan önemlidir. Her şeyden önce, yukarıda da belirttiğimiz gibi, kamu alacaklarını tahsil hukuku yönünden zamanında ödenmemiş cezaların cebren tahsili için, cezalar için öngörülen ödeme sürelerinin dolmuş, yani alacağın muaccel hali gelmiş olması lazımdır. Her ne kadar ceza mahiyetindeki kamu alacakları, zamanında ödenmemiş olsa bile gecikme zammı uygulanamaz ise de, takibata geçebilmek için sürenin dolmasını beklemek de zorunludur.

II – Cezaların Ödenme Zamanı

Vergi Usul Kanunu'nun 368 inci maddesine göre, vergi cezalarının ödenme zamanları, cezaya karşı dava açılıp açılmadığına (itiraz edip etmemeye) göre değişmektedir. Maddenin içeriğine (muhteviyatına) göre, ortaya çıkan durumları ayrı ayrı inceleyelim.

1 – Cezanın Dava Konusu Yapılmaması :

Bilindiği üzere vergi cezaları, mükellef veya sorumlulara, şekli VUK'nun 366 ncı maddesinde belirtilen ceza ihbarnamesi ile tebliğ olunur. Bu safha cezanın tarih ve tebliğ safhasıdır. İhbarnamenin tebliğ tarihinden itibaren, ilgilinin dava açma süresi başlar. Dava açma süresi ise otuz gündür. Bu otuz günlük süre içinde mükellef veya sorumlu şu tavırları takınabilir :

- Vergi cezası ödenebilir.
- Dava açılmış olabilir.
- Dava açmadan süre dolabilir.

İzleyen bahiste incelenecek dava açılmış olması hali dışında, diğer iki durumda, ceza tahakkuk etmiş olur. Birinci durumda ceza ödenmek suretiyle, diğerinde dava açma süresinin bitmesiyle tahakkuk etmiş olmaktadır.

dir. Bu iki durumda, tahakkuk ile birlikte aynı zamanda ceza kesinleşmiş demektir.

İhbarnamenin tebliğinden itibaren 30 günlük süre, dava açmadan geçmişse, mükellef veya sorumlunun dava açma hakkı düştüğünden, aynı zamanda hukuk yolu da kapanmış olmaktadır.

İşte 30 günlük dava açma süresinin bitim tarihinden itibaren, yasa koyucu mükellef veya sorumlu için 30 günlük bir bekleme süresi daha getirmiştir. Bu, süresi tahakkuk eden veya kesinleşen cezanın ödeme süresidir. Mükellef veya sorumlunun, kesinleşen cezasını bu bir aylık sürede ödemesi lazımdır. Biz ihbarnamenin tebliğ tarihinden itibaren ilk 30 günlük süreye dava açma süresi, ikinci 30 günlük süreye de ödeme süresi adını veriyoruz.

Cezanın tahakkuk veya kesinleşme tarihinden itibaren geçen 30 günün bitimi, başka bir deyişle ödeme süresinin son günü, amme alacağının vade tarihi sayılır. Eğer 30 gün içinde ceza ödenmemişse, vade tarihinden itibaren borç muacceliyet kesbeder ve 6183 sayılı Kanun'a göre cebren tahsil imkânı doğar.

Demek ki hakkında dava açılmayan veya dava açma süresi geçirilen vergi cezaları, ihbarnamenin tebliğinden ancak 2 ay sonra cebren tahsil edilebilir hale gelmektedir. Bu arada şurasını da belirtelim ki, ilgili, rızaen istediği anda ödeme yaparak cezadan kurtulabilir. Bunu şöyle bir örnekle açıklayalım: 21.7.1985 ceza ihbarnamesinin tebliğ tarihi ise, 21.8.1985 dava açma süresinin son günü, 21.9.1985 vergi cezasının ödeme süresi sonucudur.

2 – Uzlaşma ve Ceza İndiriminde Ödeme :

Cezalı tarhiyatlarda dava açma süresinde uzlaşma veya ceza indirim talebinde bulunulmuşsa, vergi cezaları VUK'nun 368 inci maddesinde değişik ödeme süresine tabi olabilir.

Eğer uzlaşma ödeme tarihi geçtikten sonra yapılmış ve uzlaşma tutanağı da, ödeme süresi geçtikten sonra tebliğ edilmişse, vergi ve ceza tutanak tebliğinden itibaren 1 ay içinde ödeneceğine göre, ödeme süresi daha da uzamaktadır.

Öte yandan mükellef dava açma süresi içinde VUK'nun 376 ncı maddesine göre ceza indirim talebinde bulunmuş ve teminat da gösterilmemişse, normal ödeme süresine 3 ay daha ilave edilebilmektedir. Başka bir deyişle, bu durumda ceza, ihbarnamenin tebliğinden itibaren 5 ay sonra ödenmiş olmaktadır.

3 – Cezanın Dava Konusu Yapılması :

Biraz önce belirtildiği gibi, nasıl ki mükellef veya sorumlunun cezayı ödemek ödevi ise, buna karşı itiraz etmesi veya dava açması da bir yasal hakıdır. Eğer ceza muhatabı dava açma yolunu tercih etmişse, vergi cezasının tahakkuku veya ödeme tarihi ne olacaktır?

Bilindiği üzere İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 27 nci maddesine göre, vergi mahkemelerinde, vergi uyuşmazlıklarından doğan davaların açılması, tarh edilen vergi ve cezalarının dava edilen bölümünün tahsil işlemlerini durdurur. Ancak işlem den kaldırılan vergi dosyalarında tahsil işlemi devam eder. Bu usul eskiden beri vergilendirme sisteminin genel

bir ilkesidir. Yani dava konusu edilen ister vergi ve benzerleri, ister ceza olsun, tahsil işlemi dava sonuna kadar geçici olarak askıya alınmaktadır. İşte bundan dolayı da, ne mükellef tarafından ödeme, ne de idare tarafından tahsilat işlemine devam edilebilir.

Mükellef eğer dava açmışsa, vergi mahkemesinin bu konudaki kararının sonu beklenecektir. Eğer vergi mahkemesi mükellef aleyhinde ve idare lehinde karar vermiş, başka bir deyişle tarhiyatı onaylamışsa, ilk planda mükellef haksız görülmüş demektir. Mahkeme kararının bir sureti vergi dairesine gelince, vergi dairesi bu karara göre yeniden bir ihbarname düzenleyerek mükellefe tebliğ edecektir.

Cezaya karşı dava açılmış olması halinde, vergi mahkemesi kararı üzerine vergi dairesi tarafından düzenlenecek ihbarnamenin ilgiliye tebliğinden başlayarak 1 ay içinde cezanın ödenmesi gerekmektedir. Burada cezanın tahakkuk tarihi, ihbarnamenin tebliğ tarihi olmaktadır. Borcun vadesi ise 1 aylık ödeme süresinin son günü olmaktadır. Bir aylık sürede ödenmeyen borç muaccel hale gelir ve cebren tahsil edilebilir duruma girer.

Bu noktada şu hususa dikkati çekmek gerekmektedir. Yukarıdaki açıklama, vergi mahkemesi kesin kararının mükellef aleyhinde olduğu duruma göre yapılmıştır. Eğer vergi mahkemesi ceza tarhiyatını veya ceza tarhiyatlı vergi dairesi işlemi kanuna aykırı bularak bozmuş veya değiştirmişse, ceza kısmen veya tamamen kalkmış olacağından, ortaya yeni bir durum çıkmış olacaktır. Örneğin; cezalı işlem tamamen iptal edil-

miş veya yalnızca ceza ortadan kaldırılmışsa, mahkeme kararına göre, mükellefin ödeyeceği herhangi bir ceza da yok demektir. Şayet ceza kısmen kaldırılmışsa, ödeme de buna göre düzenlenecek ihbarnameye istinaden yapılacaktır.

Vergi mahkemelerinin, cezalı tarhiyatı kanuna aykırı bularak kısmen veya tamamen ortadan kaldıran, mükellef lehindeki kararlarına, vergi dairesinin bir üst mahkemede itiraz veya temyiz yoluyla uyuşmazlığı devam ettirme hakkı mevcuttur. Bu nedenle üst mahkeme kararına göre yeni bir durum doğabilir. Yani ilk derece mahkemelerinin kararlarına göre kaldırılan cezalar, üst mahkeme kararlarına dayanarak yeniden mükellefe tebliğ edilebilir. Bu durumu da şöyle ortaya koyabiliriz.

4 – Üst Mahkemede Davaya Açma:

Bilindiği üzere yeni vergi yargı sistemimiz iki dereceli olarak kurulmuştur. İlk derecede uyuşmazlıklar vergi mahkemelerinde, ikinci derecede ise itiraz yoluyla Bölge İdare Mahkemeleri ve temyiz yoluyla Danıştay'da kesin olarak çözüme bağlanacaktır.

2576 sayılı Kanun'un 7 nci maddesine göre; kazançları götürü usulde tespit edilen mükelleflerin sınıf ve derecelerinin tespitine ilişkin işlemlere karşı açılan davalar ile her türlü vergi, resim, harç ve benzeri mall yükümler ve bunların zam ve cezaları toplamı 75.000.— lırayı geçmeyen tarhlara karşı açılan davalar, vergi mahkemesinin tek bir hâkimli tarafından karara bağlanır. Dolayısıyla bu nitelikli davalara, «tek hâkimle çözümlenecek davalar» adı verilir.

İşte vergi mahkemelerinin tek

hâkimli olarak verdiği nihai kararlara karşı taraflar, 30 gün içinde yargı çevresindeki Bölge İdare Mahkemesi (BİM)'ne itiraz edebileceklerdir. Yani böyle davaların ikinci derecede yargı yeri BİM olmaktadır (2577 sayılı Kanun mad. 45).

Vergi mahkemelerinin tek hâkimle verilemeyen veya bunun dışındaki nihai kararlarına ise, ancak temyiz yoluyla Danıştay'da dava açılacaktır.

Bölge İdare Mahkemesi kararları kesin olduğu için, temyiz kabiliyeti yoktur. Danıştay'ın kararları ise zaten kesin olup, kararlarını denetleyecek bir başka yargı organı yoktur.

A – İtiraz Safhası Sonunda Ödeme

Eğer vergi mahkemesinin kesin kararı mükellef lehinde ise, başka bir deyişle idari işlemin haksız olduğu ve dolayısıyla cezalandırılma kanuna aykırı bulunarak tarhiyat terkin edilmişse, ilk planda ceza ortadan kalkmış demektir. Bu nedenle de, mükellef yönünden cezanın ödenmesi diye bir şey de olamaz. Aynı şekilde vergi dairesinin de ceza istemek için hukuki bir dayanağı yoktur.

Ancak vergi dairesi, ilk derece mahkemesinin, bu kararını itiraz yoluyla Bölge İdare Mahkemesi'ne götürebilir. Eğer BİM'in kararı, vergi mahkemesinin kararını tasdik mahiyetinde ise, bu sefer ceza kesin olarak ortadan kalkar. Bölge idari mahkemesinin kararı kesin ve temyiz edilemez nitelikte olduğundan, artık taraflar bu karara uyacaktır. Başka deyişle bu kararla ceza hukuken ortadan kalkmıştır.

Şayet BİM'in kararı, vergi mahkemesi kararını bozucu nitelikte ise, yani idare haklı, mükellef haksız çık-

mıssa, o zamana kadar ödenmeyen ve idarecede tahsil edilemeyen vergi cezası, ödenebilir ve tahsil edilebilir hale gelir. Bu durumda amme alacağının vadesi, BİM'in kararı üzerine vergi dairesince düzenlenecek ihbarnamenin ilgiliye tebliğ tarihinden itibaren geçen 30 günün dolmasıyla başlar. Bu 30 gün mükellef için ödeme süresidir. Sürenin dolmasından itibaren ödenmeyen borç muaccel hale gelip, cebren tahsil imkânı doğar.

B – Temyiz Safhası Sonunda Ödeme

İtiraz safhasında olduğu gibi, aynı duruma vergi davalarının temyiz safhasında da rastlayabileceğiz. Bilindiği gibi İdari Yargılama Usulü Kanunu'na göre, vergi mahkemelelerinde tek hâkimle karar verilemeyen davalar, Danıştay'da temyiz yoluyla incelenir. Danıştay'ın kararı ise kesindir.

Mükellef lehindeki vergi mahkemesi kararları, eğer vergi dairesince temyiz davası olarak Danıştay'a götürülmüşse, cezanın ödenmesi bu kararın açıklanmasına kadar gene askıda kalır.

Eğer Danıştay kararı da mükellef lehinde ve idare aleyhinde ise, yani ilk derece mahkemesinin kararı tasdik edilmişse, tarhiyat ikinci kez bozulmuş ve işlem kesinlikle iptal edilmiş demektir. Şu halde artık ceza denen bir şey yoktur, ödenmesi veya tahsil edilmesi de söz konusu olamaz.

Şayet Danıştay vergi mahkemesi kararını kanuna aykırı bularak boz-

muşsa, ödenmesi ve tahsili o zamana kadar askıda olan vergi cezası artık tahsil edilebilir duruma girer. Vergi dairesi Danıştay kararı üzerine bir ihbarname düzenleyerek ilgiliye tebliğ eder. İlgili ihbarnamenin tebliğinden itibaren 1 ay içinde bunu ödemek zorundadır. Bu sürenin sonunda ise borç muaccel ve cebren tahsil edilebilir hale gelir.

C – İtiraz ve Temyizden Sonra İade

Biraz yukarıda (B bendinde) belirtildiği gibi, ceza tarhiyatına karşı mükellef dava açmış ve vergi mahkemesinin kararı aleyhinde çıkmıştır. Yani tarhiyat onaylanmıştır. Bu durumda mükellef, mahkeme kararına göre düzenlenen ihbarnamenin tebliğinden itibaren bir ay içinde, vergi ve cezayı ödemek zorundadır. Bu, 368 inci maddenin amir hükmüdür.

Ancak mükellef bu vergi ve cezayı bu süre içinde ödemekle beraber, vergi mahkemesinin kararını itiraz veya temyiz yoluyla üst derece mahkemelerine ikinci bir dava ile intikal ettirebilir. Başka bir deyişle, cezanın ödenmesi demek, kanun yolu kapanmış demek değildir. Tek hâkimli dava ise Bölge İdare Mahkemesi'ne itiraz yoluyla, bunun dışındaki davada ise temyizden Danıştay'a başvurulacaktır.

Eğer BİM vergi mahkemesinin mükellef aleyhindeki kararını bozmuş ve cezalı işlemi iptal etmişse, mükellef haklı çıkmış demektir. Bu nedenle mükellef, vergi mahkemesi kararından sonra ödemiş olduğu vergi ve cezayı geri isteyebilir. Vergi dairesinin haksız tarhedilen bu vergi ve cezayı, BİM'in kararı üzerine mükellefe iade etmesi gerekecektir.

Aynı durum, Danıştay'ca mükellef lehinde verilmiş esas hakkında ve ilk mahkeme kararlarını bozma ka-

◆ Dinlersem unuturum, yazarsam hatırlarım, görürsem öğrenirim.

Japon Atasözü

rarları sonucunda da ortaya çıkabilir. Bu durumda da, gene mükellefe, daha önce ödediği vergi ve cezanın idadesi gerekir.

III – Vergi Cezalarında Kesinleşme

Vergi Usul Kanunu'nun 368 inci maddesi, vergi cezalarının ödenme zamanlarını düzenlemektedir. Bu konuda ise yukarıda geniş şekilde açıklamalarda bulunulmuştur. Oysa vergi terminolojisinde bir de «cezaların kesinleşmesi» meselesi vardır. O halde bu konunun da aydınlatılması yararlı olacaktır.

Vergi cezalarının «ödenmesi» ile «kesinleşmesi»ni birbirine karıştırmak gerekir. Ödenmiş veya ödenebilir hale gelmiş olmakla birlikte, vergi veya ceza kesinleşmiş sayılamaz. Nitekim daha önce de açıklandığı gibi, vergi mahkemesi kararından sonra 368 inci maddeye göre mecburen ödenmiş bir ceza, itiraz ve temyizden verilmiş kararlardan sonra tekrar alınabilmektedir. O halde ödenme ile kesinleşme değişik kavramlar olmakta ve ayrı sonuçlar doğurmaktadır.

Vergi Usul Kanunu'nun ilk şekli olan 5432 sayılı Eski Usul Kanunumuzun «vergi cezalarının ödenme zamanları»nı düzenleyen 345 inci maddesi «vergi cezalarının ödenmesi ve kesinleşmesi» başlığını taşımakta; madde metninde sayılan üç şartın gerçekleşmesi halinde ise cezaların aynı zamanda kesinleşmiş olacağı açıkça belirtilmekte idi. Halbuki 213 sayılı VUK'nun aynı konuyu düzenleyen 368 inci maddesinde, ne metinde ne de başlıkta «kesinleşme» ifadesine yer verilmiştir. Bu husus maddenin bir boşluğu sayılabilir.

Oysa kesinleşme olayının hangi tarihte gerçekleştiği bazen önem de

arzettmektedir. Örneğin 339 uncu maddeye göre kaçakçılık, ağır kusur, kusur veya usulsüzlük cezalarında tekerrür hükümlerinin uygulanması için, tarhedilen bir önceki aynı cezanın kesinleşmiş olması şart kılınmıştır. Dolayısıyla cezanın kesinleşme tarihinin bilinmesi önem arzeder. Aynı durum 372 nci madde uygulamasında da ortaya çıkmaktadır. Her ne kadar 368 inci maddede «kesinleşme» deyi mi kullanılmamışsa da, bazı durumlarda vergi cezalarının ne zaman kesinleşeceği ilk planda bellidir.

1 – Dava Açmadan Önce :

İlk planda vergi dairesi ceza ihbarnamesini mükellef veya sorumluya tebliğ etmiştir. Tebliğden itibaren 30 günlük sürede, tarhiyata karşı dava açılabilir. Eğer mükellef veya sorumlu, tarhedilen vergi veya cezaya ihbarname tebliğinden itibaren süresinde dava açmamış veya bu süre geçirilmişse, ceza kesinleşmiş olur. Zira, artık mükellefin herhangi bir yargı merciine başvurma hakkı ortadan kalkmış ve hukuki yollar tıkanmıştır.

Dava açma süresinin bittiği tarihte ceza, hem tahakkuk etmiş, hem de kesinleşmiştir. Bir ay sonra ise kesinleşen cezanın vadesi dolmakta, cebren tahsil safhasına yaklaşmaktadır.

2 – Dava Açıldıktan Sonra :

Bilindiği üzere İdari Yargılama Usulü Kanunu'na göre, vergi ve cezalara karşı dava açılmış olması, dava konusu vergi veya cezanın tahsilini durdurur. Tahsilatın durması vergi mahkemesinin kararının taraflara tebliğine kadar sürer.

Vergi mahkemesinin kararı, tarhiyatı bozan yani cezayı kaldıran ni-

telikte ise, ceza ortadan kalkmış sayılacağı için, kesinleşme de söz konusu olamaz. Şayet vergi mahkemesi, vergi dairesinin ceza tarihini yasalara uygun bularak tasdik etmişse, bu ilk planda mükellefin haksızlığını gösterir.

Öte yandan 368 inci maddenin 2 nci bendine göre, mahkemenin bu kararına dayanılarak düzenlenen ihbarnamenin tebliği tarihinden itibaren bir ay içinde de mükellefin cezaı ödemesi mecburidir. Ancak bu durum, cezanın ödenmesinin kesinleştiği anlamına gelmez. Zira, mükellefin vergi mahkemesinin bu kararına 30 gün içinde itiraz veya 60 gün içinde temyiz etme hakkı vardır.

Eğer mükellef veya sorumlu ilk derece mahkemesinin kararına karşı itiraz etmemiş veya itiraz süresini geçirmişse, artık ceza kesinleşmiş demektir. Şayet dava temyiz edilebilir nitelikte olupta 60 gün içinde Danıştay'a dava açılmamış veya temyiz süresi geçirilmişse, ceza gene kesinleşmiş demektir. Çünkü itiraz veya temyiz sürelerinin geçirilmiş olmasıyla bir üst yargı merciine başvurma hakkı ortadan kalkmakta ve kanun yolları tıkanmaktadır.

Görülüyor ki, itiraz veya temyiz sürelerinde mükellefin hareketsiz kalmış olması, zaten ödeme zamanı gelmiş olan amme alacağını, kesinleşmiş de olmaktadır. Ödeme ile kesinleşme bu durumda çakışmaktadır. Kesinleşme tarihi ise, itiraz veya temyiz sürelerinin dolduğu tarihtir.

3 – İtiraz veya Temyizde Kesinleşme :

Vergi mahkemesi kararı mükellef veya sorumlunun aleyhinde oldu-

ğu için, vergi cezası 368 inci maddede belirtilen süre içinde ödenmiş olmakla birlikte, cezaya dava süreleri içinde itiraz edilmiş veya temyiz yoluna başvurulmuş olabilir.

Bölge İdare Mahkemelerinin veya Danıştay'ın kararı, mükellef aleyhindeki vergi mahkemesi kararını tasdik mahiyetinde ise, bu iki yargı merciinin kararları kesin nitelikli olduğundan ve kesin hüküm doğurduklarından, söz konusu mahkeme kararlarının taraflara tebliğ tarihinden itibaren ceza kesinleşmiş olur.

Ceza daha önce ödenmiş olduğundan, bu safhada yalnızca kesinleşme söz konusudur. Başka bir deyişle, cezalı idari işlemin, yasalara uygunluğu ve mükellefin haksızlığı üst derece mahkemesinde kesin olarak karara bağlanmış olmaktadır.

4 – Sonuç

Vergi cezalarında kesinleşme meselesini çeşitli durumlara göre ayrı ayrı inceledikten sonra, tekrar 368'inci maddeye dönerek diyebiliriz ki, bu maddede düzenlenen ödemeyi, bazı hallerde kesinleşme şeklinde anlamak ve bunu aynı zamanda cezanın tahakkuku saymak mümkündür. Kanımızca 368 inci maddeyle getirilmiş olan, cezaların vergi mahkemesi kararından sonra mecburen ödenmesi hükmü, kamu alacağını daha fazla sürüncemede bırakmamak amacına yöneliktir.

Bu demektir ki, vergi mahkemesi kararıyla vergi cezası artık vergi dairesi açısından «tahsil edilebilir» veya «takibi mümkün» bir safhaya girmiştir. Vergi dairesi Bölge İdare Mahkemesi veya Danıştay'daki dava sonucunu beklemeden 6183 sayılı Kanun'a göre cebri takibatını yürütebilir. Bu

safha mükellef yönünden de, vergi cezasının «ödenmesi gereken» bir safhaya geldiği anlamını taşır.

Buradaki ödeme, vergi uyuşmazlığını Danıştay veya Bölge İdare Mahkemesi'ne götürülenler için bir çeşit geçici infaz mahiyetinde bir tedbir olduğuna göre, burada, ancak dar anlamda bir kesinleşmeden söz edilebilir.

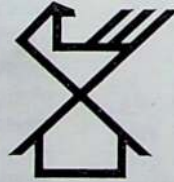
Kanımızca cezalarda kesinleşme denilince, vergi ve cezalara karşı dava açılmış olması halinde, yargı organlarından çıkacak nihai kararların anlaşılması lazımdır. Vergi yargısında kesin ve nihai karar organları, da-

vanın niteliğine göre Danıştay veya Bölge İdare Mahkemeleri olduğuna göre, vergi de ceza da ancak bu iki organdan çıkacak nihai kararlar üzerine kesinleşecektir.

Bu bakımdan vergilendirme hukukumuzda, uyuşmazlık safhasındaki kesinleşmeyi geniş anlamda düşünür, vergi ve cezaların ancak itiraz veya temyiz yoluna başvurma süresinin geçmesi veya davanın reddi ile kesinleşeceğini dikkate alırsak, vergi cezalarının vergi mahkemeleri kararının tebliğinden sonra ödenmiş olmasını kesinleşme sayma imkânı yoktur.

Bugüne kadar kredileriyle
yüzbinlerce aileyi
ev sahibi yapan tek banka

TEKBANK

**TÜRKİYE
EMLAK KREDİ BANKASI**

YENİ YAYINLAR

M. TARIK YAŞA

TÜRKİYE MAKİNA İMALATÇILARI REHBERİ

Türkiye Sınai Kalkınma Bankası
A.Ş. Yayını; Güzel Sanatlar Mat-
baası, İstanbul 1985, (23 x 33 cm.
boyutlarında) xii + 398 sayfa,
9.000.— TL (*).

Türkiye Sınai Kalkınma Bankası
A.Ş. Özel Araştırmalar Müdürlüğü'n-
ce hazırlanan «Türkiye Makina İma-
latçıları Rehberi» (Machinery Manu-
facturers' Guide of Turkey); Türki-
ye'deki makina imalatçılarının ayrıntı-
lı olarak tanıtılmalarının yanı sıra,
ülkemizin yatırım ve ihracat faaliyet-
lerinde de yardımcı olacak kapsamlı
bir başvuru kitabıdır.

Bilindiği gibi, yerli makina ima-
lat sanayimizin ürettiği ürünleri ve
bunların üreticilerini gösteren sağlıklı

(*) Kitabı PTT yoluyla edinmek is-
teyenler; bedelini Türkiye İş Bankası A.Ş.
Kabataş Şubesi (İstanbul)'ndeki 1803
no.lu hesaba yatırıp, havalenin makbuzu
ile ad ve adreslerini «Türkiye Sınai Kal-
kınma Bankası A.Ş.; Meclisi Mebusan
Caddesi No. 137; Fındıklı - İstanbul»a
iletmelidirler. Kitap aynı adresten elden
de temin edilebilmektedir.

ve ayrıntılı bir kaynağın eksikliği,
uzun yıllardır duyulmakta idi. Bu
önemli boşluğu doldurmak amacıyla,
«Türkiye Makina İmalatçıları Rehbe-
ri», Necdet Arseven'in yönetiminde,
18 kişilik bir grup tarafından, üç yıl
süren yoğun ve titiz bir çalışma so-
nunda hazırlanmıştır.

Rehber, birinci hamur kâğıda
ofset sistemi ile basılmış, her türlü
bilgi Türkçe ve İngilizce olarak tek
bir kitapta toplanmıştır. Rehberde yer
alan bilgilerin tamamı firmalardan te-
min edilmiştir. Toplanan bilgilerin
güncelliğini (ve doğruluğunu) sağla-
mak amacıyla, hemen baskıdan önce
firmalarca son bir kez kontrolü sağ-
lanmıştır.

«Önsöz»de de belirtildiği gibi;
«Bu rehberin kapsam ve içerik ola-
rak ideale ulaştığını söylemek elbet-
te mümkün değildir. Rehber kapsamı-
na sadece 600 firma alınabilmıştır.
Bu sanayi dalında faaliyet gösteren
irili ufaklı tüm makina imalatçıları
göz önüne alındığında, bu sayı küçük
görülebilir.» Ancak verilen bilgiye gö-
re, firmaların rehberine katılmaları için,
yaklaşık 3000 adrese davet mektubu
gönderilmiştir. Böyle iken özellikle
ufak firmaların çoğu, çeşitli neden-
lerle bu davete katılmakta isteksiz

davranmışlardır. Anlaşıldığı kadarıyla, ileriki yıllarda rehberin güncelleştirilmesi durumunda, bu yararlı çalışmanın sonucunu gören birçok firmanın daha rehbera katılması beklenebilir.

Rehberin içeriğini daha çok yatırım malı niteliğindeki makinalar oluşturmaktadır. Örneğin; elektrik teçhizatının önemli bir bölümüne, elektronik ürünlerine, ulaşım araçlarına ve bunların komponentlerine rehberde yer verilmemiştir. Bunda, rehberin yayımında daha fazla gecikmeye yol açmama düşüncesi kadar, yatırım ve ihracat mallarına öncelik verilmesinin de etken olduğu anlaşılmaktadır.

Rehberde yer alan ürün sayısı yaklaşık 1900'dür. Ürünlerin gruplandırılmasında Birleşmiş Milletler'in «Uluslararası Ticari Mallar Tasnifi» (SITC) esas alınmıştır. Grup içindeki ürünlerin adlandırılmasında ise, piyasa anlaşılabilir en uygun teknik adın kullanılmasına, ayrıca önemli tip farklılıklarının belirtilmesine özen gösterilmiştir. Böylece, imalatçıların farklı adlandırdıkları aynı ürün için tek bir ad kullanılması ve bazı makina tiplerinin ayırt edilmesi sağlanmıştır.

Öte yandan rehberde çelik konstrüksiyon imalatçısı olarak gözüken firmaların makina parkları ile ilgili bazı teknik bilgilere de yer verilmiştir. Belirtildiğine göre bunun amacı, özel imalat niteliği gösteren çelik konstrüksiyon imalatçılarının fabrika içi imalat yetenekleri hakkında rehber kullanıcılarına fikir verebilmektir.

Rehber iki bölümden oluşmaktadır. Sarı sayfalar halinde basılan birinci bölümde «Ürünler» ele alınmaktadır. Ürünler, «Makina Grupları Listesi» ve «Ürün Tasnif Tabloları ve

Ürün - Firma Matrisleri» olarak incelenmektedir. Beyaz sayfalar halinde basılan ikinci bölümde «Firmalar» üzerinde durulmaktadır. Firmalar, önce «Alfabetik Liste» halinde topluca tanıtılmakta, daha sonra tek tek ele alınarak, «Firma Bilgileri» verilmektedir. Böylece rehberde; «Neyi kim üretir?» ve «Kim kimdir, ne üretir?» sorularının cevapları kolayca bulunabilmektedir.

Başka bir anlatımla, rehberde; belli bir ürünü üreten imalatçılar kolaylıkla saptanabilmekte, ayrıca 600 imalatçı firma hakkında (kendilerinin yazılı ve sözlü beyanlarına dayanılarak) sağlanan bilgiler sunulmaktadır. Bu arada, firmaların, sırasıyla; adresleri, telefon ve telex numaraları, kuruluş tarihleri, hukuki statüleri, genel müdürleri veya yöneticileri, yönetim kurulu üyeleri, tescilli sermayeleri, personel (ve mühendis) sayıları, ticari markaları, lisans-teknik işbirlikleri, üretim programları ve makina parkları; ayrıntılarıyla açıklanmaktadır.

Gerek Türkiye'deki gerek dış ülkelerdeki yatırımcılar ve ihracatçılar (ithalatçılar) için çok yararlı bir kaynak niteliğinde olan bu yapıtı yayınlama kararı alan Türkiye Sınai Kalkınma Bankası A.Ş. yöneticilerini ve kapsamlı bir araştırmayı başarıyla tamamlayarak kitabı hazırlayan araştırma grubunu kutlarız. Bu tür çalışmaların, Türkiye'de üretilen başlıca yatırım makinalarının ve bunları üreten firmaların ülke içinde ve dışında tanıtılmaları bakımından son derece yararlı olduklarını bir kez daha vurgularken; benzeri kapsamlı araştırmaların, ilgili kuruluşlarca diğer alanlarda da gerçekleştirilerek kamuoyuna mal edilmelerini dileriz.

BEYNELMİLEL NORMLARA UYGUN
YÜKSEK KALİTELİ
MUHTELİF TİP VE ÇAPLARDA

devlet,
milli bankalar ve halk
iştirakinin kurduğu bir
sanayi müessesesi

**ÇELİK HALAT VE
TEL SANAYİİ A.Ş.**

• muhtelif tip vinç • asansör • ondalı • havalı nakliyat TELEFENİK-TELESİJ-TELESKİ
• maden ihraç • dozer • skrayper • ekskavatör • deniz DİKME-GERME-MANEVRA
• elektrik nakilleri topraklama • televizyon antenleri dikme HALATLARI
• yatak koltuk yaylarında • bisiklet jant TELLERİNDE
• yüksek rezistanslı ÇELİK TELLER

**"BIRA"
BU KAPAĞIN
ALTINDADIR.**

1957' den beri

“ENKA”

Enka İnşaat, 25 yıllık yaşamında
gerçekleştirdiği dev eserler
ve ulaştığı yüksek teknoloji ile
bugün dünyanın en büyük inşaat şirketleri arasındadır.

Enka İnşaat, uluslararası alanda
Türk girişimciliğinin yüz akıdır.

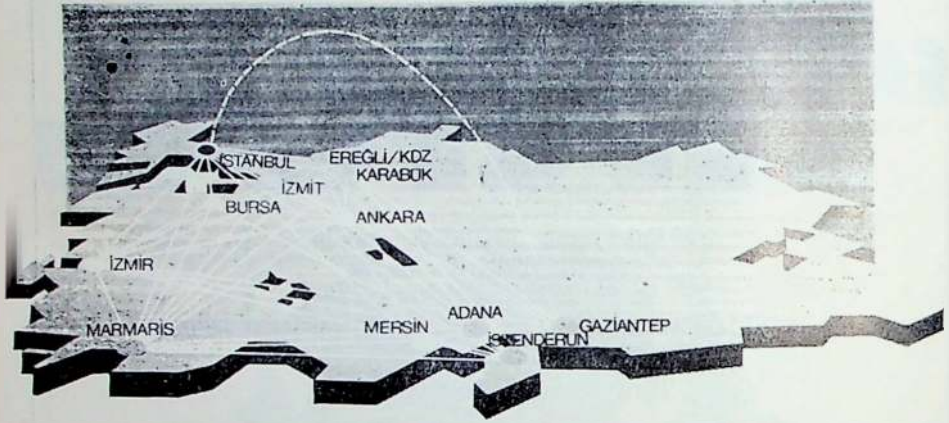

ENKA

İnşaat ve Sanayi A.Ş.

Balmumcu - Beşiktaş, İstanbul - TURKEY
Tel.: 66 22 15 Telex: 26 490 enas tr 26 139 pıma tr.

Gaziantep-İstanbul 1142 km. Otobüsle 18 saat, Uçakla 1 saat 40 dakika, "Tele-İşlem" ile 3 saniye!

Bankanıza sorun, bir Gaziantep çekini İstanbul'dan 3 saniyede tahsil edebiliyor musunuz?

Türkiye'ye yayılmış 85 Tele-İşlem'li Yapi Kredi arasında bütün işlemler bir kaç saniyede bitiyor. İstanbul, Ankara, İzmir, İzmıt, Bursa, Mersin den sonra simdi de Adana, İskenderun, Gaziantep, Marmaris, Ereğli/Karadeniz ve Karabük de Tele-İşlem'e geçti.

Tam 12 Merkez'deki 85 Yapi Kredi Şubesinde 645 Tele-İşlem Terminali birbirine bağlı. 85 Yapi Kredi tek şube gibi, Türkiye'ye yayılmış 85 Yapi Kredi Şubesi arasında elektronik irtibat var.

Tele-İşlem'li bir Yapi Kredi'ye girdiğiniz anda, diğer 84 Yapi Kredi Şubesindeki tüm Tele-İşlem terminalleriyle irtibat halindedesiniz.

Tele-İşlem Yetkilisi tuşlara bastığı an, 1500 km ötede ki Yapi Kredi'yle irtibat kuruyor. Çek, senet, havale, para çekme, para yatırma ve diğer bütün banka işlemleri, bir Tele-İşlem terminali ölünde tek şubede ki gibi çözümleniyor.

Posta, telefon, telgraf, telex yok, provizyon yok, Paranız anında cebinizde. Bir şehirden öbür şehire.

Bugün Türkiye'de hiçbir bankada bulunmayan bu kadar şehirlerarası iletişim Yapi Kredi'de bulunuyor.

Yapi Kredi bu üstün hizmeti, iş adamina, esnafa, tüccara, sanayiye ve paranın anında ulaşimini arayan günümüz insanına tekilif ediyor.

Tele-İşlem'li Yapi Krediler:

İstanbul: Akaray, Alibey, Asmalı, Barbaros Bulvarı, Bahariye, Banca, Kıp, Beşiktaş, Beyazıt, Beyoğlu, Bozca, Caddesi, Çarşı, Kızı, Çimbiç, Döner, Etiler, Elmadağ, Etiler, Etiler, Fıstık, Fındıklı, Fındıklı, Gayretçe, Gümüşsuyu, Kızı, Kapalıca, Karabük, Kartal, Katipaşa, Kültürcük, Kuleli, Kurban, Levent, 4 Levent, Maltbece, Kartal, Manfarcılar, Mecidiyeköy, Mecidiyeköy, Modu, Nisantasi, Örenköy, Pınarhisar, Pınarhisar, Perempehan, Rıhtım, Sıhhiye, Sütlüce, Sıdık, Taksim, Teşvikiye, Uluca, Yeldeğirimi, Ankara: Anadoluhisari, Büyük Sanayi, Güvençler, Hacettepe, Kızı, Nevatibey, Samanlı, Sinek, Ulus, Yenisehir, Yıldırım, Yeşilçimen, İzmir: Alaya, Buğsa, Etiler, Çarşı, Etilerpaşa, Karşıyaka, Kemerli, Konak, Kordon, Yemigün, İzmıt, İzmıt, Bursa: Bursa, Meriçli, Mersin: Karabük, Adana: Adana, Yagcam, İskenderun: İskenderun, Gaziantep: Gaziantep, Marmaris: Marmaris, Marmaris, Ereğli/Karabük: Ereğli, Karabük, Karabük

